

มหาธรรมมิกราชาศิริราท

จักเสวยราชสมบัติสร้าง	ไอศครุษี
ทศพิตรราชธรรมพูน	ผ่องแฝ้า
บริรักษ์ราชภูรีบริบูรณ์	บริบท สยามເຂຍ
พระปฐมบรมราชโองการแก้ว	ประภาศก้อมสกลไทย ฯ
หฤทัยบพิตรพร้อม	พลีพระองค์
พระชนม์ชีพจะดับลง	ສละໄได
เพียงพสกนิกรคง	ครอบสุข ເສມອແຍ
หมื่นชีพหมื่นชาติใช้	ມີສິນເຂົ້ອພະກຽດນາ ฯ
สมบูรณາဏຸສີທີຣາຍເຈົ້າ	ຈອມໄທ
มีพระเนตรพระกรรณไป	ປກເກລ້າ ฯ
ราชากປະຫາອີປໄຕ	ຕໍາມຕາກ ພຣະອັນຄ່ເຂຍ
ทรงสตັບທຸກຮາຍງວຽ່ຳເຟ້າ	ຝາກໃໝ່ຝາກຝີ ฯ
อືສານອອກຕົກໃຕ້	ຕລອດເໜືອ
ສູງກວ່າສູງສີຂຣເຫຼືອ	ເຫັນມື້ມື້າ
ທຸຽບເຫຼຸກເຢືນເຂົ້ອ	ຄາມເຍືດ ໄດຕາ
ແຜ່ພະບາມມຶກລ້າ	ກລັບໃໝ່ຫາຍເບື້ນ ฯ
ทรงເປັນປິຕຸເຮັດປ້ອງ	ປກເຕີຍ ພສກເຂຍ
ເພື່ອງພະກຽດນາເພີຍ	ພ່າງພື້ນ
ຮ່ມຈີຕຽນຈຳເນີຍ	ນານເທົ່າ ນານແອ
หมายດີພີຍແທ່ນ້ຳພະທັບຊື້ນ	ຈໍ່ທັ້ງອຮັດ ฯ
ທກລືບປີ່ມ່ານເກລ້າ	ຮັບກາລ ແກ້ວເຂຍ
ທກລືບລັ້ນເພື່ນສານ	ສັມຄຣໄດ້
ເພຣະອຣມີກາຈາກີບາລ	ບຣິສຸທົ່ງ
ທາຍຮາຍງວຽ່ຳຄວີລໃຫ້	ສົດຕິຍິ້ຍັ້ງຍືນສຍາມ ฯ
ທຸກຄາມທົ່ວເຂດທັ້ງ	ທຸກຄົນ
ຮ່ວມຈີຕແຮງໃຈດລ	ຕິລິກຫລ້າ
ຈຸ່ງຈັສເຈີຍພະບັນ-	ມາຍຸຍິ່ງ ຍືນແຍ
ບຸ້ນແຕ່ງບຸ້ນພ່ອຝ້າ	ໄພຮ່າຝ້າຈຶ່ງເກຍມ ฯ
ເປັນປີ່ດີປົງເທິກໄທ	ທຸກສວຣົກ
ຄັ້ງທີພີຍເທັນຕິພັນ	ພວ່າງຝ້າ
ພົກຂໍ້ອົກໍອົກໍເອກຮານ	ຄືອັນຕຣ ແກ້ວເຂຍ
ເគົາຕົວສວັສດີຈຳ	ຈັກຄຸ້ມໄທສານ ฯ
กรານກրາບພຣະໄຕຮັດນິ້ງ	ເວືອງອຮຣມ
ປຣະສີທີຈຸດຸພິພຣສຳ-	ຖາທີແຜ້ວ
ນິຣຖຸກົ່ນໂຮຄນາ	ນິຣົສັກ ເສມອເທອງ
ອຣມຈັກພຣດີປະກັບສົງແກ້ວ	ພຣະຈັກແກ້ວຈັກຮີຄວາຍ ฯ

ດ້ວຍເກລ້າດ້ວຍກະຮ່ມອ່ມຂອດເທະ

นายບວຮັກດີ อຸວຽດໂນ

ເລຂາອີກາຣຄຄະວັສຸມນົມຕຣີ

ກຽມກາຣແລະເລຂານຸກາຣຄນະກຽມກາຣໂນຍາຍແທ່ງໝາຕີວ່າດ້ວຍກາຣພັ້ນນາກັນໝາຍ

ຝູ້ປະພັນຮີ

ทศพิธราชธรรม*

ສົມເຕື່ອງພຣະວະຊີຮຽນວາງຄ່ົ້ມ ພຣະສັບຜິກຮາຊ

วัดบวรนิเวศวิหาร

ถวายในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

ณ พระที่นั่งออมรินทร์วินิจฉัย

ນໂມ ຕສ්ස ກකວໂຕ ອຣນໂຕ ສමນາສමພຖຮස්ස.

ຍສຸມື ປເທເສ ກປຸເປຕີ

วาระ ปณุพิตชาติโย

ສືລວນຸເຕັດ ໂກເຊດຖາ

សល្មព័ត៌មាន

ຢາ ຕຕຸຖ ໜ່ວຕາ ອາສູ່

ຕາສໍ ທກຸລິນມາທີເລ

ຕາ ປູ້ມາ ປູ້ຍນຸຕີ

มนิตร มนยุติน

๗๒

มาตรา ปตุตា ໂອຣສ

ເຫວັນກມປີໂຕ ໂປ່ສ

ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัยชนาในเทวตาทิสนอนุโมทนากร พร้อมนาทักษิณานาท
ส่วนเทวตาพลี ประดับพระปัญญาภารมี เพิ่มพลพระราชกุศล เจริญพระราชศรัทธาปสาทะ โดยอนุรูป
แก่พระราชพิอิกรรมราชภัฏ ใช้มหามงคลการ ฯ

ด้วยสมเด็จกรมบพิตรพระราชสมการเจ้าได้ทรงเริ่มการบำเพ็ญพระราชกุศล พระสังฆราชาคณะผู้ให้ภญผู้น้อยเจริญพระพุทธภาษิตปริทัณฑ์ เป็นเบื้องต้นแห่งทานบริจาคแล้ว พระราชทานบิณฑบาตขัชชโภชาหาร และไตรจีวรบริขารแก่พระภิกษุสงฆ์แล้ว ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลทักษิณานมัยบุญนั้น แก่อารักษเทวดา วัดถุเทวดาเป็นธรรมบรรณาการเพื่อให้อุทิสูมานาเจริญสมบัติสุขตามประสงค์แล้ว จะได้ตั้งเมตตาแก่ภิกษุณิจต์ ประสีทธิถวายชัยมงคลสิริสวัสดิ์ให้สมเด็จกรมบพิตรพระราชสมการเจ้าทรงสถาพรนิรมล ในพระราชสิริสมบัติโดยสวัสดิเกษมสำราญ นิราศสรรพพิบติ อุปทหวนตราย ทรงบำเพ็ญพระราชธรรมรักษาภิกษุในบาย แลพระราชกุศลให้ไปบุญ โดยพระราชประสงค์ทุกสิ่งสรรพ. สมเด็จพระผู้มีพระภาคเมื่อทรงแสดงข้อปฏิบัติซึ่งบันทึกพึงบำเพ็ญกุศลทานมัยอุทิศแก่วัดถุเทวดา จึงตรัสเป็นพุทธนิพนธคatha ว่า

* คัดลอกจากหนังสือทศพิธราชธรรม สำนักงานลากกินแบงรัฐบาลพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ
เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนาครบรอบปีที่ ๔๕ วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๓๐

ยสมี ปเทเส กปเปติ วาส ปณุพิตชาติโย เป็นต้น มีความว่า บุคคลมีชาติแห่งบันทิต สำเร็จการอยู่ในประเทศไทยที่ได้แล้ว พึงเขิญท่านผู้มีศิลสำรวมกาย วาจา จิตต์ ประพฤติแห่งจากอสัทธกรรมกิจ เป็นพระมหาจารีบุคคล ให้บริโภคขัชชโภชาหารในประเทศไทยที่ตนอยู่แล้ว เทพดาเหล่าได้ได้อภินิบาลบำรุงอยู่ในที่นั้น พึงอุทิศเพาะทักษิณานเครื่องเจริญสุขสมบัติแก่เทพดาเหล่านั้น เป็นเทวดาพลีธรรมบรรณาการปัจจุปการกิจ เพื่อให้ออนูโมทนาสำเร็จวิญญาณ เมื่อเทพดาเหล่านั้น อันบันทิตชนบูชาด้วยปัทติทานมายกุศลจะนี้แล้ว ก็มีเมตตาจิตตบูชาบันทิตเหล่านั้นบ้าง นำมาซึ่งสุขสมบัติ ประโยชน์คุณ ตามควรแก่เดชานุภาพแห่งตน เมื่อบันทิตบุคคลนบนอบแล้วก็ย่ออมกลับนบนอบนักอีบันทิตนั้น ด้วยเกียจกันปัจจามิตรไพรีให้นิราศไป และนำเข้าไปใกล้มิตรสมบัติพัสดุบริวาร แต่นั้นไปเพฟเจ้าก็ย่ออมอนุเคราะห์บันทิตนั้นด้วยเมตตาจิตต์เป็นนิตยากล ดังมารดาอนุเคราะห์บุตร อันเกิดในอุทรประเทศไทยนั้น บุคคลผู้มีบุรพาอิการได้อาชัยเทพดาอนุเคราะห์อุปถัมภ์แล้ว ย่ออมเห็นกิจการอันเจริญทุกเมื่อ ด้วยประการฉนี ฯ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัยชนาทศพิอราชาธรรมจารยาทิกฤต พระภรณาราชจารยานุวัตร์ อันพระมหาปัตริยาธิราชเจ้า ผู้ดำรงเอกสารไชศวราราชปัตย์ เป็นพระเจ้าปฐพิมณฑล พึงบำเพ็ญให้ ต้องตามขัตติยราชประเพณี มีศักดิอราชาธรรมเป็นต้นประดับพระบัญญาarm มีโดยอนุรูปแก่พระราชนิธิ บรรมราชาภิเบกษาบุคลการ.

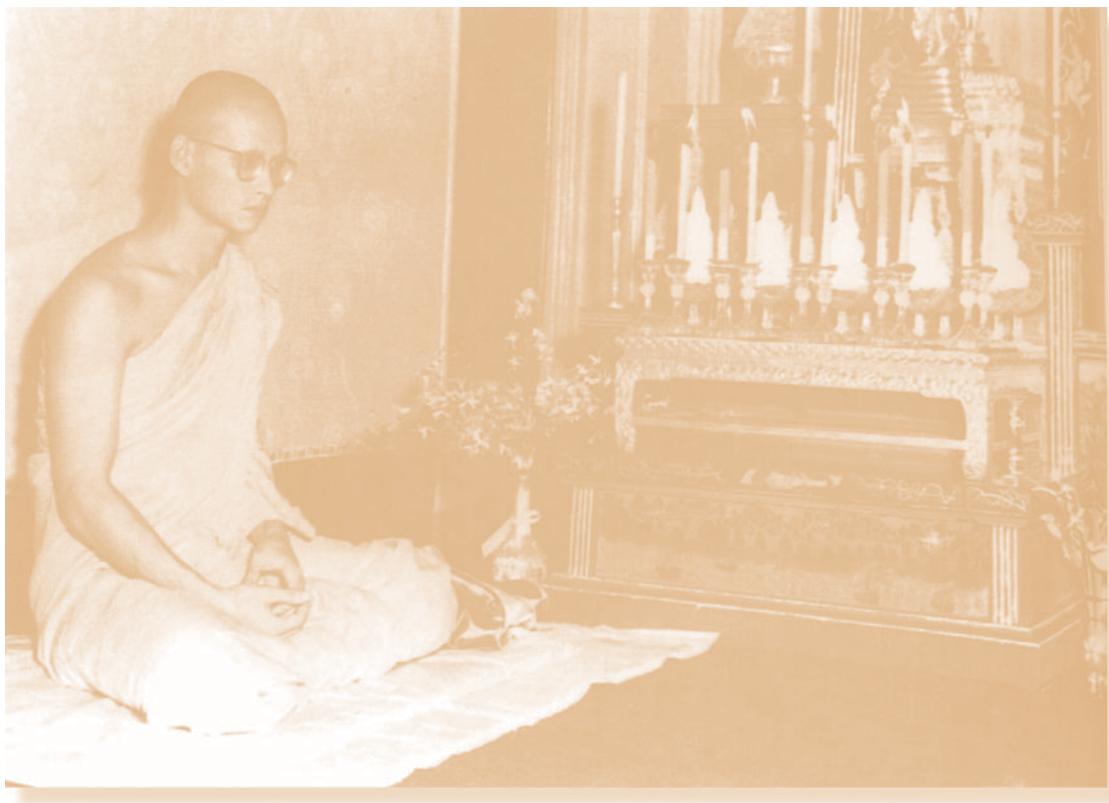
ด้วยสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมการเจ้า ได้เสด็จผ่านพิภพ ฉลองพระองค์สมเด็จ พระบรมเชက្បสราธิราช จึงพระราชวงศานุวงศ์ องค์มนตรี รัฐมนตรี เสวามาตย์ พระราษฎร์ พร้อมทั้ง รัฐสภาและสมณพราหมณอาจารย์ มีสามานชนันท์พรักพร้อมกันตั้งพระราชพิธิถวายพระบรมราชาภิเบกษา ตามขัตติยราชประเพณี เพื่อเชิดชูพระบารมีอันเป็นที่ร่ำเกล้าฯ ให้ไปศาล.

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมการเจ้านั้น เป็นจตุรพิธายาท ทายาท ๔ ประการ ของ พระบรมราชาวงศ์ ฉลองพระองค์สมเด็จพระบรมเชค្បสราธิราช คือ เป็นกุลทายาทผู้รับราชสกุล ด้วยความเป็นใหญ่เป็นประдан ในการบริหารปกครองให้เจริญมั่น, เป็นรัชทายาท ผู้รับราชการให้ครรภ์ สมบัติ ดำรงรัฐให้เป็นที่ร่ำเย็นของประชาชนทั่วไป, เป็นธรรมทายาท ผู้รับรักษารัฐของพระมหาปัตริย์ และราชสกุล เพื่อเพิ่มพูนความตีความงามของชนทั้งหลาย ทั้งพระราชวงศ์และเสวามาตย์ พระราษฎร์, เพราะพระเจ้าแผ่นดินย่ออมเป็นประมุขของเศศคนิกรผู้คุอยถือเป็นแบบอย่าง, เป็น ศาสสนทายาท ผู้รับรักษาระพุทธศาสนา เพื่อนำประชาชนให้ประพฤติธรรมสม้ำเสmom เป็นส่วนสุจริต. สมเด็จบรมศาสดารัฐธรรมสามิคตร์ ผู้เป็นเจ้าของธรรมได้ทรงบลสุพระปรมາภิเบกษาสัมโพธิญาณ บริบูรณ์ด้วยพุทธอัลและการธรรม ธรรมเป็นเครื่องประดับแห่งพระพุทธเจ้าแล้ว ยังต้องทรงบำเพ็ญ สัมมาสัมพุทธกิจ ประกาศความเป็นพระพุทธเจ้าให้ปรากฏ ด้วยตรัสเทศนาโปรดพุทธเงินยให้ได้มีรล พระสัทธธรรม จึงยังพุทธภูมิให้สำเร็จเป็นอันดี, ขอนี้มีอุปมาจันน์ได. พระเจ้าแผ่นดินผู้ดำรงราชบัตติ รวมด้วยพระราชนิธิ ภิมุคิปไมยจันนั้น ได้เสด็จเลิ่งถวายราชสมบัติเป็นมูรธาภิสิตกษัตริย์ พร้อมด้วยพระราชนิธิสิริยล แล้ว ยังจักต้องทรงบำเพ็ญพระราชกรณียะ ประกาศพระราชานุภาพให้ขจร ด้วยยังชนนิกรให้ได้รับ ศุภวิญญาณเกิดแต่ราชธรรม จึงจะยังราชภูมิให้สำเร็จเป็นอันดีดุจกัน. เหตุดังนั้น จักรับพระราชทาน ถวายวิสัยชนาทศพิอราชาธรรมเป็นปฐม. พระคุณสมบัตินี้เป็นที่นิยมมาแต่ครั้งโบราณ มีอาศัตสถานที่มาน ในคัมภีร์ชาดกเป็นคำโคลกที่บันทิตยกขึ้นกล่าวถวายเป็นโอวาทานุศาสน์แด่พระมหาปัตริยาธิราชเจ้า ดังนี้

ทาน ສล ปริจจา
อกุโกร อวหีสุจ
อิจเจเต กุสเล ဓมเม
ตโต เต ชายเต ปิตि

อาชุช มหาท ตป
ชนติบุจ อวีโรจน
ฐีเต ปลสاثิ อตุตโน
โสมนสสุจุนปุปກ

แสดงความเป็นภาษาไทยว่า ขอพระองค์ผู้เป็นบรมกษัตริยาธิราช จงทรงพระปรีชา สามารถพิจารณาเห็นราชธรรมที่เป็นกุศลส่วนชอบ ๑๐ ประการ ให้ดำรงในพระราชนิยม ดังนี้: **ทาน การให้ ๑, สล การตั้งสังวรรักษากษากาวยาจาริ ให้สะอาดปราสาจากโทษ ๑, ปริจจา การบริจาคมสละ ๑, อาชุช ความซื่อตรง ๑, 大摩 ความอ่อนโยน ๑, ตป การกำจัดความเกียจคร้าน**

และความชั่ว ๑, อภิโกร ๑, การไม่เบียดเบี้ยพื้นอื่นตลอดถึงสัตว์ให้ได้ทุกข์ยาก ๑, ขนติณุ ความอดทนต่อสิ่งที่ควรอดทนเป็นเบื้องหน้า ๑, อวิโรจน์ การปฏิบัติไม่ให้ผิดจาก真理ที่ตรร แล้วดำเนินการคงที่ ไม่ให้วิการด้วยอำนาจดียินร้าย ๑, บัญจบเป็นกุศลส่วนชอบ ๑๐ ประการ. ลำดับนั้นพระปิติและโสมนัสมีประมาณไม่น้อยจักเกิดมีแต่พระองค์ เพาะได้ทรงพิจารณาเห็นกุศลธรรมเหล่านี้ มีในพระองค์เป็นนิทย์ดังนี้.

คำสอนแสดงงורรม ๑๐ ประการนี้ เป็นภาษีของบัณฑิตผู้เกิดนอกพุทธศาสนาท่องภาษาหลังจีงนำมาร้อยกรองเป็นคำสอนในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. เพราะฉะนี้ ๑๐ อย่าง จึงเรียกว่าทศพิธิ, เพราะเป็นธรรมสำหรับพระมหาทศติราชาอิริยาเจ้าผู้ปกคลองประชาชน จึงเรียก ราชธรรม.

ทศพิธราชธรรมนี้ เมื่อพิจารณาด้วยตัวจักเห็นได้ว่า มิใช่เป็นธรรมจะเฉพาะท่านผู้ปกคลองประชาชนขั้นสูงสุดเท่านั้น แต่เป็นธรรมสำหรับผู้ปกคลองทั่วไป ตั้งแต่ส่วนใหญ่เช่นประมุขของประเทศชาติและรัฐบาล ตลอดถึงส่วนน้อย เช่นหัวหน้าครอบครัว ทั้งเป็นธรรมสำหรับผู้อยู่ในปกคลองด้วย. เพราะการปกคลองจักดำเนินไปได้เรียบร้อยดี, ผู้อยู่ในปกคลองก็จำต้องประพฤติธรรมนี้ด้วยตามฐานะ. เพราะฉะนั้น ราชธรรมนี้จึงเป็นธรรมสำหรับคนที่อยู่ด้วยกันเป็นหมู่เหล่า ตั้งแต่ครอบครัวหนึ่งจนถึงประเทศชาติหรือทั้งหมดพึงประพฤติต่อ กันเพื่อยู่ด้วยกันเป็นสุขสงบ และมีความเจริญ ดังจะรับพระราชทานถวายวิสัยชนาโดยลำดับต่อไป:-

กิริยาที่ให้ไม่คิดเอาคืนกลับมา คือให้สิ่งของ เช่น ผ้าผุ่งห่มเข้าน้ำที่อยู่อาศัย ให้กำลังกาย เช่นช่วยขวนขวยทำกิจกรรม ให้กำลังว่าจ่า เช่น ช่วยพูดกิจการ ให้กำลังความคิด เช่น ช่วยคิดช่วยแนะนำในกิจการ ให้กำลังปัญญา คือให้ความรู้ด้วยกุศลเจตนา มุ่งให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เพื่อบุชาคุณ ก็ติ เพื่อช่วยส่งเคราะห์อนุเคราะห์ก็ติ ซึ่งว่าทาน, ส่วนพัสดุที่พึงให้ คือทรัพย์ กำลังกาย กำลังว่าจ่า

กำลังความคิด กำลังปัญญาเหล่านี้ เป็นวัตถุทาน สิ่งที่พึงให้ ในที่ทั่วไปวัตถุทาน ท่านมุ่งเอาพัสดุ สิ่งของโดยมาก ในที่บางแห่งจำแนกทานเป็น ๒ คือวัตถุทานการให้พัสดุสิ่งของ และธรรมทาน การให้อธรรม คือซึ้งแสดงโอวาทหรือคำสั่งสอนแนะนำ.

ท่านผู้เป็นหัวหน้าปกครองหมู่ชน เมื่อตั้งอยู่ในทาน จึงปกครองหมู่ชนให้เป็นไปด้วยดี เช่น ประมุขของประเทศชาติและรัฐบาลจ่ายพระราชทรัพย์ให้แก่ข้าราชการและราษฎรผู้สมควรได้รับ ในคราวที่สมควร ตลอดถึงจ่ายบำรุงกิจการนั้น ๆ โดยความเป็นธรรม เพื่อให้ได้ความสะดวกและ ความสมบูรณ์แก่ราษฎร. ในหมู่ที่เล็กลงมาจนถึงครอบครัวก็เช่นเดียวกัน เช่น มาตรាបิดาพ่อบ้านแม่บ้าน ให้สิ่งที่ควรให้แก่บุตรอิตา และคนที่รวมกันอยู่ในครอบครัว. แม้ผู้อยู่ในปกครอง ก็ต้องตั้งอยู่ในทาน เช่น ราษฎร์ที่ต้องแบ่งทรัพย์ที่หมายได้รายเป็นราชพลี ด้วยเสียภาษีอากรตามพิกัด และให้ทรัพย์ให้ กำลังกาย เป็นต้น ช่วยราชการตามกิจตามสมัย. ในครอบครัว บุตรอิตามีอิสระตั้งใจแสวงหา ทรัพย์บำรุงเลี้ยงมาตราบidaเป็นการตอบแทน. เมื่อคนผู้รวมกันอยู่เป็นหมวดหมู่ต่างตั้งอยู่ในทาน ทั้ง ฝ่ายผู้ทำหน้าที่ปกครอง ทั้งฝ่ายผู้อยู่ในปกครองจึงอยู่ด้วยกันเป็นสุข ไม่เกิดความแร้นแคร้นขัดข้อง.

(๑)กล่าวโดยจะเพาะ ข้อที่พระมหาກษัตริยาธิราชเจ้า ทรงชูเบี้ยงพระราชวงศานุวงศ์และ ข้าทูละօองธุลีพระบาท ด้วยพระราชทานพระราชทรัพย์ เครื่องอุปโภคบริโภคภัณฑ์ ตามฐานานุรูป ของบุคคลนั้น ๆ อันได้รับพระราชกรณีย์ของพระเดชพระคุณ และพระราชทานพระบรมราชปัทมภักษ์แก่ องค์การหรือบุคคลและราษฎรที่สมควรนั้น ๆ ตามคราวอันสมควร และพระราชทานจตุปัจจัยแก่ บรรพชิต ผู้ประกอบกิจพระศาสนา นับเป็นการบูชาธรรมปฏิบัติ ดังนี้จัดเป็นทาน บทที่๑๓.)

เจตนาที่รักษาภัยกรรมให้ตั้งเป็นปกติ ดี เว้นจากประพฤติชั่วทุจริต ชื่อว่าศีล. ศีลในทางปกครอง คือการประพฤติตามกฎหมาย Jarvis ประเพณีอันดีงาม ในทางพระพุทธศาสนา อย่างตั้มที่ศีล ๕ อันขึ้นท้าไว้ปึงสามารถรักษา, กล่าวรวมกันคือ (**ปณาติปata เวรมณี**) เว้นจาก ผลัญชีวิตกันและกัน (ทางศาสนาเว้นตลอดถึงสัตว์มีชีวิต), (**อทินุนาทana เวรมณี**) เว้นจากอิสืออา ทรัพย์ที่เจ้าของเขามิยินยอมให้, (**กาเมสุมิจฉาจara เวรมณี**) เว้นจากประพฤติผิดในการทั้งหลาย, (**มุสาวาทa เวรมณี**) เว้นจากพูดเท็จ, (**สุรเมรยมขุบปนาทภูฐานa เวรมณี**) เว้นจากดีมีน้ำมาคือ สุราเมรย์ อันเป็นฐานะแห่งความประมาท. ศีล ๕ ประการนี้มีมาเก่าก่อนพุทธกาล ท่านแสดงว่า

^๑ข้อความในวงเล็บทุกแห่งไม่ได้แสดงถวาย เพราะจะยกและนำเสนอกันไป

พระเจ้าจักรพรรดิผู้เป็นพระราชโอรสองแห่งแผ่นดินได้ทรงสมนาทานรักษา และทรงประกาศแนะนำให้ราษฎรในจักรพรรดิมณฑลสมนาทานรักษา ศีล ๕ นี้ จึงเป็นศีลหรือกฎหมายในทางปกครองของพระเจ้าจักรพรรดิ, แม้ในบัดนี้ ถึงมีกฎหมายอยุ่มากแล้ว ก็ยังต้องอาศัยศีลอุปการะ แต่บัญญัติผ่อนลงตามที่เห็นสมควร, ราษฎรจะจะอยู่เป็นสุขสงบ.

ผู้ปกครองที่ไม่ตั้งอยู่ในศีล ย่อมประพฤติทุจจวิต ทำผู้อยู่ในปกครองให้เดือดร้อนด้วยธรรมประจากเมตตากรุณา, ฝ่ายผู้อยู่ในปกครองที่ปราสาทศีล ก็ทำตนให้เป็นคนชั่วเป็นผู้ร้าย ก่อความเดือดร้อนต่าง ๆ ทั้งแก่ผู้อยู่ในปกครองด้วยกัน ทั้งแก่ผู้ปกครอง ไม่เป็นอันประกอบอาชีพให้เจริญ, เพราะฉะนั้น ศีลจึงจำปราวนานสำหรับคนผู้อยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ทุกฝ่าย. ถ้าต่างตั้งมั่นอยู่ในศีลบ้านเมืองก็จักถึงความสงบสุขราบคบปราสาทใจจริงและทุจจวิตกัยทั้งปวง.

(กล่าวโดยฉะเพาะ ข้อที่พระมหากราชติริยาธิราชเจ้า ทรงประพฤติประจิราทางพระกาจ พระว่าจ้าให้สะอาดงานต้องตามขัตติยราชประเพณีดำรงด้วยดีในเบญจศีลให้เป็นคุณสมบัติในพระองค์ ดังนี้ จัดเป็นศีล บทที่ ๒.)

กิริยาที่สละบริจาคมสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยกว่า แคบกว่า เพื่อสิ่งที่มีประโยชน์ใหญ่กว่า กว้างกว่า เพื่อบันเทากระหนน ดังสุภาษิตว่า “ผู้มีปัญญา เมื่อเห็นสุขไปบูลพึ่งสุข พอประมาณเสีย” และว่า “พึงสละทรัพย์เพราเหตุ (รักษา) อวัยวะอันประเสริฐ, เมื่อรักษาชีวิตก็พึงสละอวัยวะ, เมื่อระลึกถึงธรรมก็พึงสละอวัยวะ ทรัพย์ และแม่ชีวิททั้งสิ้น” ซึ่ว่า ปริจจาค.

คนผู้คุณกันอยู่เป็นหมวดหมู่ เมื่อตั้งอยู่ในปริจจาค คือถึงคราวก็สละทรัพย์ เป็นต้น จนถึงชีวิตเลือดเนื้อ เพื่อรักษาธรรมตามหน้าที่ของตน, หมู่จึงดำรงอยู่ได้ดี. คนผู้ทำหน้าที่ปกครองพึงเห็นประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนฉะเพาะตนหรือพวกพ้องของตน, ถ้าไม่ปฏิบัติเช่นนั้นด้วยช้ำกลับเอาระประโยชน์ส่วนรวมมาเพื่อประโยชน์ฉะเพาะตนและพวกพ้องด้วย, ผู้อยู่ในปกครองก็เช่นเดียวกัน. เมื่อเป็นเช่นนี้หมู่ที่เป็นอยู่รวมกันก็ตั้งอยู่ไม่ได้ แม้ฉะเพาะคนที่อาศัยอยู่ในส่วนรวมก็ตั้งอยู่ไม่ได้ด้วยแต่ที่ยังตั้งอยู่ได้ ก็เพราะอาศัยส่วนรวมที่ยังมีคนด้อยอยู่มาก. ในทางตรงกันข้าม ถ้าทุกฝ่ายยอมสละประโยชน์ส่วนฉะเพาะตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่นเมื่อถึงคราวที่จำเป็น พระเจ้าแผ่นดินก็ทรงยอมสละ, ราษฎรก็ยอมสละแม่ชีวิตร่วมเป็นราชพลร่วมกับพระเจ้าแผ่นดินเพื่อรักษาประเทศชาติต่างตั้งอยู่ในปริจจาคจะนี้ จึงรักษาหมู่ให้ดำรงอยู่และให้เจริญยิ่งขึ้น.

(กล่าวโดยฉะเพาะ ข้อที่พระมหากราชติริยาธิราชเจ้าสละบริจาคมพระราชนรัพย์เป็นต้นตลอดจนถึงความสุขส่วนพระองค์ เพื่อผลที่ยิ่งขึ้นไป เพื่อความสุขแห่งประชาชนส่วนรวมดังนี้ จัดเป็นปริจจาค บทที่ ๓.)

ความเป็นผู้มีอัจฉริยะศัทธิ คือปฏิบัติซึ่งตรงหง่านฝ่ายผู้ปกครอง ทั้งฝ่ายผู้อยู่ในปกครองปราสาทหมายสาไถ ไม่ปฏิบัติลงกันหรือหลีกเลี่ยงแบบแฝง ซึ่ว่า อาชชวะ.

คนผู้อยู่รวมกันเป็นหมวดหมู่ ถ้าปฏิบัติไม่ตรงในการบริหารตามหน้าที่ ไม่ซื่อตรงต่อกันและกัน ก็จะเกิดความระวางไม่เชื่อถือไว้วางใจกัน จะกระตัวต่างกระตัวต้องแทกร้าวกัน แม้ในหมู่ญาติและหมู่มิตรก็เช่นกัน แต่ถ้าปฏิบัติตรงต่อกัน ก็จะไว้วางใจและกลมเกลียวกัน อยู่เป็นสุขด้วยกัน.

(กล่าวโดยฉะเพาะ ข้อที่พระมหากราชติริยาธิราชเจ้า มีพระราชอัจฉริยะศัทธิประกอบด้วยความตรงปราสาทหมายสาไถ ดำรงในสัตยสุจริตซึ่งตรงต่อพระราชสัมพันธ์มิตร และพระราชวงศานุวงศ์ ข้า

ทูลละอองธุสีพระบาททั้งปวง ไม่ทรงคิดหลวงป่าทุร้ายโดยอุบายผิดยกติธรรม ดังนี้ จัดเป็น อาชช华 บทที่ ๕.)

ความเป็นผู้มีอ้อยาศัยอ่อนโนย ไม่ดึงดือด้วยอำนาจถัมภ์ (ความตื้อดุลเส้า) มีความอ่อนโนนไปตามเหตุผลตามความสมควร ดังที่เรียกว่า การณวสิกะ เป็นไปในอำนาจแห่งเหตุที่ควรดำเนินร และมีสัมมาคาราะ อ่อนน้อมต่อห่านผู้ใหญ่ผู้เจริญ อ่อนโนยต่อบุคคลที่เสนอ กันและต่อกว่า วางแผน สำเนอ ไม่กระด้างดูหมิ่นผู้อื่นด้วยอำนาจมานะเพระชาติ โโคตร ยล ทรัพย์ เป็นต้น ซึ่ว่า มัทธะ. คุณข้อนี้ทำให้ผู้ใหญ่และผู้น้อยเป็นที่นับถือของกันและกัน ยังหนูให้ดำเนินไปได้โดยสวัสดิ.

(กล่าวโดยจะเพาะ ข้อที่พระมหากรaszตริยาธิราชเจ้า มีพระราชอ้อยาศัยอ่อนโนย ไม่ดึงดือดือ ถือพระองค์ด้วยอำนาจถัมภ์ เมื่อมีผู้มากราบทูลตักเตือนด้วยข้ออรรถข้อธรรมที่ก่อปร์ด้วยเหตุผล ซึ่งเป็นวิสัยของบันฑิตชน มิได้ทรงห้ามปรามาดค้าน ทรงวิจารณ์โดยถ้วนถี่ ถ้าดีชอบก็ทรงอนุโมทนา แล้วทรงอนุวัตรตาม และไม่ทรงถือพระองค์ด้วยอำนาจมานะ ทรงมีสัมมาคาราะอ่อนน้อมแก่ห่านผู้เจริญโดยวัยและเจริญโดยคุณ ไม่ทรงดูหมิ่น ดังนี้ จัดเป็นมัทธะ บทที่ ๕.)

ตะປะ หรือ تبะ โดยพยัญชนะแปลว่าแพดເಡາ โดยมากท่านใช้เป็นชื่อของความเพียร จึงแปลว่าความเพียรเป็นเครื่องแพดເດາ (ความเกียจคร้าน) ใช้เป็นชื่อธรรมอื่นอีกบ้าง ทางลัทธิพราหมณ์ แสดงว่า (ตะของพราหมณ์ คือการเล่าเรียนพระเวทย์ที่ศักดิ์สิทธิ์) ตะของกษัตริย์ คือการคุ้มครอง ไพร์ฟ้าประชาชน (ตะของเวสสะหรือໄວສยะ คือการทำบุญให้ทานแก่พราหมณ์). ตะของศุทร คือ การรับใช้. ตะของฤษี คือการกินอาหารที่เป็นผัก). มีคำเป็นคถาหนึ่งแสดงว่า พระอาทิตย์มีตะบะ (สองแสงสว่าง) ในกลางวัน, พระจันทร์มีตะบะในกลางคืน. ตามนัยเหล่านี้ ตะบทามยถึงการตั้งใจ กำจัดความเกียจคร้านและการผิดหน้าที่ มุ่งทำกิจอันเป็นหน้าที่ที่พึงทำอันเป็นกิจดิกิจขอบ ให้สม่ำเสมอและให้ยิ่งขึ้น. ผู้บำเพ็ญตะบะให้บลลุถึงความสำเร็จ ย่อมเป็นผู้มีตะบะ ปรากฏเป็นผู้มีสิ่ง เป็นที่ยำเกรง ดังที่พูดกันว่า “มีตะบะ”

คนผู้ร่วมกันอยู่เป็นหนู ต้องมีตะบะ คือครมีหน้าที่ฐานะอย่างใด ก็ปฏิบัติไปอย่างนั้นให้ดี ให้เหมาะสมแก่น้ำหน้าที่ฐานะ, เมื่อเป็นผู้ใหญ่ผู้ปักก戎 ก็ปฏิบัติหน้าที่ของผู้ปักก戎ให้ดีให้บริบูรณ์, เมื่อเป็นผู้อยู่ในปักก戎 ก็ปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในปักก戎ให้ดีให้บริบูรณ์, เมื่อปฏิบัติอยู่ด้วยกัน ก็เป็นผู้มีตะบะอยู่ด้วยกัน เป็นที่ยำเกรงของกันและกัน. แต่ถ้าตรงกันข้ามคือผู้มีหน้าที่ปักก戎 ไม่ปักก戎ให้ดี ก็เป็นที่ดูหมิ่นของผู้ปักก戎. รวมความว่า ผู้มีหน้าที่อยู่ในปักก戎ไม่ประพฤติให้ดีตามหน้าที่ ก็เป็นที่ดูหมิ่นของผู้ปักก戎. รวมความว่า ผู้มีหน้าที่ฐานะอย่างใดไม่ปฏิบัติให้สมกับหน้าที่ฐานะอย่างนั้น

ย่อมเป็นที่ดูหมิ่นดูแคลนหมวดความนับถือต้องเลื่อนจากเกียรติที่เดิมถึงจากฐานะของตน. (มีคำกล่าวไว้ในมหาสุตโสมชาดกว่า

“พระราชาผู้อาชนาบุคคลที่ไม่ควรชนะ ไม่ซื่อว่าพระราชา”

“เพื่อนผู้อาชนาเพื่อน ไม่ซื่อว่าเพื่อน”

“ภริยาผู้ไม่ยำเกรงสามี ไม่ซื่อว่าภริยา”

“บุตรผู้ไม่เลี้ยงมารดาบิดาผู้แก่เมา ไม่ซื่อว่าบุตร”

“สภานี้ไม่มีสัตบุรุษ (ผู้ลับบ) ไม่ซื่อว่าสภานี้”

“ผู้ไม่พูดเป็นธรรม ไม่ซื่อว่าสัตบุรุษ”

“ผู้ลับ (หรือลับบ) ราคค โทสะ โนหะ พูดเป็นธรรม ย่อมซื่อว่าสัตบุรุษ.”)

(กล่าวโดยฉะเพาะ ข้อที่พระมหากรําชัตริยาธิราชเจ้า ทรงตั้งพระราชหฤทัยกำจัดความเกียจคร้านและทำการพิฒนาที่ ทรงตั้งพระราชอุตสาหกรรมวิภาค ปฏิบัติพระราชกรณียะให้เป็นไปด้วยดียิ่ง ๆ ขึ้น มีพระบบเดชะ เป็นที่ยำเกรงแห่งบุคคลทั่วไป ตลอดถึงทรงสมานกุศลวัตรเพาผลัญกำจัดおくุศลวิตกากปอรมรให้เสื่อมสูญไม่ตั้งอยู่ได้ ดังนี้ จัดเป็นตอน บทที่ ๖.)

กิริยาที่ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ตลอดถึงไม่พยายามมุ่งร้ายผู้อื่น แม้จักต้องลงโทษผู้ทำผิด ก็ตามเหตุผล ไม่ทำด้วยอำนาจความโกรธ ซึ่ว่า อักโกระ.

คนผู้รวมกันอยู่เป็นหมู่ ย่อมมีการกระทบกระแทกทั้งกันบ้าง เมื่อขึ้นใจไร้ไม่ได้ เกิดโกรธขึ้นต่อกันขึ้นและผูกโกรธไว้ ก็เป็นสมภูมานให้เกิดโหสกความประทุร้ายกันทางใจก่อน แล้วก็ประทุร้ายกันทางกายทางวาจาสืบไป ทำให้อยู่ด้วยกันไม่เป็นสุข. ต่อเมื่อรักษาใจขึ้นใจไร้ไม่เกิดโกรธขึ้น หรือเมื่อเกิดโกรธขึ้นในใจ ก็ระงับไว้ไม่แสดงออกมให้ปรากฏ ไม่ปฏิบัติลุ่มอำนาจแห่งความโกรธ จึงจักอยู่ด้วยความสงบเรียบร้อยเป็นสุข. ความไม่โกรธจักมให้กิเพรษมีเมตตาหาหังความสุขความเจริญแก่ตนและต่อกันและกัน คนที่เป็นหัวหน้าปกครองก์ตาม เป็นผู้อยู่ในปกครองก์ตาม เมื่อแสดงความโกรธออกมานั้นก็ไม่ดงดงาม นำเกลียดนำชัง (ถ้าเอกสารจะເນສອງດูหน้าตนในเวลาโกรธก็จะเห็นได้.)

(กล่าวโดยฉะเพาะ ข้อที่พระมหากรําชัตริยาธิราชเจ้า มีพระราชอ้อยยาศัยประกอบด้วยพระเมตตาไม่ทรงปรารถนาภัยก่อเรื่องในผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่ทรงพระพิโรมด้วยเหตุที่ไม่ควร แม้มีเหตุที่ให้ทรงพระพิโรม แต่ทรงขึ้นเสี้ยให้สบประขับอันตรoran และทรงปฏิบัติตัวโดยนิโสมนสิการ ดังนี้ จัดเป็นอักโกระ บทที่ ๗.)

กิริยาที่ไม่เบียดเบียพให้ลำบาก คือความไม่ก่อทุกข์ยากแก่ผู้อื่นตลอดถึงสัตว์ ด้วยเห็นเป็นสุกของตน เพราะอำนาจโนหะ เช่นทำร้ายคนและสัตว์อื่นแล่น ซึ่ว่า owitzisa.

คนผู้รวมกันอยู่เป็นหมู่ ทั้งผู้ปกครอง ทั้งผู้อยู่ในปกครอง จะอยู่ด้วยกันได้เป็นสุขก็เพราะไม่เบียดเบียพกัน. โดยฉะเพาะผู้ปกครอง ถึงจำต้องอาศัยกึ่งภาษาจาราภรณ์ผู้อยู่ในปกครอง เพื่อจ่ายบำรุงประเทศ และต้องเกณท์กำลังแรงบังในคราวที่จำเป็น แต่ถ้าเก็บและเกณท์รุนแรงอันเป็นการรีดเกินสมควร, รายภรณ์ผู้อยู่ในปกครองก์เดือดร้อน ระยะสายอยู่ไม่เป็นสุข. มีเรื่องครั้งโบราณกล่าว ผู้อยู่ในปกครองถูกผู้ปกครองเบียดเบียพ ต่างอพยพไปอยู่ต่างถิ่นก็มี. ความไม่เบียดเบียพจักเป็นไปได้ ก็ต้องอาศัยกรุณาเป็นเบื้องหน้า.

(กล่าวโดยฉะเพาะ ข้อที่พระมหาภัตtriyaอิริราชเจ้า มีพระราชอธิษฐานก่อปร์ด้วยพระมหากรุณา ไม่ทรงประทานก่อทุกข์แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่ทรงเบียดเบี้ยพราชาวดศานุวงศ์ ข้าทูล惶ของอุลิพะบท แลรายงานประชาราษฎร ให้ลำบากด้วยเหตุอันไม่ควรทำ หรือด้วยตั้งพิกัดเก็บภาษีอากร เกินขนาด ทรงปกครองประชาชนดังปิดปกรอบบุตร ดังนี้ จัดเป็น อวิทิษสา บทที่ ๔.)

กิริยาที่อดทนต่อโลก ความอยากได้บ้าง ต่อโถสະ ความโกรธเคืองจนถึงพยายามหุ่งร้ายบ้าง ต่อโมหะ ความหลงงมงายบ้าง เพราะได้ประสบภารมณ์ที่ยั่วให้เกิด. เมื่อมีภารมณ์มาประสบยั่วให้เกิดอย่างได้ อย่างล้างผลลัพ อย่างเบียดเบี้ยพ ก็อดทนไว้ ไม่ยอมแสดงวิกฤติการอันชั่วร้ายทางภัยว่าจากไป ตามอำนาจแห่งโลก โถสະ โมหะ และอดทนต่อทุกเหตุนามีเย็นร้อนเป็นต้น อดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวช้า ไม่เป็นที่ชอบใจ ซึ่งว่าขันติ.

คนผู้อ่อนรุ่มกันเป็นหมู่ ต้องประสบภารมณ์ต่าง ๆ มาก ถ้าไม่ตั้งอยู่ในขันติ ยอมให้โลก โถสະ โมหะ ฉุดซักไป ก็จะเกิดวิวากแห่งแย่งแย่งและวุ่นวายอย่างอื่นอีกมาก ไม่อยู่ด้วยกันด้วยสงบ เรียบร้อยเป็นสุข. ถ้าตั้งอยู่ในขันติ ก็ได้ผลตรงกันข้าม คืออยู่ด้วยกันด้วยความสงบเป็นสุข. ผู้มีขันติ จึงงามเพราะมีอาการสงบ. เมื่อรุ่มกันเข้าเป็นหมู่ก็เป็นหมู่ที่งาม เพราะมีความสงบสุข.

(กล่าวโดยฉะเพาะ ข้อที่พระมหาภัตtriyaอิริราชเจ้า มีพระราชหฤทัยกล้าหาญ อดทนต่อโลก โถสະ โมหะ ที่เกิดขึ้น เพราะได้ประสบภารมณ์ที่มายั่วให้เกิด ทรงอดทนต่อเหตุนามีเย็นร้อนเป็นต้น ทรงอดทนต่อถ้อยคำที่มีผู้กล่าวช้า รักษาพระราชหฤทัยและพระอาการพระภัยพระว่าจ้าให้สงบ เรียบร้อย ดังนี้ จัดเป็นขันติ บทที่ ๕:)

ความไม่ผิด ซึ่ว่า อวิโรจนะ, ธรรมชั้นนี้คุறามายความว่า รู้ว่าผิดแล้วไม่ตือขึ้นทำคือไม่ยอมทำผิดทั้งรู้ ๆ. ผิดในที่นี้ หมายถึงผิดจากข้อที่ถูกที่ควรทุกอย่าง เช่นผิดจากความมุตติธรรม ด้วยอำนาจจดติดจากปกติ คือเมื่อประสบความเจริญหรือความเสื่อม ก็รักษาอาการภัยว่าจ้าไว้ให้คงที่ ไม่ให้ขันลง เพราะยินดียินร้าย.

คนสามัญทั่วไป ในขันตัน ยังทำผิดอยู่ เพราะไม่รู้ว่าผิด, ถ้ายอมปล่อยไปเช่นนั้นไม่ศึกษา ก็จักเป็นผู้ไม่รู้จักขอบ ไม่รู้จักผิด ไม่อาจปฏิบัติถูกต้องได้. ผู้ปกครองผู้เป็นหัวหน้าเมื่อทำผิดด้วยอำนาจ ขอบรักบ้าง ด้วยอำนาจชั้บบ้าง ด้วยอำนาจกลับบ้าง ด้วยอำนาจหลงบ้าง, ผู้อยู่ในปกครองก็เดือดร้อนอยู่เป็นทุกข์, ผู้อยู่ในปกครองเมื่อทำผิดเช่นนั้น ผู้อยู่ในปกครองด้วยกัน ตลอดถึงผู้ปกครองเอง ก็เดือดร้อนอยู่เป็นทุกข์, แต่ถ้าผู้ปกครองผู้เป็นหัวหน้ามีใจอปร์ด้วยธรรม มุ่งความถูก พยายามศึกษาพิจารณาให้รู้จักผิดและขอบแล้ว พยายามทำการบาริให้ถูกต้องตามคลองธรรมไม่ให้ผิด และแนะนำพร้าสอนผู้อยู่ในปกครองให้ประพฤติเช่นนั้นด้วย, ผู้อยู่ในปกครองก็พยายามทำให้ถูกต้องตามคลองธรรมไม่ให้ผิด ต่างฝ่ายต่างก็จักอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุข.

(กล่าวโดยละเอียด ข้อที่พระมหา堪ติริยาธิราชเจ้า ทรงตั้งอยู่ในขัตติยประเพณีไม่ทรงประพฤติผิดจากเจตนาอุบัติ นิติศาสตร์ ราชศาสตร์ ไม่ทรงประพฤติให้คลาดจากความยุติธรรม ทรงอุปถัมภ์ยกย่องคนมีคุณความชอบควรอุปถัมภ์ยกย่อง ทรงบำบัดคนมีความผิดควรบำบัด โดยทางที่เป็นธรรม ไม่ทรงอุปถัมภ์ยกย่องแล็บำบัดคนนั้น ๆ ด้วยอำนาจของตัวเอง ๕ ประการ มีจันทากติ เป็นต้นก็ตี, เมื่อมีลาก ยศ สรรเสวัญ สุข ซึ่งเป็นที่พ่อพระราชทูลทัยมาถึงพระองค์ ไม่ทรงแสดงความยินดี ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นดูหมิ่นได้ว่า ทรงมัวเมายอยู่ในสิ่งนั้น เมื่อมีความเลื่อมลาก เลื่อมยศ ต้องนินทาได้ความทุกข์ร้อนซึ่งไม่เป็นที่พ่อพระราชทูลทัยมาถึงก็ไม่ทรงแสดงความยินดี ลี้ยพระราชนฤทธิ์ให้ปรากฏ ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่นดูหมิ่นได้ว่า ทรงหายนติคุณมิได้ หรือเป็นเหตุให้ผู้น้อยซึ่งอยู่ในพระบรมเดชานุภาพพลอยตกใจ แตกดื่นอลหม่าน ทรงรักษาพระอาการคงที่อยู่ ไม่แสดงให้ผิดจากปกติเดิมก็ตี ดังนี้ จัดเป็น อวิโรจนะ บทที่ครบ ๑๐.)

ธรรม ๑๐ ประการนี้ ท่านแสดงว่า พระเจ้าจกรพรรดิทรงมีบริบูรณ์ในพระองค์ จึงเป็นผู้ปกครองที่ดี ไม่รุกรานผู้อื่นด้วยอำนาจ, เพราะปกครองด้วยมีธรรมเหล่านี้เป็นอุบัติ, ประเทศทั้งหลายจึงสามารถไว้วางใจเข้าอยู่ในปกครอง ที่ท่านเรียกว่าปกครองโดยธรรม ไม่ใช้โดยอำนาจ และต่างก็มีสุขมีความเจริญรุ่งเรืองกันทั้งหมด.

เมื่อพระมหา堪ติริยาธิราชธรรมนี้ ให้ตั้งบริบูรณ์ด้วยดีในพระองค์, ฝ่ายพระราชนศานุวงศ์ ข้าทูลจะออกอุฐิพระบาท และอาณาประชาราษฎร์ ข้าขอขันหมากยื่อมมีความสามัคคีนับถือรักใคร่ ตั้งใจประกอบราชกิจจะลงพระเดชพระคุณ เต็มกำลังกาย เต็มกำลังความคิด ซื่อสัตย์สุจริตมิได้คิดทรยศ ช่วยบำรุงรัฐชนบทให้สมบูรณ์มั่งคั่ง สมดังพระราษฎรสังสั�. เปื้องหน้าแต่นั้น เมื่อทรงพิจารณาด้วยพระปรีชาญาณถึงวุฒิมิคุผล ก็จะทรงเห็นกุศลธรรมส่วนชอบ ๑๐ ประการนี้ ซึ่งตั้งอยู่ด้วยดีในพระองค์ ว่าเป็นเหตุมิกำลังกล้าสามารถให้เกิดผลได้ถึงเพียงนั้น ก็จะทรงพระปิติโสมนัสเป็นอันมากพ้นประمام. เหตุนั้นโปรดณบันทิตจึงได้ประพันธ์ผูกคำโคลกแสดงเทศพิธิราชธรรมถวายเป็นโอวาทานุศาสน์ แด่พระมหา堪ติริยาธิราชเจ้าในปางหลัง ดังถวายวิสัชนา มาด้วยประการฉะนี้.

ลำดับนี้ จัดถวายวิสัชนาสังคหวัตถุ จักรพรรดิวัตต และพระกำลังของพระมหา堪ติริยาธิราชเจ้า อันโบราณบันทิตได้กล่าวแสดงไว้โดยปริยาญอีก เพื่อประมวลพระราชนรรยาที่ท่านแสดงว่า โบราณ กษัตริย์ตลอดถึงพระเจ้าจกรพรรดิได้เคยประพฤติมาไว้ในที่เดียวกัน เป็นเครื่องเพิ่มพูนพระราชนิริสวัสดิ์พัฒนามคลสืบต่อไป.

สังคหวัตถุในที่นี้คือพระราชธรรมจารยานุวัตรเป็นที่ตั้งแห่งการสังเคราะห์ยึดหน่วงน้ำใจประชาชน เป็นราชนิติธรรมเก่าแก่ มีที่มาทั้งในทางพุทธศาสนาและพราหมณศาสนา จำแนกเป็น ๕ ประการ แสดงอธิบายตามทางพุทธศาสนาคือ:-

๑. ลับลับ เม ความที่ทรงพระปรีชาในการบำรุงอัญญาหารพลาหาร ให้บริบูรณ์ในพระราชนามาเขตต์ โดยอุบายนั้น ๆ เพื่อให้สรรพผลอันเกิดแต่เกษตรมงคลสมบูรณ์ เป็นสังคหวัตถุที่ ๑.

บริสเมธ์ ความที่ทรงพระปรีชาในการส่งเคราะห์บุรุษ คือส่งเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้ประกอบราชกิจจนลงพระคุณ ทึ้งฝ่ายทหารทึ้งฝ่ายพลเรือนด้วยวิธีนั้น ๆ เป็นต้นว่าทรงยกย่องพระราชทานยศฐานันดรตำแหน่งหน้าที่ โดยสมควรแก่กุลวงศ์ วิทยาสามารถ และความชอบในราชการ เป็นสังคหวัตถุที่ ๒.

สมมาปาล อุบายเครื่องผู้คล้อยบงน้ำใจประชาชนนิกรให้นิยมยินดี คือทรงบำบัดความทุกข์เดือดร้อน บำรุงให้เกิดความสุขความเจริญแก่ประชาชนราษฎร และบ้านเมืองด้วยอุบายน้ำต่าง ๆ ปรากฏพระคุณเป็นเครื่องผูกใจประชาชนให้จงรักภักดียิ่ง ๆ ขึ้น เป็นสังคหวัตถุที่๓.

ราชาเปญย์ ตรัสระวิจารณ์อ่อนหวานควรตีมไว้ในใจ ทำความเป็นที่รักให้เกิด เช่นทรงทักษาย
ปราศรัยแก่บุคคลทุกชั้น ตลอดถึงราชภรัษฐมัณฑ์ทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อย โดยควรแก่ฐานะและภาวะ เป็น
สังคหวัตถุที่ครบ ๔.

๔ สังคหวัตถุนี้ เป็นอุบາຍให้เกิดสุขสมบัติ ซึ่งได้นามบัญญัติว่า “นิรคุณ” รัฐมนตรีราบคาบ ปราสาจากโจรภัย จนถึงมีทวารเรือนไม่ลงกลอนเป็นคำรบ ๕.

สังคหวัตถุเหล่านี้จะเป็นไปได้ด้วยดีจนถึงเกิดผลเป็นนิรัคคะไม่ต้องลงกลอนประทูเรื่อง ก็ต้องอาศัยรัฐบาลและผู้กำหนดที่ทางปกครองทั้งปวงฝ่ายหนึ่ง, ประชาชนผู้อยู่ในปกครองอีกฝ่ายหนึ่ง, ช่วยกันปฏิบัติให้สมบูรณ์ตามฐานะ เจริญรอยพระราชนิรรยาณุวัตร ของพระมหาเจ้าตติยเจ้าผู้ทรง เป็นประมุขตั้งใจรับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเบื้องหน้าประกอบการค้าขายแสวงหาเลี้ยงชีพ โดยทางธรรม ไม่ทำใจกรรมแต่งชิงทรัพย์สิ่งของของผู้อื่นมาเลี้ยงชีวิตตน ซึ่งจะก่อการจลาจล ให้เกิดขึ้น มีความสงบทั่วทุกสถาน จนทวารเรื่องไม่ต้องลงกลอนเพื่อจะระวางใจภัย, สังคหวัตถุ มีนัยดังถวายวิสัยชนามาด้วยประการจะนี้.

ลำดับนี้ จักถวายวิสัยชนนาในจักรวรรดิวัตร คือพระราชจารยานุวัตรสำหรับพระเจ้าจักรพรรดิ พระราชาเอกในโลก ท่านแสดงไว้โดยความว่า พระมหากษัตริยาอิราชเจ้า ผู้ปกครองประชาชน ทรงอิงอาศัยสักการเครื่องนับถือบุชาธรรม มีธรรมเป็นองขัย มีธรรมเป็นใหญ่เป็นอิบตี ทรงจัดการรักษาคุ้มครองป้องกันอันประกอบด้วยธรรม ให้เนื่องในจักรวรรดิวัตร ๑๗ ประการ คือ:

- ที่ ๑ ควรพระราชทานโววาทและอนุเคราะห์ยั่นโตชนคนภายในพระราชสำนัก และทรงอนุเคราะห์คนภายนอก คือพลกากของเสนาด้วยประการต่าง ๆ จนถึงราชภูมิ ไม่ปล่อยประภัย.
 - ที่ ๒ ควรทรงผูกพระราชไมตรีสมานราชสัมพันธ์มิตรกับกษัตริย์ ประธานาธิบดีแห่งประเทศไทยนั้น ๆ.
 - ที่ ๓ ควรทรงส่งเคราะห์อนุยัնตกษัตริย์ คือพระราชวงศานุวงศ์ ตามควรแก่พระอิศริยยศ.
 - ที่ ๔ ควรทรงเกื้อภูมิพลธรรมณ์ คุณหมด และความดี.
 - ที่ ๕ ควรทรงอนุเคราะห์ประชาชนชาวนิคมชนบทโดยฐานานุรูป.
 - ที่ ๖ ควรทรงอุปการะสมณพราหมณ์ผู้มีศีลประพฤติชอบ ด้วยพระราชทานไทยธรรม บริการเกื้อภูมิพลแก่ธรรมปฏิบัติ.
 - ที่ ๗ ควรทรงจัดรักษาฝูงเนื้อและนกตัวด้วยพระราชทานอภัยไม่ให้ใครเบียดเบี้ยทำอันตราย จนเสื่อมสูญพิชพันธุ์.
 - ที่ ๘ ควรทรงห้ามชนทั้งหลายไม่ให้ทำกิจการที่ไม่ประกอบด้วยธรรม ซักนำให้ตั้งอยู่ใน กุศลสุจริตส่วนชอบ ประกอบการเลี้ยงชีพโดยสัมมาอาชีวะได้ ควรพระราชทานพระราชทรัพย์ เจือจานให้เลี้ยงชีพ ด้วยวิธีอันเหมาะสม ไม่ให้แสวงหาด้วยทุจริต.
 - ที่ ๙ ชนใดขัดสนไม่มีทรัพย์พอเลี้ยงชีพโดยสัมมาอาชีวะได้ ควรพระราชทานพระราชทรัพย์ ให้เจือจานให้เลี้ยงชีพ ด้วยวิธีอันเหมาะสม ไม่ให้แสวงหาด้วยทุจริต.
 - ที่ ๑๐ ควรเสด็จเข้าไปกลับสัมณพราหมณ์ตรัสรสถานถึงบุญบากุศลให้ประจักษ์ชัด.
 - ที่ ๑๑ ควรทรงตั้งวิรัตห้ามจิตต์ไม่ให้เกิดธรรมราคะในคอมนิยสถาน ที่อันไม่ควรถึง.
 - ที่ ๑๒ ควรทรงประหารวิสมโลภเจตนา ห้ามจิตต์ไม่ให้ปรารถนาลาภที่ไม่ควรจะได้.
- พระมหากษัตริยาอิราชเจ้า ควรทรงสถิตในจักรวรรดิวัตร บำรุงพระราชอาณาจักรให้เจริญด้วยพระราชวฤทธิ์บุญบารมี เกษมสวัสดิ์ดำรงมั่น พัฒนาพิบัติอันตราย ด้วยวิสัยชนนา มาด้วยประการฉนี้.

ในลำดับนี้ จักถวายวิสัยชนนาในพระบาทสมเด็จพระมหาภัตติราชเจ้า ๕ ประการ คือ:

ข้อต้น **กาญพล** กำลังพระกาญ. สมบัตินี้เกิดแต่ทรงผาสุกสบายปราสาจากพระโรค เพราะพระมหากษัตริย์ย่อทรงเป็นจอมทัพ ทั้งต้องทรงปฏิบัติพระราชกรณีย์ต่าง ๆ จำกัดทรงพลัง กำลังเข้มแข็ง, ถ้าขาดสมบัติข้อนี้แม้แต่ทรงราชการก็คงไม่สะตากได้ดี จึงควรบริหารพระองค์ให้ทรงพลังกำลังประกอบด้วยพระอนามัยเป็นนิตย์.

ข้อ ๒ **โภคพล** กำลังคือโภคสมบัติ. อันพระมหาภัตติราชเจ้า มีพระราษฎร์ที่พึ่งทรงจัดทรงทำ และพึ่งมีบุคคลที่พึ่งบำรุงเลี้ยงเป็นอันมาก จึงควรทรงขวนขยายบำรุงกลิ่นธรรมพานิชกรรม เป็นต้น อันเป็นทางเกิดแห่งพระราชทรัพย์ให้ไพศาล.

ข้อ ๓ อมจุพล กำลังคืออมาตย์. อันพระมหากษัตริยาธิราชเจ้า มีราชการที่จะทรงทำมากกว่ามาก จึงต้องมีอมาตย์ผู้ใหญ่ผู้น้อยเป็นกำลังทางนิติบัญญัติ ทางบริหารและทางดุลการ จึงควรทรงสอดส่องบุตติของหนู่อมาตย์แล้วกย่อปองและบำรุงตามควรแก่เหตุ.

ข้อ ๔ อภิชจุพล กำลังคือพระชาติสูง. สมบัติข้อนี้เป็นที่นิยมของมหาชน เป็นผลที่มีมาเพราะปุ่มเอกตปัญญา คือได้เคยทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอบรมมาแต่ในกาลก่อน เป็นเหตุให้ประพุตติประพุตติชอบได้โดยง่าย โดยรวมบัณฑิตก็ได้แสดงไว้ว่า แม้สนับสนุนการพระมหากรุณาธิคุณก็ได้กล่าวคิดาสรรเสริญธรรมข้อนี้ไว้ว่า

หตุติโย เสภาโถ ชเนตสุมี เย โคตุตปภิสารโน ความว่า กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐในหมู่ชนผู้รังเกียจด้วยโศก ดังนี้ เพราชนเมชาติสูงอบรมมาในธรรมที่ดี ย่อมมีทริโตรตัปปะ รู้จักลายแก่ใจ และกล้าหาญ ในการไม่ทำซ้ำ มุ่งทำแต่การที่ดี ดังคชสาร อัสดรอุสภ ผู้อาชาในย จึงควรตั้งพระราชประสงค์สมบัตินี้ให้มีสืบพระองค์ต่อไป จะได้เป็นศรีสวัสดิ์แก่พระราชอาณาจักรสืบไป.

ข้อครับ ๕ ปณญาพล กำลังคือปณญา. พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ผู้ทรงประกอบพระราชหายใจให้ลุล่วงอุปสรรคทั้งหลาย ต้องทรงมีพระปรีชาญาณรอบคอบและสามารถ จึงควรทรงแสวงหาทางมาแห่งปณญา ด้วยทรงวิจารณ์เหตุการณ์ภายในอย่างอันเป็นไปในสมัยเพื่อได้พระญาณแจ้งเหตุผลประจักษ์ชัด.

พระ ๕ ของพระมหากษัตริย์อันเป็นพระราชนรรานุวัตรที่เป็นภารณ์ของพระมหากษัตริยาธิราช ซึ่งมาในคัมภีร์พุทธศาสนา เป็นคำสอนของสมเด็จพระโลกุตตมามาจารย์ มีนัยดังถวายวิสัยชนามาด้วยประการนั้น.

สมเด็จบรรบุพิตรพระราชสมการเจ้า ได้เสด็จดำรงราชมหัศจรรยาธิปัตย์ใหม่ ก็เปรียบเหมือนพระบรมศาสดาแรกได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เมื่อได้ทรงบำเพ็ญพระราชธรรมให้สำเร็จประโยชน์แก่ประชาชนผู้อุทิศให้พระบรมโพธิสมการ ก็เปรียบเหมือนสมเด็จพระบรมศาสดาได้ทรงบำเพ็ญพระพุทธกิจเสริจ จนทรงเปล่งสุรนาทิวหารได้ว่า ย่อมสุดารา กรณี สำราญ ทิเตสินา อนุกมุปเกน เป็นต้น ความว่า กิจอันได้อันพระศาสดาผู้มีกรุณาและหัวใจประโยชน์แก่สำราญจะควรทำ กิจอันนั้นเราอาศัยความอ่อนดู ได้กระทำแล้วแก่ท่านทั้งหลายทุกประการดังนี้ ข้อนี้จักสำเร็จเป็นบารมีไปในอนาคตยังอุปบัตติของพระองค์ให้มีผลสมด้วยพระพุทธพจนนามาฉิมทว่า เทวเม ภิกุขะ ปุคคลา โลเก อุปุปุชามана อุปุปุชันติ พหุชนนิทิยา พหุชนสุขาย พหุโน ชนสุส อตถาย ทิตาຍ สุขาย เทเวนุสุสาน ความว่า ภิกขุทั้งหลาย ส่องบุคคลนี้เมื่อก็ได้เขียนในโลก ย่อมเกิดเข็นเพื่อประโยชน์สุขแห่งชนเป็นอันมาก เพื่อความต้องการ เพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสำราญ แห่งชนเป็นอันมาก ทั้งเทวดาและมนุษย์ ส่องบุคคลนี้ คือพระตถาคตสัมพุทธเจ้า ๑ พระราชาจักรพรรดี ๑ ดังนี้ อุปบัตติของพระมหากษัตริย์เจ้า จะพึงมีผลดังสมเด็จพระทศพลตรัสรเสริญไว้ฉะนี้ ก็ด้วยอำนาจทรงบำเพ็ญราษฎรให้บริบูรณ์ทุกประการ.

บันนี จักตั้งสัตยาอิษฐานประสิทธิ์พระพรภายในโดยลำดับไป:

พุทธานุภาโภ เจ ဓมมานุภาโภ จ สงฆานุภาโภ จ ปรัมนุทธาภูมิพลอตุลเตช มหาราช สราชินี อภิกรกุณบุตุ นิรนุตร์ ขออาນุภาพแห่งพระพุทธเจ้า แห่งพระธรรมเจ้า แห่งพระสังฆเจ้า จงอภิบาลสมเด็จพระปรัมมพาราภูมิพลอตุลเตชมหาราช และสมเด็จพระบรมราชินี เป็นนิจกากล.

พุทธาราทิรตนตุตยานุภาวน อภิกรกุณโトイ សุโนトイ ปรัมนุทธาภูมิพลอตุลเตชมหาราช พุทธาราทิรตนตุตย์ นิสุสาย พุทธสาสน อุปถัมบุเกนโトイ สุข ชีวตุ ภูรูร ภิกปานโนトイ จิร รบุ xe

ปติภูมิราษฎร์, ปชบ. ประสานโนํา นิจจั่ง ชัยตุ ขอสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงอันอาสาฯ ให้ทรงทราบว่า พระศรีรัตนตรัยอภิบาลแล้ว ทรงอาศัยพระศรีรัตนตรัย จงทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ดำเนินพระชนมายุเป็นสุข จงทรงอภิบาลรัฐมนตรีและสต๊อกในราชสมบัติยืนนาน จงทรงปกคล้องประชาชน มีชัยเป็นนิตยากล.

พุทธาธิรัตนตุตยานุภาวนะ ปรัมินทรมหาภูมิพลอตุลเทชสุล มหาราชสุล โสดตถิอิทธิ
วุฒิมิอิสสิริเทชา ภานุตุ ด้วยอานุภาพพระศรีรัตนตรัย ขอสวัสดิ ความปลดปล่อย อิทธิ ความสำเร็จ
วุฒิ ความเจริญ อิสสิริ ความเป็นใหญ่ เทช เดชาบุรี จงมีแต่สมเด็จพระปรัมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดชมหาราชทุกประการ.

ขออำนาจประราชปณิธาน คือความตั้งพระราชหฤทัยในอันบำเพ็ญราชธรรมให้สำเร็จ ประโยชน์แก่มหาชนทั่วหล้า และขอเดชเทวดาผู้ศักดิ์สิทธิ์ จงกิราลรักษาสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้า และสมเด็จพระบรมราชนี กับทั้งพระบรมราชวงศ์และรัฐมณฑล ให้สุภาพรดำรงมั่น พ้นสรรพพิบัติอีกทั้งวันตราย เป็นนิตยากล.

ອរທິ ສນມາສມພຸຖໂຮ
ມາຫາສະບໍຂໍ ປົໂເຮລີ

พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่าธรรมอันสูงสุดแล้ว ยังคงเหลือให้ตรัสสืบเบิกบานต่อจากกิเลสนิทรา นี่จัดว่าพระรัตนตรัย. (แม้ถึงจะต่างกันโดยวัตถุว่า พุทธ ธรรม และ สุธรรม ดังนี้ก็จริงอยู่, ถึงอย่างนั้นก็ขึ้นว่าเป็นอันเดียวกันโดยอรอต เพราะไม่แยกจากกันไปได้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้พระธรรม ก่อนแล้วสอนผู้อื่นให้ตรัสไว้ตาม, พระอรหันต์พระสัมมาได้ทรงไว้ และพระสัมมาเลาก็สามารถของพระพุทธเจ้า, เนื่องกันเป็นอันเดียวจะนี้) พระรัตนตรัยนี้บริสุทธิ์อุดมประเสริฐในโลก ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์อย่างยิ่งแก่ผู้เลื่อมใสแล้ว คร่าวความบริสุทธิ์แก่ตน ปฏิบัติอยู่โดยชอบ. ความบริสุทธิ์จากกิเลสทั้งปวง เป็นความดับจากทุกข์ทั้งปวง, พระนิพพานเป็นธรรมชาติสูงจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวง นั้นได้ชื่อว่าเป็นบรมสุข. ด้วยสัจจ跏趺นี้ ขอความสวัสดิจงเกิดมีในกาลทุกเมื่อ. ด้วยเดชานุภาพพระรัตนตรัยเป็นปฏิพาหนบายากกัน ขออุปทัทวันตรายแลอุปสรรคคือข้อติดขัดทั้งหลาย จงอย่าได้ถูกต้องพ้องพาณชื่นสยามรัฐมหาชนบทนี้ในกาลไหน ๆ จงบำรุงไกลด้วยประการทั้งปวง. ขอความเป็นผู้ไม่มีโรค ความสุขสำราญ ความเป็นผู้มีอายุยืนนาน และความบริบูรณ์แห่งวัตถุทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งวิญญาณนั้น ทั้งสุขโสมนัสสวัสดิ์ในทุกสถาน จงเกิดมีจงเป็นไป แต่สมเด็จบรรมพิตราชรำษฎรสมภารเจ้า และสมเด็จพระบรมราชินี กับทั้งพระบรมราชวงศ์แล้วจุบาลผู้อภิบาลสยามรัฐมหาชนบทนี้. ขอเทพเจ้าผู้สิงสถิตในสยามรัฐมณฑล ตั้งต้นแต่พระราชนิเวศน์ตลอดเขตตัวรัฐสีมา จงตั้งไม่ตรีจิตต์อภิบาลรักษาสามเด็จบรรมพิตราชรำษฎรสมภารเจ้า และสมเด็จพระบรมราชินีกับรัฐมณฑล ด้วยนำเข้าไปใกล้ชิดอภิญญาณผลอันเป็นพิ atanuthiprathyen และป้องกันชื่นสรรหรูโภชนาญไม่เกี๊อกลแก่ความเจริญ อย่าให้เกิดมี.

ສຶກຮອມທຸກ ສຶກຮອມທຸກ
ເອຕສົມ ຮອນຕະຫລາມ

ขอผลที่ก่อร่วมกัน จงเป็นผลสำฤทธิ์ จงเป็นผลสำฤทธิ์ จงเป็นผลสำฤทธิ์ แต่สมเด็จบรมบพิตร
พระราชนมภารกิจ ผู้มีพระราชหฤทัยเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาทั้งตนตรัยนี้ สมพระบรมราชประสังค์
ทุกประการ เทอญ.

ก ศพ ร ร า บ ร ร ณ กับ พ ร ะ น ห า ก ช ั ต ร ិ យ ី ព ី ក ិ យ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.บวร์กตีดี อุวรรณโนน
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

|| มื้อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๗ อันเป็นวันบรมราชภิเษกนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช มีพระปฐมบรมราชโองการต่อหน้ามหาสมรสันนิบาต อันประกอบไปด้วย สมเด็จพระมหา罇 พระบรมวงศานุวงศ์ คณะรัฐมนตรี สมาชิกวัดวา ผู้พิพากษา ข้าราชการทั้งทหาร และพลเรือน ว่า

“เราจะคง||เพ็บเดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์บุญ||แห่งมหาชนชาวสยาม”

พระปฐมบรมราชโองการนี้ทรงเปล่งโถยไม่มีรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้ต้องทรง กระทำดังเช่นที่รัฐธรรมนูญของประเทศตะวันตกได้บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ตั้งวันตกลงประชุมฯ พระองค์ก่อนเข้ารับราชสมบัติแต่อย่างใด (โปรดดูรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ที่บัญญัติให้

พระมหากาฬติริย์ทรงปฏิญาณพระองค์ อ่าที วัชลอรวมมนุษย์เบลเยี่ยม มาตรา ๕๙ วัชลอรวมมนุษย์เดนมาร์ก มาตรา ๔ วัชลอรวมมนุษย์สเปน มาตรา ๖๑)

คนที่ว่าไป เมื่อได้ฟังพระปฐมบรรยายถึงการนี้คงเข้าใจว่า ทรงอ้างถึง “ทศพิธราชธรรม” ซึ่งเป็นหลักพระพุทธศาสนาในกิจกรรมการ ซึ่งก็เป็นความเข้าใจที่น่าจะถูกต้อง แต่บทความนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่า เมื่อทรงตั้งสัตยาธิษฐานปฎิญาณพระองค์เช่นนั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระราชภาระตลอด ๖๐ ปีในรัชกาล ตามพระราชปฎิญาณนั้น จนทำให้ทศพิธราชธรรมขยายจากหลักศาสนาและศีลธรรมไปเป็นหลักและธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญในระบบของประชาธิปไตยสมัยใหม่ (Convention of the Constitution) ที่เข้ากันได้อย่างดีกับหลักการของพระมหาภัชติริยมวายใต้รัฐธรรมนูญ และทรงปฏิบัติหลักธรรมดังกล่าว จนเป็นหลักในการบริหารรัฐ-ประชาธิกิจ สำหรับผู้บริหารทุกระดับตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนสังคม จนท้ายที่สุด หลักธรรมดังกล่าวได้กล่าวเป็นหลักทางสังคม (social principles) สำหรับคนไทยสังคมทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำให้หลักทางศาสนาและศีลธรรมที่เกิดมากว่า ๒,๕๐๐ ปี มีความทันสมัยเข้ากันได้กับโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีความเป็นสากลไม่น้อยไปกว่าหลักธรรมาภิบาล (good governance) ที่ธนาคารโลกเพิ่งมาให้ความสนใจเมื่อปี ค.ศ.๑๙๘๙ ในรายงาน Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth ซึ่งเป็นรายงานที่ใช้คำว่า ธรรมาภิบาล (good governance) ในความหมายปัจจุบันเป็นครั้งแรก

๑. ทศพิธราชธรรม: ธรรมะสำหรับจำกัดอำนาจสูงสุดของพระมหากษัตริย์แต่โบราณ

ในพระอุรุ่มเทคโนโลยีที่สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดบวรนิเวศวิหาร ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๙๗ นั้น ทรงระบุไว้ชัดว่า ทศพิธราชธรรม “เป็นภาษิตของบัณฑิตผู้เกิดนอกพุทธศาสนา กายหลังจึงนำร้อยกรองเป็นคำสอนในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเพรำมี ๑๐ อวย่าง จึงเรียกว่า ทศพิธ เพาะเป็นธรรมลำหรับพระมหากัตริยา ชีราชเจ้าผู้ปกคลองประชาชน จึงเรียก ราชธรรม” และทรงระบุว่า “มี...ที่ไม่ในคัมภีร์ชาดก”

ดังนั้น ทศพิธราชธรรมในต้นกำเนิดจึงเป็นธรรมล้ำรับพระมหาภัตtriy ผู้ทรงสมบูรณญาณสิทธิ ซึ่งมีมาก่อนพุทธกาล และพุทธศาสนารับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำสอนเมื่อเป็นเช่นนี้ ทศพิธราชธรรมจึงเป็นทั้งหลักศาสนาและหลักศิลธรรมล้ำรับพระมหาภัตtriy เพื่อเห็นiyรั้งการใช้พระราชอำนาจสมบูรณญาณสิทธิ นอกจากทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นแกนหลักแล้ว ก็ยังมีธรรมะประกอบอีกหลายประการ ออาทิ สังคหวัตถุ ๔ ประการ จักรวรดิวัตร ๑๒ ประการ ซึ่งใช้ประกอบทศพิกราชธรรม

เหตุที่ต้องมีหลักศาสนาและศีลธรรมสำหรับการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ก็ เพราะในอดีตพระราชอำนาจนั้นลั่นพื้นเต็ดขาด โดยเฉพาะในครติการปกครองไทย ถือว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าชีวิต คือ จะประหารชีวิตใครเสียก็ได้ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าแผ่นดิน คือถือว่าแผ่นดินในพระราชอาณาจักรเป็นของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น แต่ให้รายภร奥巴ศัยทำมาหากินเท่านั้น (โปรดดูกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ บทที่ ๕๒) เมื่อทรงเป็นทั้งเจ้าชีวิต และเจ้าแผ่นดินแล้ว การทรงใช้พระราชอำนาจก็อาจกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของอาณาประชาราภรรยาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงทำหน้าที่หลักทางศาสนาและศีลธรรมกำกับไม่ให้พระมหากรชติริย์ทรงใช้พระราชอำนาจตามอำเภอพระราชนิทัยในทางที่เป็นผลร้ายต่อราษฎรผู้อยู่ใต้การปกครอง

เมื่อพระมหากรชติริย์ทรงใช้พระราชอำนาจสอดคล้องกับทศพิธราชธรรม จึงขานน พرسلมัญญาว่า “ธรรมราชา” อันมีความหมายตามคำแปลว่า พระมหากรชติริย์ผู้ทรงทำให้อาณาประราษฎรยินดีด้วยธรรม (ราชา หมายถึงผู้ที่ยังให้เกิดความยินดีแก่ราษฎร) คติ “ธรรมราชา” นี้ จึงมีมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ทศพิธราชธรรมประกอบด้วย หลัก ๑๐ ข้อ ดังนี้

๑. **ทาน** อันหมายถึง การให้ที่เป็นประโยชน์ คือ **อา米สathan** หรือการให้สิ่งของ เช่น ปัจจัย อรรถมahan หรือการให้ปัญญา ความรู้ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และอภัยทาน คือ การให้อภัยผู้ที่ควรได้รับการให้อภัย โดยปกติมนุษย์ทุกคนมักอยากได้มากกว่าอยากรึ ความอยากรู้เป็นที่มาของความโลภ ในขณะที่การให้เป็นยา rkak ความโลภ เมื่อโลภก็ต้องแสวงหา ซึ่งอาจนำมาซึ่งการทุจริตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตรงกันข้ามกับการให้ซึ่งไม่หวังผลตอบแทน กลับเป็นเครื่องขัดความโลภ อันเป็นที่มาของทุจริตทั้งปวง หากนักการเมืองและข้าราชการทุกประเทศยิดธรรมะข้อนี้ ก็เชื่อว่า การทุจริตจะลดน้อยลงหรือหมดไปได้

๒. **ศีล** อันหมายถึง สำรวมกายสำรวมใจไม่ให้ละเมิดทั้งศีลในศาสนา และกฎหมายบ้านเมือง รวมทั้งจริยธรรมทั้งปวง ราชธรรมข้อนี้ จึงกว้างขวางหมายถึงการเคารพหลักศาสนา เคารพหลักศีลธรรม เคารพหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และเคารพหลักจริยธรรม (ethics) เป็นเครื่องเน้นย้ำรั้งไม่ให้พระมหากรชติริย์ประพฤติผิดกฎหมายที่ทุกชนิด ข้อนี้เองที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “ไม่เคยลั่นการอะไรที่ไม่มีกฎหมายที่ชอบบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย...ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ถ้าทำไปตามใจชอบก็เข้าใจว่า บ้านเมืองล้มลงมานานแล้ว...” และ “ฉะนั้น ก็ขอให้ช่วยปฏิบัติอะไร คิดอะไรมิให้ผิดกฎหมายที่ชอบรัฐธรรมนูญ...” (พระราชดำรัส พระราษฎรแก่คณะตุลาการศาลปกครองสูงสุด และคณะผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๙)

๓. **บริจาร** ซึ่งหมายถึง พึ่งสรณะเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า อันหมายถึง การஸະทุกอย่างไม่ว่าพระราษฎรพย์ พระกำลัง พระสถิตปัญญา ความสุขส่วนพระองค์ เวลา จนแม้พระชนมชีพ เพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่า ดังเช่นที่พระเวสสันดรได้เคยบำเพ็ญบารมีข้อนี้ในชาติสุดท้าย จึงสำเร็จ

พระสัมมาสัมโพธิญาณได้ บริจัคจึงไปศาลกว่าท่านมาก เพราะเป็นไปเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าของคนหมู่มากหรือทั้งหมด ความเสียสละ จึงเป็นคุณสมบัติข้อสำคัญที่สุดข้อหนึ่งของผู้นำ

๔. อาชชวะ คือ ความชี้อสัตย์ ชี้อตรง และสุจริต ดังที่สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงอธิบายว่า “มีพระราชอธิษฐานศักยประกอบด้วยความตrong ปราสาจากมายาสาไถ่ ดำรงในสัตย์สุจริตชี้อตรงต่อพระราชสมพันธ์มิตร และพระราชวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ทั้งปวง ไม่คิดลวงปวงทุกร้ายโดยอุบາຍผิดยกติธรรม”

๔. **มัท�始** คือ ความมีพระราชอธิษฐานย่อสั้นโดยไม่ทรงตีอีดีง ทรงรับฟังการกราบบังคมทูลตักเตือนที่มีเหตุผล และไม่ทรงถือพระองค์ด้วยอำนาจมานะ ข้อนี้ก็เป็นธรรมล้ำค่าถูกต้อง เนื่องจากมีพระราชอธิษฐานย่อสั้นโดยไม่ทรงตีอีดีง ทรงรับฟังการกราบบังคมทูลตักเตือนที่มีเหตุผล และไม่ทรงถือพระองค์ด้วยอำนาจมานะ ข้อนี้ก็เป็นธรรมล้ำค่าถูกต้อง ด้วยเหตุว่า พระบรมเดชานุภาพย่อมเป็นที่เกรงขามแก่คนทั่วไปอยู่แล้ว หากมีพระราชอธิษฐานย่อสั้นโดยไม่ทรงตีอีดีง ทรงรับฟังการกราบบังคมทูลตักเตือนที่มีเหตุผล และไม่ทรงถือพระองค์ด้วยอำนาจมานะ ข้อนี้ก็เป็นธรรมล้ำค่าถูกต้อง ด้วยเหตุว่า พระบรมเดชานุภาพย่อมเป็นที่เกรงขามแก่คนทั่วไปอยู่แล้ว หากมีพระราชอธิษฐานย่อสั้นโดยไม่ทรงตีอีดีง ทรงรับฟังการกราบบังคมทูลตักเตือนที่มีเหตุผล และไม่ทรงถือพระองค์ด้วยอำนาจมานะ ข้อนี้ก็เป็นธรรมล้ำค่าถูกต้อง ก็จะทำให้กำแพงแห่งความเกรงขามหายไป เมื่อเสนาพถูณาlays และอาณาราชภูมิเข้ามาได้ ๆ ก็จะมีแต่ความสงบเย็น มีความเคราะห์โดยไม่เกรงกลัว

๖. ตอบ คือ ความเพียรในการทรงปฏิบัติหน้าที่พระมหากรุณาธิรัตน์ให้ถูกต้อง ตามหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ทรงมีความเป็นอยู่อย่างสามัญ ทรงช่วยไม่ให้หลงเหลื่อมในความลับ秘密

๗. อั้กโกระ อันหมายถึง การไม่ทรงแสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่ทรงเกลียดหรือทรงพยาบาทมุ่งร้ายผู้อื่น คือ ทรงพระเมตตา เพราะความโกรธย่ออมเป็นที่มาของกรรมตัดสินพระทัยที่อาจผิดพลาด เมื่อไม่ทรงพระพิโตรแต่ทรงพระเมตตา การตัดสินพระทัยเรื่องใด ๆ ก็เที่ยงธรรมปราศจากอคติ

๔. อวิชิปสา ซึ่งหมายถึง ไม่ทรงเบียดเบียนผู้อื่น รวมถึงสัตว์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ทรงยึดมั่นในสันติธรรมต่อทุกฝ่าย ไม่ทรงหลงระเริงอำนาจ

๙. ขันติ ซึ่งหมายถึง ทรงมีความอดทน อดกลั้น ต่ออารมณ์ทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นโภภัย โภเศ โมหะ และทุกเวทนาทั้งหลาย รวมทั้งต่อถ้อยคำที่กล่าวไม่ดีถึงพระองค์ และรักษาพระราชหนทัย พระอาการ พระวรกาย พระวจนะให้สูงบ

๑๐. อวิโรมนະ ชี้เป็นหมายถึง ทรงยึดหลักความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่ยอมให้การกระทำผิดเกิดขึ้น ทรงมีความยุติธรรม ยกย่องคนควรยกย่อง ปราบคนที่ควรปราบ ด้วยความเป็นธรรม ธรรมะข้อนี้สำคัญมาก เพราะมีความกว้างขวางกว่าความสุจริต แต่อวิโรมนະ หมายความไปถึง การทำให้ความสุจริต ถูกต้อง ขยายไปยังผู้อื่นที่เกี่ยวข้องด้วยทั้งหมดทกฝ่าย

ถ้าพิเคราะห์ให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นว่า ทศพิธราชธรรมนับเป็นหลักธรรมาภิบาลจากภายในคือเป็นเครื่องหนีบไว้ “จิต” หรือพระราชทุทธิของพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะเป็นเครื่องกำกับการดำเนินพระราชอำนาจอย่างประภากายและพระว่าจາให้ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ ค่าถาม ก็คือ อะไรเป็นสภาพบังคับ (sanction) ของทศพิธราชธรรม

คำตอบก็อยู่ที่พระธรรมเทศนาที่สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ทรงแสดงไว้ว่า “ธรรม ๑๐ ประการนี้ ท่านแสดงบว่า พระเจ้าจักรพรรดิทรงมีบริบูรณ์ในพระองค์ จึงเป็นผู้ปกครองที่ดี ไม่รุกรานผู้อื่นด้วยอำนาจ เพราะปกครองด้วยมีธรรมเหล่านี้เป็นอุบายนะ เทศบาล ทั้งหลายจึงสามารถก้าวต่อไปได้โดยธรรม ไม่ใช่โดยอำนาจ และ ต่างก็มีสุข มีความเจริญรุ่งกันทั่วหมด

เมื่อพระมหากษัตริย์เจ้า ทรงดำเนินทศพิธราชธรรมนี้ ให้ตั้งบริบูรณ์ด้วยดี ในพระองค์ ฝ่ายพระราชนิเวศน์ ข้าทูลลงทะเบียนธุลีพระบาทและอาณาประชาราษฎร์ ข้าขอบขัณฑ์สีมา ก็ย่อม มีความสามัคคีดีนับถือรักใคร่ ตั้งใจประกอบราชกิจฉลลงพระเดชพระคุณ เต็มกำลังกาย เต็มกำลังความคิด ซึ่งสัตย์สุจริตมิให้คิดทรยศ ช่วยบำรุงรักษาชนบทให้สมบูรณ์มั่งคั่งสมดังพระราชประสงค์...”

กล่าวสั้นที่สุดก็คือความทุกข์สุขของราษฎรจะเป็นสภาพบังคับของทศพิธราชธรรมนั้นเอง

๒. ทศพิธราชธรรม: ธรรมบากบาลในการปกครองและบริหารใบยุคโลกกวัตน์

หากพิจารณาผืน ๆ โดยไม่ไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง เราอาจเข้าใจผิดไปได้ว่า ทศพิธราชธรรม เป็นธรรมะโบราณที่มีกำหนดมาตั้งแต่ ๒๕๐๐ ปี จึงไม่น่าจะเข้ากันได้กับยุคปัจจุบันที่เป็นยุคโลกกวัตน์ ซึ่งค่านิยมสากลทั่วโลกเวลานี้เน้น **ประชาธิปไตย** ในทางการเมือง การปกครอง ธรรมาภิบาล (good governance) ในทางบริหาร และ **สิทธิมนุษยชน** ในการดำเนินการของรัฐต่อผู้อื่น

อันที่จริง คนที่คิดเช่นนั้นก็ไม่น่าจะผิดเสียที่เดียว เพราะถ้าพิจารณาคำสอนทางศาสนา เกี่ยวกับทศพิธราชธรรม ก็มักยกตัวอย่างค่อนข้างจะโบราณและยังใช้ศัพท์แบบโบราณด้วยแล้ว ก็ชวนให้คิดไป เช่นนั้นได้ แต่ถ้าพินิจพิจารณาให้รอบคอบลึกซึ้ง โดยดูตัวอย่างปัจจุบันที่เห็นได้อยู่ ทุกวันในยุคโลกกวัตน์ คนที่คิดเช่นนั้น อาจต้องพบว่าความคิดเสียใหม่

คำถามจึงมีว่า แล้วจะไปหาตัวอย่างของการถ่ายทอดหลักการทางศาสนาและศีลธรรม ซึ่งเป็นนามธรรม ไปสู่การปฏิบัติจริง ๆ ที่เป็นรูปธรรมมาจากที่ใด เพื่อจะพิสูจน์ให้ได้ว่า หลักทศพิธราชธรรมยังคงใช้ได้อยู่ในยุคปัจจุบัน และจะยังใช้ได้ต่อไปในสหสวรรษ ถ้าพิสูจน์ได้ เรา ก็ต้องจดว่า ทศพิธราชธรรมเองเป็นหลักสากลที่เป็นนิจนิรันดร์ ซึ่งไม่ได้ถือกำเนิดขึ้นในตะวันตก แต่เป็นหลักสากล ที่ถือกำเนิดในตะวันออก

คำตอบนี้ คงหายไม่ได้จากที่ได้ขัดเท่าการสำรวจพระราชนิยมวัตรและพระราชนิยมิกิจ ที่พระมหากษัตริย์โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงบำเพ็ญมาตลอด ๖๐ ปี ในรัชกาล ดังต่อไปนี้

๑. ทศพิธราชธรรม: ธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ (Convention of the Constitution) ในยุคประชาธิปไตยโลกวิถีน์

นักทฤษฎีในวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญชั้นบรรยายอย่าง A.V.Dicey, Sir Ivor Jennings หรือชาวฝรั่งเศสอย่าง Pierre Avril ไปจนถึงศาสตราจารย์ก้าวคนาดาในความเห็นที่ให้เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแคนาดา เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน ค.ศ. ๑๙๘๑ ต่างก็ยอมรับว่า ในระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยสมัยใหม่นั้น ไม่ได้มีแต่รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แต่ยังมีประเพณีการปกครองประเทศในระบบประชาธิปไตยที่มีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า “ธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ” หรือ Convention of the Constitution อยู่ด้วย

ธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญเป็นทางปฏิบัติที่กระทำสืบต่อกันมา จนเป็นที่ยอมรับ (consensus) จนมีความรู้สึกว่าต้องปฏิบัติตาม (ภาษาละติน เรียกว่า opinio juris) หรือมีผลผูกพัน (binding) แต่ฟ้องร้องกันไม่ได้ในศาล

ดังนั้น โดยปกติธรรมเนียมปฏิบัติจะไม่มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถ้าหากลงขอมรับกันว่าจะปฏิบัติตามนั้นอย่างชัดแจ้ง จะทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ เช่น Statute of Westminster (1931) ซึ่งอังกฤษยอมรับในเอกสารของอาณานิคมที่ใช้ภาษาอังกฤษ (Dominion) ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญก็คือ สภาพบังคับ (sanction) ของการฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจออกกฎหมาย ไม่ใช่สภาร่างกฎหมายที่ฟ้องร้องกันได้ในศาล ตัวอย่างที่ยกกัน ก็เช่น พระมหาภัตตริย์ อังกฤษมีพระราชอำนาจที่จะไม่ทรงเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภาพิจารณามาแล้ว (royal

prerogative of refusal to give royal assent) อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๐๕ ซึ่งพระบรมราชินีนาถแอนน์ (Queen Anne) ทรงปฏิเสธที่จะลงพระปรมาภิไธย ในร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยอาสาสมัครติดอาڑอของสกอตแลนด์ (The Scottish Militia Bill) อันเป็นปีที่ทรงใช้พระราชอำนาจ ยับยั้งร่างกฎหมายครั้งสุดท้ายในประวัติศาสตร์อังกฤษ พระมหากษัตริย์อังกฤษก็ไม่เคยทรง ยับยั้งร่างกฎหมายอีกเลย จนเกิดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ยอมรับกันในอังกฤษว่า พระมหากษัตริย์ จะไม่ทรงยับยั้งร่างกฎหมายที่ผ่านสภามาแล้ว คำตามก็คือ ถ้าทรงฝืนธรรมเนียมปฏิบัติโดยทรง ยับยั้งร่างกฎหมายในเวลานี้ ทรงกระทำได้ตามกฎหมายหรือไม่ คำตอบก็คือ ทรงกระทำได้โดยชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญ (legal) แต่การนั้นเป็นการฝ่าฝืนธรรมเนียมปฏิบัติ (unconventional) จึงไม่ชอบ ด้วยรัฐธรรมนูญ (unconstitutional) แต่ไปฟ้องที่ศาลใน ศาลจะไม่รับฟ้อง คงมีแต่สภาพบังคับ ทางการเมืองที่อาจทรงถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองเท่านั้น

นี่เป็นตัวอย่างธรรมเนียมปฏิบัติของรัฐธรรมนูญของอังกฤษไม่ใช่ของไทย เพราะพระมหากษัตริย์ไทยทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๔๔) ที่จะทรงยับยั้งร่างกฎหมาย และทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญนั้นโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญทุกประการ เมื่อพระราชทาน ร่างพระราชบัญญัติระหว่างเบียบข้าราชการครุและบุคลากรทางการศึกษา และร่างพระราชบัญญัติ เหตุยุ่นพลังงาน เกียรติฯ ที่มีความผิดพลาดคืบมา และรัฐสภา ก็ประชุมร่วมกันมีมติไม่ยืนยันร่าง พระราชบัญญัติทั้งสอง เป็นเหตุให้ร่างกฎหมายทั้งสองตกไป ดังจะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า ดังนั้น จะถือว่าในประเทศไทยมีธรรมเนียมปฏิบัติของรัฐธรรมนูญว่า พระมหากษัตริย์จะทรงไม่ยับยั้งร่าง

กฎหมายทุกกรณีอย่างในอังกฤษไม่ได้ เพราะทางปฏิบัติ (practices) และการยอมรับ (consensus) ในเรื่องนี้ต่างกัน แต่อาจต้องถือในทางตรงกันข้ามว่า ถ้าทรงยับยั้งร่างกฎหมายที่ผิดพลาด รัฐสภาจะไม่ยืนยัน!

สำหรับหน้าที่ของธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญนั้น Sir Ivor Jennings เปรียบเทียบ
ไว้ว่า ถ้ารัฐธรรมนูญซึ่งเป็นตัวบทกฎหมายเปรียบเหมือนโครงกระดูก (skeleton) ธรรมเนียม
ปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญก็เปรียบเหมือนเลือดและเนื้อ (chairs and blood) ที่ห่อหุ้มโครงกระดูกให้
มีชีวิตชีวา ศาลฎีกาแคนาดาอธิบายเรื่องนี้ต่อไปว่า “จุดประสงค์ใหญ่ของธรรมเนียมปฏิบัติทาง
รัฐธรรมนูญทั้งหลายก็คือการทำให้กรอบกฎหมายของรัฐธรรมนูญ (ซึ่งอาจล้าสมัยไปแล้ว - ผู้เขียน
เติมเอง) เตินไปตามหลักและระบบคุณค่าทางรัฐธรรมนูญของแต่ละยุค” พูดง่าย ๆ ก็คือ ธรรมเนียม
ปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญจะทำให้รัฐธรรมนูญมีชีวิตได้โดยไม่ตကบุค และโดยไม่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
อย่างเป็นทางการ

สำหรับทศพิกราชธรรมนั้น เป็นที่แนบทั้งว่าจุดกำเนิดอยู่ตรงที่ต้องการ เป็นเครื่องหนีบยวั่ง พระราชอำนาจอันลั่นพั่นของพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณ์ราษฎร์สิทธิราชย์ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้ทรงทำให้หลักนี้กลایเป็น “เลือดเนื้อที่ห่อหุ้มโครงกระดูก” ของรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมเจาะ

ความจริง ถ้าพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทยในยุคประชาธิปไตยดังต่อไปนี้
มาจนถึงปัจจุบัน ก็จะพบว่า “โครงสร้างดูก” ดังกล่าว มีลักษณะคล้ายกันคือ รัฐธรรมนูญยืนยันว่า อำนาจ
อธิปไตยมาจากการปวงชนชาวไทย (แม้ว่าบางฉบับจะใช้คำว่า “เป็นของ” ก็ตาม) และรัฐธรรมนูญก็ถาวร
ให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้นแทนปวงชนผ่านองค์กรตามรัฐธรรมนูญ คือ รัฐสภา คณะกรรมการรัฐมนตรี
และศาล โดยต้องทรงใช้ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด (ดูมาตรา ๗ ของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน) เรายังเรียก
ระบบการปกครองแบบนี้ว่า “พระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ” (Constitutional Monarchy) เช่น
ทรงลงพระปรมาภิไธยตราพระราชบัญญัติที่ผ่านการพิจารณาของสภามาแล้ว ทรงสถาปนาความ
สัมพันธ์ทางการธุต ทรงตราพระราชบัญญัติ หรือทรงแต่งตั้งข้าราชการระดับ ๑๐ ขึ้นไป ตาม
คำกราบบังคมทูล ๆ แนะนำของคณะกรรมการรัฐมนตรี เป็นต้น และต้องมีการลงนามรับสนองพระบรม
ราชโองการ (countersign) โดยรัฐมนตรีหรือผู้ที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น ในการแต่งตั้งองค์กรอิสระ
ประจำนุฝิสภาคักถาวรคำแนะนำและลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ถือว่า
พระมหากษัตริย์ไม่ได้มีพระราชอำนาจในการเมืองแต่ประการใด ผู้กราบบังคมทูล ๆ แนะนำ และ
ลงนามรับสนอง พระบรมราชโองการต่างหากที่มีเจตจำนงและความรับผิดทางการเมือง จึงกล่าวว่า
“พระมหากษัตtriย์จะไม่ทรงกระทำผิดเลย” (The King can do no wrong) ผู้กราบบังคมทูล ๆ แนะนำ
และลงนามรับสนองพระบรมราชโองการต่างหากที่มีความรับผิดทางการเมืองหรือกฎหมายด้วยเหตุนี้
นาย Walter Bagehot นักรัฐศาสตร์อังกฤษผู้เลืองชื่อ ผู้เขียนหนังสือเรื่อง The English Constitution
ถือว่า สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเพียง “ส่วนอันทรงเกียรติศักดิ์” ของรัฐธรรมนูญ (dignified part
of the Constitution) ในขณะที่รัฐสภาและคณะกรรมการรัฐมนตรีเป็น “ส่วนปฏิบัติการ” (efficient parts of
the Constitution) แต่ Bagehot ก็ยังตั้งข้อสังเกตว่า แม้กระนั้นก็ตาม “พระมหากษัตริย์ภายใต้
รัฐธรรมนูญอย่างของอังกฤษก็มีพระราชอำนาจที่จะทรงได้รับการปรึกษา ทรงสนับสนุน และทรงตักเตือน”
(The right to be consulted, the right to encourage, the right to warn - Bagehot, p.67)

และเห็นว่า พระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์มานานทรงมีประสบการณ์มาก จะทรงเป็นพระราชสิทธิธรรมนี้ได้อย่างเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างยิ่ง ยกที่สถาบันการเมืองอื่นจะทำได้

ถ้าพิเคราะห์ตามหลักการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามแบบอย่างของประเทศไทยนี้ ก็หมายความว่า องค์กรตามรัฐธรรมนูญทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นรัฐสภา หรือคณะกรรมการตระกูลที่เป็น “ส่วนปฏิบัติการ” ย่อมมีอำนาจตัดสินใจ (decision making power) ว่าจะทำหรือไม่ทำอะไร เมื่อใด และอย่างไร แต่พระมหากษัตริย์จะไม่ทรงตัดสินพระทัยในการบริหารราชการแผ่นดินเอง แต่ทรงไว้ซึ่งพระราชสิทธิ์จะทรงแนะนำหรือตักเตือน (advisory power)

หลักการข้อนี้ ถ้าสำรวจพระราชประยาตราลดรัชสมัย ๖๐ ปี ก็จะพบว่า ทรงยึดมั่นอย่างตึงเข้ม ไม่เคยเลยที่จะทรงล่วงลักษากจากหลักดังกล่าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กรณีแรก คือ กรณีที่พระราชนครินทร์ทรงให้ นายกรัฐมนตรีเข้าเฝ้ากราบบังคมทูลข้อราชการทุกครั้งที่ขอเฝ้าและสิ่งที่รับสั่งกับนายกรัฐมนตรีก็จะเป็นความลับทางนายกรัฐมนตรี รับพระราชทานและแล้วน้ำมาปฏิบัติก็ต้องถือว่าเป็นความรับผิดชอบของนายกรัฐมนตรีเอง จะไปอ้างอิงพระราชกรณีย์ได้อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้มีข้อยกเว้นที่เห็นชัดอยู่สองเรื่อง คือ เรื่องแรก เป็นกรณีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประวัติเรื่อง ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต่อนายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร) และนายกรัฐมนตรีได้ออกพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมราชานุญาตเชิญพระราชประวัติพิเศษ ดังกล่าวทำเป็นหนังสือถึงประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและต่อมากล่าวว่าการตรวจเงินแผ่นดินก็ได้ขอให้คุณหญิงจารุวรรณ เมณฑากาลับเข้าทำงานที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินตามพระราชกำหนดนี้ เรื่องนี้ ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่าการนำพระราชประวัติที่รับสั่งกับนายกรัฐมนตรีมากล่าวอ้างในหนังสือได้ ก็พระมีพระบรมราชานุญาตแล้ว หากไม่มีพระบรมราชานุญาตดังกล่าวก็ต้องถือว่าผู้กระทำละเมิดธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม แม้มีพระบรมราชานุญาตให้อ้างได้แต่ความรับผิดชอบทางการเมือง และทางกฎหมายทั้งปวงก็ยังคงอยู่ที่องค์กรที่เป็น “ส่วนปฏิบัติการ” กล่าวคือ นายกรัฐมนตรี และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินอยู่นั้นเอง เพราะ “พระราชประวัติ” ก็เป็นเพียงพระราชประวัติแต่เมื่อนายกรัฐมนตรีทำหนังสือเชิญพระราชประวัติไปแจ้งกับคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ก็ต้องถือว่า นายกรัฐมนตรีได้ลงนามในหนังสือดังกล่าวรับสนองพระราชประวัติแล้ว ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๑ ซึ่งบัญญัติว่า “บทกฎหมาย พระราชทัตถเลขา และพระบรมราชโองการ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้” และเมื่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินขอให้คุณหญิงจารุวรรณฯ กลับเข้าปฏิบัติหน้าที่ ก็ต้องถือว่าเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินที่คณะกรรมการการตรวจเงินแผ่นดินต้องรับผิดชอบเอง

กรณีที่สองก็คือ กรณีที่มีพระราชนำรัสรัตต่อประธานศาลปักครองสูงสุด และประธานศาลฎีกา ซึ่งนำคณะกรรมการศาลปักครองสูงสุด และผู้พิพากษาเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณ ตามรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๔ เองก็เช่นกัน พระราชนำรัสรัตต่อในกรณีนี้ พระราชนครินทร์ อย่างเปิดเผย ในเรื่องที่เกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณและสถานการณ์วิกฤตของบ้านเมือง ซึ่งปกติจะไม่ทรงกระทำการจากในภาวะไม่ปกติจริงๆ กรณีเช่นนี้ หลักเรื่องความลับ และการห้ามอ้างอิง

ก็คงจะได้รับยกเว้น แต่หลักเรื่อง The King can do no wrong ยังคงต้องถือว่าคงอยู่ ดังนั้น การดำเนินการใด ๆ ตามพระราชดำรัสก็ต้องเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ และ ความรับผิดชอบขององค์กร และบุคคลผู้ดํารงตำแหน่งขึ้นเป็น “ส่วนปฏิบัติการ” ของรัฐธรรมนูญนั้นเอง

เกี่ยวกับพระราชดำรัสองค์นี้นั้น มีนักวิชาการชาวต่างประเทศได้วิเคราะห์ไว้อย่าง นำเสนอเจว่า การที่ทุกฝ่ายตั้งความหวังให้พระมหากษัตริย์ทรงแทรกแซง (intervene) และ ใกล้เลี่ยงปัญหาทางการเมือง ดังมีพระราชดำรัสว่า “...จะมาขอให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ตัดสิน...” นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับทรงชี้ให้ผู้พิพากษาและตลาดการเห็นหัวใจของปัญหาว่า สิ่งที่ขาดอยู่ คือการตรวจสอบจากฝ่ายศาล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยข้อพิพาท และผู้เขียน ก็สรุปไว้อย่างน่าฟังว่า “ผู้พิพากษ์วิจารณ์ทั้งหลายอาจอ้างว่า ในwang มีอำนาจสูงสุด แต่การที่ทรงชี้ไปที่ศาล ให้ศาลมีอำนาจหน้าที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงให้เห็นว่า ทรงสนับสนุน ประชาธิปไตยในประเทศไทย” และทรงสนับสนุนพหุนิยม (pluralism) (จากบทความนาย Michael Vatikiotis , International Herald Tribune, May 19, 2006, 7) บทวิเคราะห์นี้ แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยึดมั่นอยู่ในบทบาทของพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ คือ ทรง แนะนำให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ของตนเอง ไม่ใช่ให้พระมหากษัตริย์มาทรงกระทำลึกลับ ผิดหน้าที่ในรัฐธรรมนูญ

ความจริง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้ “ทรงแนะนำ ทรงสนับสนุน และ ทรงตักเตือน” เนพะองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่มีพระมหากษัตริยา “แนะนำ สนับสนุน และตักเตือน” บุคคลกลุ่มต่าง ๆ และประชาชนโดยทั่วไปโดยผ่านพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งปี ดังจะเห็นได้จากการที่สำนักราชเลขานิการได้จัดพิมพ์ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสตังกล่าวทุกปี หากพิเคราะห์ให้ดีจะเห็นได้ว่าพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ต่าง ๆ นั้น ได้ชี้แนะแนวทางที่ดีที่ควรปฏิบัติหรือละเว้นทั้งในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคน และในการ ประพฤติปฏิบัติในทางส่วนตัว ในฐานะพลเมืองที่ดี โดยเฉพาะทรงเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต ความถูกต้อง ความเมตตาธรรม จริยธรรม ดังนั้น บุคคลทั้งหลายจึงนิยมอ้างอิงพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัส มาใช้เป็นแนวทางที่ปฏิบัติตลอดมา ซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการที่ทรงยึดมั่นในหลัก “อวิโรจนะ” อย่างเคร่งครัด และทรงเผยแพร่ให้ผู้อื่นยึดมั่นด้วยแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็น “ครู” ผู้ชี้ทาง ที่ถูกต้องให้ทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายองค์กรตามรัฐธรรมนูญและฝ่ายประชาชน ส่วนผู้ที่รับพระบรมราโชวาท หรือพระราชดำรัสจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ ก็ไม่มีกฎหมายบังคับ ผู้ปฏิบัติตามก็จะได้ผลกับตนเอง เหมือน ๆ กับผู้ไม่ปฏิบัติตามก็จะไม่ได้รับผล พระราชจรรยาดังกล่าว นอกจากจะสอดคล้องกับศพิธ ราชธรรมแล้ว ยังสอดคล้องกับหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุขแบบสมัยใหม่ทุกประการ โดยนัยนี้ พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย จึงทรงดำรงสถานะ “ศีลธรรมของสังคม” ด้วย (นาย Bagehot เรียก virtuous sovereign ของ อังกฤษว่าเป็น the head of our morality , Bagehot, p.47)

ด้วยเหตุที่พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสทุกองค์เป็นไปตามหลักแห่งความถูกต้อง เที่ยงธรรม (อวิโรจนะ) ในศพิธราชธรรมโดยส่วนเมืองนี้เอง ที่ทำให้มีบ้านเมืองเกิดภาวะ วิกฤตขึ้นครา�다 และองค์กรตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็น “ส่วนปฏิบัติการ” ไม่สามารถแก้ปัญหาได้

ประชาชนชาวไทยทุกคนจึงรือคอยพระราชดำรัสขึ้นนำแนวทางที่ถูกต้องตามหลักอธิรอนะ เมื่อได้รับพระราชดำรัสขึ้นนำแนวทางแล้ว ทุกฝ่ายก็พร้อมปฏิบัติตามนั้นโดยสนิทใจ ทำให้บ้านเมืองที่ร้อนรุ่มสงบเย็นลงได้อย่างมีศักดิ์ร้าย ดังเช่นกรณีที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ และเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๗๔ เรื่อยลงมาจนถึงพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๙

ข้อนี้ ทำให้พระราชสถานทางสังคมของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยมีลักษณะเป็น “องค์กรรวมการและผู้ประสาน (รอยร้าว) สูงสุดของชาติ” (Supreme Arbitrator and Conciliator of the Nation) ซึ่งประมุขของรัฐแบบประธานาธิบดียกน้ำก็จะเป็นได้ เพราะเป็นนักการเมืองและมีฝักฝ่ายในทางการเมือง ในขณะที่ประชาชนชาวไทยและองค์กรทางการเมืองไทยต่างยินดีปฏิบัติตามพระราชดำรัสแนะนำของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยสนิทใจ เพราะว่า ทรงไม่เป็นฝักฝ่ายทางการเมือง ทรงยึดประโยชน์ของบ้านเมืองและประชาชนเป็นหลัก และทรงแนะนำแต่สิ่งที่ถูกต้องตามครรลองรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

อันที่จริง ถ้าเราจะย้อนไปดูพระราชจิริยวัตรตามรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาตลอดรัชกาล ก็จะเห็นได้ว่า ทรงยึดมั่นในรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด และทรงอนุโลมตามธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญในคติประชาอิปไตยมาโดยตลอดสม่ำเสมอ ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ไม่เคยลั่งการอะไรที่ไม่มีกฎหมายที่ชอบบทัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย...” ดังนั้น เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มที่ไม่พอใจรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และรัฐบาล และมีผู้เสนอให้ นายกรัฐมนตรีลาออกจาก และขอให้ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีโดยอ้างว่า เป็นพระราชอำนาจในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และเมื่อไม่มีสภาพแหนณราชภูมิแล้วก็เป็นพระราชอำนาจสำเร็จที่จะมีพระบรมราชนิจฉัยเลือกผู้ใดมาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ โดยผู้เสนออ้างมาตรา ๗ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งบัญญัติว่า

“ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนี้ไปตามประเพณีการปกครองในระบบประชาอิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

ความจริง ผู้เสนอข้อเสนอขึ้นนี้ก็ทราบดีว่า หากทรงใช้พระราชอำนาจตามข้อเสนอันนั้น จะต้องยกเว้นการใช้รัฐธรรมนูญหลายมาตราด้วยกัน กล่าวคือ ต้องยกเว้นมาตรา ๒๐๑ วรรคสอง ที่ว่า “นายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่พ้นสมาชิกภาพตามมาตรา ๑๑๘ (๗) ในอายุของสภาผู้แทนราษฎร ชุดเดียวกัน” รวมทั้ง ต้องยกเว้นมาตรา ๒๐๒ และ ๒๐๓ ซึ่งว่าด้วยการให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติให้ความเห็นชอบแก่ ผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีด้วย นอกจากนั้น ยังคงต้องยกเว้นมาตรา ๒๐๑ วรรคสาม เพื่อให้ประธานาธิบดีสภากลาโหมรับสนองพระบรมราชโองการแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพันตำแหน่งไปเพื่อการรับสนองพระบรมราชโองการแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้คณะรัฐมนตรีชุดเดิมพันตำแหน่งทั้งหมดโดยไม่ต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด รวมทั้งการยกเว้นมาตรา ๒๐๑ โดยให้คณะรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินได้โดยไม่ต้องแต่งนโนบายต่อรัฐสภาอีกต่อไป (พระไม่มีรัฐสภา)

ทั้งหมดนี้ จึงเป็นที่มาของพระราชนำรัศมิ์ว่า “ข้าพเจ้ามีความเดือดร้อนมาก ที่ เอกอภิษะไกร์ขอพระราชทานนายกพระราชทาน ซึ่งไม่ใช่การปกครองแบบประชาธิปไตย ถ้าไปอ้าง มาตรา ๗ ของรัฐธรรมนูญเป็นการอ้างที่ผิด มันอ้างไม่ได้ มาตรา ๗ มี ๒ บรรทัดว่า อะไรที่ไม่มีใน รัฐธรรมนูญก็ให้ปฏิบัติตามประเพณี หรือตามที่เคยทำมา...” และ “ยืนยันว่ามาตรา ๗ นั้น ไม่ได้ หมายถึงมอบให้พระมหาเชตุราชมีอำนาจที่จะทำอะไรตามใจชอบ...” และทรงรับสั่งถึงกรณีการแต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ว่า “เข้าอ้างถึง เมื่อครั้งก่อนนี้ เมื่อรัฐบาลของอาจารย์สัญญาธรรมศักดิ์ ตอนนั้นไม่ได้ทำเกินอำนาจของพระมหาเชตุราช ตอนนั้นมีส่วน... ประธานสภา รองประธานสภาเมื่อยุ่ง... ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือ รองประธานลجانิติบัญญัติ นายทวี แรงขำ ... มีกฎเกณฑ์รองรับ... สภาสามม้า (สมัชชาแห่งชาติ- ผู้เขียนเติมความในวงเล็บเบอง) ก็ไม่ผิดกฎหมาย เพราะว่านายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรม ราชโองการ นายกรัฐมนตรีคือนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับสนองพระบรมราชโองการ ก็สบายนิ่ว่า ทำอะไรแบบถูกต้องตามครรลองรัฐธรรมนูญ...” (โปรดดูพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๙ ท้ายบทความนี้)

ผู้ที่มีความสนใจประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทยคงจะลึกได้ว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้น ประเทศไทยใช้อรรถนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๑๕ และ เมื่อเกิดวิกฤตขึ้น จอมพล ถนน กิตติขจร นายกรัฐมนตรีลาออกจาก จึงมีประกาศพระบรมราชโองการ แต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร มาตรา ๑๔ ซึ่งบัญญัติว่า

“พระมหาเชตุราชทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรี ถวายคำแนะนำ และมีจำนวนตามสมควรประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน”

ทั้งนี้ โดยมีนายทวี แรงขำ รองประธานลجانิติบัญญัติแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่แทน ประธานลجانิติบัญญัติแห่งชาติลงนามรับสนองพระบรมราชโองการตามมาตรา ๑๔ วาระสองของ ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรที่บัญญัติว่า

“การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ให้ประธานสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

การแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ จึงเป็นไปตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๑๕ มาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๔ วาระสองทุกประการ ไม่ได้มีการยกเว้นบทบัญญัติใด ๆ ในธรรมนูญการปกครองเลยแม้แต่น้อย (โปรดดูประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี จากราชกิจจานุเบกษา ฉบับวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ท้ายบทความนี้)

แม้แต่การยุบสภานิติบัญญัติแห่งชาติและการแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ขึ้นใหม่ในวิกฤตเดียวกันนั้น ก็เป็นไปตามรัฐธรรมนูญทุกประการ กล่าวคือ ในช่วงปลายเดือน พฤษภาคมและต้นเดือนธันวาคม ๒๕๑๖ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามธรรมนูญการปกครอง ซึ่งจอมพล ถนน กิตติขจร ทราบบังคมทูล ๆ แนะนำให้ทรงแต่งตั้ง ๒๘๕ คน ได้ทิ้งอยกันลาออกจาก จนเหลือเพียง ๑๑ คน จนถึงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ จึงได้มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้ง สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๒๗๗ คน และโดยที่มีสมาชิกจำนวนมากจึงใช้ราชโองการมีผลตั้งแต่วันถัดมา (สนับสนุนทางเลือก) เปิดประชุมเพื่อทำหน้าที่เลือกสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จึงเรียกวัน ในภาษาปากว่า “สภานาม้า”

ในพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมัชชาแห่งชาติมีความตอนหนึ่งว่า “มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่สถานการณ์ปัจจุบันยังไม่เป็นที่ไว้วางใจ และราภฎฐาน การปกครองราชอาณาจักรก่อนที่จะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น ยังไม่มีมั่นคงพอที่จะทรงไว้วางพระราชหฤทัยได้นอกจากนั้น ยังมีพระราชประสงค์ที่จะให้พระราชนูรุ่รัตน์ได้เข้ามาส่วนในการวางราภฎฐาน แห่งการปกครองเสียแต่ต้นเมือง ในกรณีจะต้องแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้นให้เหมาะสม กับสถานการณ์ปัจจุบัน และโดยที่มีพระราชดำริว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาตินั้นควรประกอบด้วยบุคคลผู้เป็นตัวแทนกลุ่มผลประโยชน์ อาทิพ. วิชาความรู้ ตลอดจนทรัศนะและแนวความคิดทางการเมืองให้มากและกว้างขวางที่สุด จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งสมัชชาแห่งชาติขึ้น ประกอบด้วยบุคคลผู้มีรายงานท้ายประกาศพระบรมราชโองการนี้ และให้สมัชชาแห่งชาติประชุม กันเลือกบุคคลที่เหมาะสมจากสมาชิกสมัชชาแห่งชาติจำนวนหนึ่ง แล้วนำรายชื่อขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุคคลเหล่านั้นเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป”

ประกาศพระบรมราชโองการนี้มีนายสัญญา อรรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี ลงนาม รับสนองพระบรมราชโองการตามมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่งของธรรมนูญการปกครองฯ ซึ่งบัญญัติว่า “บรรดาบทกฎหมาย พระราชทัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๖๖ นายสัญญา อรรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรี กีழลเกล้าฯ ถวายพระราชกุศลภูมิการและสภานิติบัญญัติแห่งชาติพร้อมลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

โดยมีความในพระราชบัญญัติอนหนึ่งว่า “โดยที่ทรงพระราชนิพัทธ์ให้เป็นพระราชบัญญัติแห่งชาติ จำนวนมากราชการได้แสดงความจำนงขอลาออกจากสมาชิกภาพ และประกอบกับสมาชิกที่เหลืออยู่มีจำนวนไม่เพียงพอที่จะเป็นองค์ประชุมทางสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ฉะนั้น สมควรยุบสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เพื่อจะได้แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้นใหม่ให้เป็นการสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน”

ครั้นเมื่อมีการประชุมสมัชชาแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๗๖ เลือกันเองได้ผู้สมควรเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ๒๙ คนแล้ว นายกรัฐมนตรีก็นำรายชื่อขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งทั้ง ๒๙ คน เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ โดยมีนายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ อันเป็นไปตามธรรมนูญ การปกครองฯ มาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง และเป็นไปตามหลักการปกครองระบอบประชาธิรัฐอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขทุกประการ

แม้ในเหตุการณ์วิกฤตเดือนพฤษภาคม ๒๕๗๕ ซึ่งเกิดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรง ระหว่างฝ่ายต่อต้านรัฐบาลและฝ่ายรัฐบาล จนเกิดความรุนแรงเสียเลือดเนื้อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงดำรงพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญอย่างมั่นคง กล่าวคือไม่ทรงแทรกแซงและตัดสินพระทัยทางการเมืองใด ๆ เลย หากมีพระมหากษัตริย์โปรดเกล้าฯ ให้พลตรี จำลอง ศรีเมือง และพลเอก สุจินดา คราประยูร คู่กรณีในความขัดแย้ง เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองค์นารี และพลเอก ปรเม ติณสุลานนท์ องค์นารี และรัฐบุรุษ เมื่อเวลาประมาณ ๒๐ นาฬิกาเศษของเมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๗๕ และพระบาททรงพระราชนครสทรหงส์ “ตักเตือน” (right to warn) ทั้ง ๒ ฝ่าย ดังนี้

“คบไม่เป็นที่แปลงใจทำไม่ถึงเชิญให้ท่านมาพบกันอย่างนี้ เพราะว่าทุกคน ก็ทราบว่าเหตุการณ์มีความยุ่งเหยิงอย่างไร และก็จะทำให้ประเทศไทยล้มลงได้ แต่ที่จะแปลงใจ ก็อาจจะมีว่าทำไมเชิญพลเอก สุจินดา คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง เพราะว่าอาจจะมีผู้ที่เป็นตัวแสวงหาผลประโยชน์ แต่ที่เชิญมา เพราะว่าตั้งแต่แรกที่มีเหตุการณ์ ส่องท่านเป็นผู้ที่เผชิญหน้ากัน และก็ในที่สุด การต่อสู้หรือการเผชิญหน้ากันว่างขวางออกไป ถึงได้เชิญสองท่านมา

การเผชิญหน้าตอนแรก ก็จะเห็นจุดประสงค์ของทั้งสองฝ่ายได้ชัดเจนพอสมควร แต่ต่อมาภายหลัง ๑๐ กว่าวัน ก็เห็นแล้วว่าการเผชิญหน้านั้น เปลี่ยนโฉมหน้าไปอย่างมาก จนกระทั่งผลจะออกมายังไงไรก็ตาม ก็จะเสียทั้งนั้น เพราะว่าทำให้มีความเสียหายในทางชีวิตเสียด้วย ของคนจำนวนมากพอสมควร และก็มีความเสียหายทางวัตถุ ซึ่งเป็นของของส่วนราชการและส่วนบุคคล เป็นมูลค่ามากมาย นอกจากนั้น ก็มีความเสียหายในทางจิตใจ และในทางเศรษฐกิจของประเทศไทย อย่างที่จะนับคဏหไม่ได้ ฉะนั้นการที่จะเป็นไปอย่างนี้ต่อไป จะเป็นด้วยเหตุผลหรือต้นต่ออย่างไรซึ่ง เพราะเดียววนี้ เหตุผลเปลี่ยนไป ถ้าหากว่าเผชิญหน้ากันแบบนี้ต่อไป เมืองไทยมีแต่ล้มลงไป และก็จะทำให้ประเทศไทยที่เราสร้างเสริมขึ้นมาอย่างดีเป็นเวลานาน จะกลایเป็นประเทศที่ไม่มีความหมายหรือมีความหมายในทางลบอย่างมาก ซึ่งก็เริ่มปรากฏผลแล้ว ฉะนั้นจะต้องแก้ไข โดยที่ดูว่ามีข้อขัดแย้งอย่างไร และก็พยายามที่จะแก้ไขตามลำดับ เพราะว่าเดียววนี้ปัญหาที่มีอยู่ทุกวันนี้ สองสามวันนี้มันเปลี่ยนไป ปัญหาไม่ใช่เรื่องของที่เรียกว่าการเมือง หรือเรียกว่าของ การดำรงตำแหน่งอะไร มันเป็นปัญหาของ การสึกหรอของประเทศชาติ ฉะนั้นจะต้องช่วยกันแก้ไข

มีผู้ที่ส่งข้อแนะนำในการแก้ไขสถานการณ์มหาลายฉบับหลายคน จำนวนเป็นร้อยแล้วก็ทั้งในเมืองไทยทั้งต่างประเทศก็ส่งมา ที่เข้าสบมา การแก้ไขหรือการแนะนำว่า เราชรจะทำอะไร ก็มีต่าง ๆ นานา ตั้งแต่ตอนแรก ก็บอกกว่าให้แก้ไขด้วยวิธียุบสภา ซึ่งก็ได้หารือกับทุกฝ่ายที่เป็นส่วนรวมว่า พรรคการเมืองทั้งหมด ๑๑ พรรค ๑ ใน ๑๑ พรรคนี้ คำตอบมีมาร่วมกันว่าไม่ควรยุบสภา เป็นส่วนมาก มี ๑ รายที่บอกว่าควรยุบสภา จะนั่นการที่จะแก้ไข แบบที่เข้าเสนอมานั้นก็เป็นอันว่า ตกไป นอกจากนั้นก็มีเป็นภัยการและแนะนำวิธีการต่าง ๆ กัน ซึ่งก็ได้พยายามเสนอไปตามปกติ คือ เวลาใดภัยการขึ้นมาก็ส่งไปให้ทางสำนักคณะกรรมการรัฐมนตรีหรือสำนักนายกรัฐมนตรี แต่ก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขตามแบบนั้น تكلงมีแบบยุบสภา และก็มีอีกแบบหนึ่งคือ แบบแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ได้ตามประสเบกค์ที่ต้องการ หมายความถึงประสเบกค์เดิมที่เกิดเผชิญหน้ากัน

ความจริงวินี้ถ้าจำกันได้ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ ก็ได้พูดต่อสมาคมที่มาพบ จำนวนหลายพันคน แล้วก็ดูเหมือนว่าพอจะฟังกัน พังกันโดยดี เพราะเหตุผลที่มีอยู่ในนั้นดูจะแก้ปัญหาได้พอควร ตอนนี้ก็ขออ้ำว่าทำไม่พูดอย่างนั้น...ว่าถ้าจะ “แก้ก่อนออก” ก็ได้ หรือ “ออกแล้วแก้” ก็ได้ อันนั้นทุกคนก็ทราบดีว่าเรื่องอะไร ก็เรื่องรัฐธรรมนูญ ซึ่งครั้นนั้นการแก้รัฐธรรมนูญก็ได้ทำมาตลอด มากรกว่าฉบับเดิมที่ได้แก้ไขไว้ แล้วก็ก่อนที่ไปพูดที่ศาลาดุสิตาลัย ก็ได้พูดพลเอก สุจินดาฯ ก็ขออนุญาตเล่าให้ฟังว่าพบ พลเอก สุจินดาฯ แล้ว พลเอก สุจินดาฯ ก็เห็นด้วยว่าควรจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และแก้ไขต่อไปได้ อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ทำกันได้ และตอนหลังนี้ พลเอก สุจินดาฯ ก็ได้ยืนยันว่าแก้ไขได้ ก็ค่อย ๆ แก้ให้เข้าระเบียบ ให้เป็นแบบที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย” อะนั้นก็ได้พูดตัวหลายเดือนมาแล้วในวิธีการที่จะแก้ไขแล้ว ข้อสำคัญอยู่ที่ทำไม่อยากให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแม้จะถือว่ารัฐธรรมนูญนี้ยังไม่ครบถ้วนก็ เพราะว่า เหตุรัฐธรรมนูญนั้นมีคุณภาพพอใช้

ได้ดีกว่าธรรมนูญการปกครองขั้วครัวที่ใช้ม้าเกือบปี เพราะเหตุว่ามีบางข้อ บางมาตรราชีเป็นอันตราย แล้วก็ไม่ครบถ้วนในการที่จะใช้ปกครองประเทศ ฉะนั้นก็นึกว่า ถ้าหากว่าสามารถที่จะปฏิบัติตามที่ได้พดในวันที่ ๔ ธันวาคมนั้น ก็เท่ากับเป็นการกลับไปดูปัญหาแต่เดิม ໄล ใจดี วันนี้

ปัญหาวันนี้ไม่ใช่ปัญหาของการบัญชีหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ปัญหาทุกวันนี้คือความปลอดภัย และขรัญของประชาชน ซึ่งเดียวันนี้ประชาชนทั่วไปทุกแห่งทุกหน้มีความหวาดระแวงว่าจะเกิดอันตราย มีความหวาดระแวงว่าประเทศชาติจะล่มจม โดยที่จะแก้ไขลำบากตามข่าวที่ได้ทราบมาจากการต่างประเทศ เพราะเหตุว่า ในขณะนี้ทั้งลูกข่ายทั้งลูกสาวก็อยู่ต่างประเทศทั้งสองก์ทราบดี แล้วก็ได้พยายามที่จะแจ้งกับคนที่อยู่ในประเทศไทยเหล่านั้นว่า ประเทศไทยนี้จะยังแก้ไขสถานการณ์ได้ แต่ว่ารู้สึกว่าจะเป็นความคิดที่เป็นความคิดแบบหัวงงไปหน่อย ถ้าหากว่าเราไม่ทำให้สถานการณ์ย่ำลง 3 วันที่ผ่านมานี้สิ้นสุดลงໄပได้ จะนั้น ก็ขอให้ท่าน โดยเฉพาะสองท่านพลเอก สุจินดาฯ และพลตรี จำลองฯ ช่วยกันคิด คือหันหน้าเข้าหากัน ไม่ใช่เผชิญหน้ากัน เพราะว่าเป็นประเทศของเราไม่ใช่ประเทศของหนึ่งคน สองคน เป็นประเทศของทุกคน ต้องเข้าหากันไม่เผชิญหน้ากันแก้ปัญหา เพราะว่าอันตรายมีอยู่เวลาคนเรางereเกิดความบ้าเลือด ปฏิบัติการรุนแรงต่อกันมันล้มตัว ลบหัวยกไมรู้ว่าติกันเพราะอะไรแล้วก็จะแก้ปัญหาง้อไร เพียงแต่ว่า จะต้องเอาชนะแล้วก็โครงจะชนะ ไม่มีทางชนะ อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือ ต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้าก็แพ้ แล้วก็ที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ประชาชนจะเป็นประชาชนทั่วประเทศ ไม่ใช่ประชาชนเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ถ้าสมมติว่า กรุงเทพมหานครเสียหาย ประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วก็จะมีประโยชน์อะไรที่จะทนงตัวว่าชนะ เวลาอยู่บ่นก้องสิงปรักหักพัง

ฉะนั้นจึงขอให้ทั้งสองท่านเข้ามา คือ ไม่เผชิญหน้าแต่ต้องหันหน้าเข้าหากัน และสองท่านนี้เท่ากับเป็นผู้แทนของฝ่ายต่าง ๆ คือไม่ใช่สองฝ่าย คือฝ่ายต่าง ๆ ที่เผชิญหน้ากัน ให้ช่วยกันแก้ปัญหาปัจจุบันนี้ คือความรุนแรงที่เกิดขึ้น แล้วก็เมื่อเยี่ยวยาปัญหานี้ได้แล้วจะมาพูดกัน บริగากันว่าจะทำอย่างไรสำหรับให้ประเทศไทยได้มีการสร้างพัฒนาขึ้นมาได้กลับมาคืนได้โดยดี อันนี้เป็นเหตุผลที่เรียกท่านทั้งสองมา และก็เชื่อว่าทั้งสองท่านก็เข้าใจว่าจะเป็นผู้ที่ได้สร้างประเทศจากสิ่งปรักหักพัง แล้วก็จะได้ผลในส่วนตัวมาก ว่าได้ทำดี

ແກ້ໄຂອຍ່າງໄຮກ໌ແລ້ວແຕ່ທີ່ຈະປຽກໜາກັນ ກົມື້ຂ້ອສົ່ງເກຫດດັ່ງນີ້

ท่านประอานองค์มนตรี ท่านองค์มนตรีเปรม ฯ ก็เป็นผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ ผู้ที่พร้อมที่จะให้คำแนะนำ ปรึกษาหารือกันด้วยความเป็นกลาง ด้วยความรักชาติ เพื่อสร้างสรรค์ประเทศให้เข้าสู่ทางของความรัฐนา ขอฝากให้ช่วยกันสร้างชาติ”

กระทรวงราชดำเนินสันนี้เดือนสติทุกฝ่ายให้ปรองดองและใช้สันติวิธี และให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่ายไป “ปรึกษา” กันเองว่าจะทำอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนี้ รัฐสภา ก็ประชุมกัน เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๕ พลเอก สุจินดา คราประยูร ก็ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การกระทำทั้ง ๒ นี้ ต้องถือว่า ผู้ตัดสินใจ คือ รัฐสภา และพลเอก สุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรีพิเคราะห์ “คำแนะนำ” ที่พระราชทานแล้วก็ได้กระทำการตามคำแนะนำที่ตามรัฐธรรมนูญของตน และต้องรับผิดชอบทั้งทางการเมืองและกฎหมาย

ด้วยตนเอง โดยเฉพาะเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น ต้องถือว่าเป็น “คำแนะนำ” ที่พระราชทานแก่องค์กรผู้มีอำนาจตัดสินใจ ซึ่งว่ากันตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายแล้ว รัฐสภาจะไม่ทำได้ แต่ในทางสังคม รัฐสภาและรัฐบาลก็คงถูกตำหนิทางสังคมอย่างรุนแรง “คำแนะนำ” ที่พระราชทานจึงมีสถานะทางสังคมที่สูงยิ่งเกินกว่าใคร ๆ จะละเลยเสียได้ เพราะพระมหาภัตtriย์ผู้พระราชทาน “คำแนะนำ” อยู่ในฐานะองค์ “กรรมการและผู้ประสาน (รอยร้าว) สูงสุดของชาติ” ซึ่งไม่ทรงมีฝักฝ่ายทางการเมือง และคำแนะนำที่พระราชทานก็ไม่เคยออกนอกรอบรัฐธรรมนูญ

อนึ่ง เมื่อพลเอก สุจินดาฯ ลาออกจากประธานาธิบดี บรรดาพราครการเมืองทั้งหลายต่างสนับสนุนพลอากาศเอก สมบุญ ระหว่าง ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่การกลับปราบภัยว่า นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภากฎหมายแห่งราชภูมิได้ทราบบังคมทูลฯ แนะนำให้ทรงแต่งตั้งนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี โดยนายอาทิตย์ อุไรรัตน์ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ. ๒๕๗๔ มาตรา ๑๕๙ ที่บัญญัติว่า

“พระมหาภัตtriย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสี่สิบแปดคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

ให้ประธานสภากฎหมายแห่งราชภูมิเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี”

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า พระราชจรรยาในกรณีเหตุการณ์วิกฤตเดือนพฤษภาคม ๒๕๗๔ เอง ก็เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและสอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญทุกประการไม่ขาดและไม่เกินไปกว่าที่รัฐธรรมนูญ และธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญของประเทศไทยในระบบประชาธิปไตย เลยแม้แต่น้อย

ข้อนี้เองที่แสดงให้เห็นว่าทรงมี “ศีล” และ “อวิโรจน์” ตามหลักพิธิราชธรรม คือ ทรงเคราะห์ลักษณะธรรม (The Rule of Law) ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัด และแสดงให้เห็นว่า “ศีล” และ “อวิโรจน์” อันเป็นหลักพิธิราชธรรมของก็ทันสมัยอยู่เสมอ มิได้ โบราณคร่าคร่ำร้ายอย่างที่คนเข้าใจกัน ดังนั้น ศีล อวิโรจน์ และหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย จึงเป็น ๓ สิ่งที่ไปด้วยกันได้ตลอดไป ไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนไปเพียงใด

อย่างไรก็ตาม มีปัญหาอีกว่า ลำพังแต่การทรงปฏิบัติตามกฎหมายจะไม่มีปัญหาหรือ หากกฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายให้พระมหาภัตtriย์

ข้อนี้ ก็เป็นที่น่าอัศจรรย์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่โปรดการบัญญัติ ยกเว้นพระมหาภัตtriย์เอาไว้ในกฎหมาย เว้นแต่ที่ทำกันทั่วไปในนานาอารยประเทศ เรื่องนี้ผู้เขียนเองได้มีประสบการณ์ตรงเมื่อครั้งตรวจร่างกฎหมายแร่ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกรมทรัพยากรธรรม เสนอแก้ไขให้รองรับการทำเหมืองอุโมงค์ ว่าให้สามารถเจาะอุโมงค์ทำเหมืองได้ใต้พื้นดินในที่ กรมสิทธิ์ของบุคคล และที่ที่เป็นสาธารณสมบัติ โดยยกเว้นว่า จะทำเหมืองอุโมงค์ไม่ได้บางพื้นที่ เช่น ในเขตความมั่นคงทางทหาร และกรมทรัพยากรธรรมประสบที่จะยกเว้นไม่ให้ทำเหมืองอุโมงค์ ให้พระราชวังด้วย ประธานกรรมการกฤษฎีกาคณะที่ผู้เขียนเป็นกรรมการอยู่ ในเวลานั้น คือ พลตำรวจเอก อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร องค์มนตรีได้ท้วงขึ้นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

มีพระราชบัญญัติฯ เสนอกฎหมายว่า ต้องทรงทำตามกฎหมายบ้านเมืองเพื่อคนอื่น และไม่มีพระราชบัญญัติฯ ให้ยกเว้นการใช้กฎหมายใด ๆ ที่ไม่มีเหตุจำเป็นจริง ๆ ให้พระองค์ เมื่อเป็นเช่นนี้ กรมทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้จะดำเนินการตามกฎหมายที่ได้ตราไว้ แต่จะไม่ดำเนินการตามกฎหมายที่ไม่สามารถใช้ได้ในกรณีดังกล่าว

เรื่องสุดท้าย ที่ผู้เขียนเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติตามหลัก “ศีล” และ “อวิโรจน์” โดยสอดคล้องต้องกับบรรณเนียมปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ศีลเรื่อง การทรงบัญชีงบประมาณรายจ่าย

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ในอังกฤษต้นแบบการปกครองประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น ถือว่า พระราชอำนาจที่จะพระราชทานความยินยอมให้กฎหมายที่ผ่านรัฐสภา มาเป็นกฎหมายได้ ถือเป็นพระราชอำนาจตามคอมโอมอนลอว์ (royal prerogative to give royal assent) ซึ่งหมายความว่า ถ้าดูตามกฎหมาย พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจไม่ยินยอมให้กฎหมายที่ผ่านสภามาแล้วประกาศใช้เป็นกฎหมายก็ได้ (royal prerogative to refuse royal assent) ที่เรียกวันว่า มีพระราชอำนาจยกยับร่างกฎหมาย (royal veto) แต่มีธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญของอังกฤษมาตั้งแต่ปี ๑๗๐๕ ว่า พระมหากษัตริย์และพระบรมราชินีนาถอังกฤษจะไม่ทรงยกยับร่างกฎหมายจนถึงปัจจุบันเกือบ ๓๐๐ ปีแล้ว

ในประเทศไทย ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปรมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยับยั้งร่างพระราชบัญญัติอีก ๓ ฉบับ และสภากู้แทนราษฎรลงมติยืนยันด้วยคะแนนเสียงข้างมากธรรมดា เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๗๗ และวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๗๗ อันมีผลทำให้ต้องประกาศใช้กฎหมายทั้ง ๔ ฉบับโดยไม่มีพระปรมาภิไธย แล้วก็ไม่ปรากฏว่าพระมหากษัตริย์ทรงยับยั้งร่างกฎหมายใด ๆ ทั้งในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลนี้ จนกระทั่งเมื่อปี ๒๕๖๖ มีปัญหาว่า รัฐสภาได้พิจารณาไว้ร่างพระราชบัญญัติ ๒ ฉบับ คือ ร่างพระราชบัญญัติครุและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติ เหรียญเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสพระราชอิมมาตโนมพลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๖๗ พ.ศ. ซึ่งร่างพระราชบัญญัติฉบับแรกมีที่ผิดมาจากรัฐสภาถึง ๑๔ แห่ง เช่น ข้องเส้นมาตรฐานการผิดพลาด ฯลฯ ส่วนร่างพระราชบัญญัติฉบับหลังบรรยายภาพพระบรมสาทิสลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้า ๆ พระบรมราชินีนาถว่าทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์รัตนภรณ์รัชกาลที่ ๔ ซึ่งผิดพลาด ในการนี้เมื่อนายกรัฐมนตรีทูลเกล้า ๆ ถวายร่างพระราชบัญญัติทั้งสองขึ้นไปเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชนานร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ คืนมาบังรัฐสภามาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา ๔๔ ซึ่งบัญญัติว่า

“ร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย และพระราชทานคืนหมายรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาพมีมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวน สมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์

มีได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัติ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น ประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่า พระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว”

ปรากฏว่า รัฐสภาประชุมปรึกษากันเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๖ และลงมติ เป็นเอกฉันท์ไม่ยืนยันร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับ เป็นเหตุให้ร่างพระราชบัญญัติทั้ง ๒ ฉบับ ตกไป และต่อมารัฐสภาพิจารณากฎหมายทั้งสองฉบับใหม่ให้ถูกต้อง เมื่อทูลเกล้าฯ ฯ ถวายขึ้นไป ก็ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมาย

ข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ถ้าจะพิจารณาให้ดีก็จะเห็นได้ว่า ประการแรก ทรงใช้พระราชอำนาจ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๕ ทุกประการ ประการต่อมา การที่ทรงยับยั้งนั้นมีเหตุมาจากความผิดพลาด ในเนื้อหาบทบัญญัติต่าง ๆ (technical error) ที่มาจากการรัฐสภา โดยมิใช้การยับยั้ง เพราะไม่ทรงเห็นชอบ กับเนื้อหาสาระ (merits) ของร่างพระราชบัญญัติ ซึ่งอย่างไรเสีย รัฐสภา ก็ต้องแก้ไขให้ถูกต้อง การแก้ไขนั้น อาจแก้ไขภายในหลังที่ทรงยับยั้ง หรือแก้ไขแล้วทูลเกล้าฯ ฯ ถวายไป ในระหว่างที่ ยังไม่พระราชทานร่างพระราชบัญญัติทั้งสองคืนมา แต่การดำเนินการตามกรณีหลังนี้ ยังไม่เคย ปรากฏ เช่นเดียวกับกรณีแรก ดังนั้น การทรงยับยั้งจึงเป็นการยุติปัญหาและทำให้กระบวนการเริ่มขึ้น ประการที่สามก็คือ เมื่อได้แก้ไขร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับให้ถูกต้องและทูลเกล้าฯ ฯ ถวาย ขึ้นไปแล้ว ก็ยังมีพระราชอำนาจที่จะพิจารณาความเหมาะสม (merits) ของร่างพระราชบัญญัติ ทั้งสองอีก

นอกจากกรณีนี้แล้ว ยังปรากฏอีกว่า เคยทรงใช้พระราชอำนาจยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติให้ศาลปรับผู้หมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา เป็นจำนวน ๔ เท่าของโทษปรับสูงสุดในคดีอาญา ซึ่งส่วนนิดบัญญัติแห่งชาติที่ ร.ส.ช. แต่งตั้ง พิจารณา และทูลเกล้าฯ ฯ ถวายขึ้นไป เมื่อต้นปี ๒๕๓๕ แต่ถูกประชาชนและสื่อมวลชนวิพากษ์วิจารณ์มากกว่า เป็นการริดลอนเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นเป็นเหตุให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป ในกรณีนี้ หากพิจารณาให้ดีก็จะเห็นว่า ทรงใช้พระราชอำนาจยับยั้งตามรัฐธรรมนูญ และขอบด้วย หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างยิ่งเพื่อรักษาในเวลานั้น เป็นรัฐสภาที่มาจากการแต่งตั้ง ไม่มีฝ่ายค้านอยู่ด้วยดุลกิจกรอง และยังมีเสียงเรียกร้องจากประชาชน และ สื่อมวลชนไม่ให้ออกกฎหมายดังกล่าวไว้ การทรงใช้พระราชอำนาจยับยั้ง จึงเป็นการถ่วงดุลอำนาจ ที่ไม่มีผู้ถ่วงดุล และทรงคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่มีเสียงเรียกร้อง

ดังนั้น หากจะกล่าวว่า ธรรมเนียมปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญของไทย ในกรณีการ ยับยั้งร่างกฎหมายที่รัฐสภาพิจารณาแล้วมีอยู่ว่า โดยปกติจะไม่ทรงใช้พระราชอำนาจนั้น เว้นแต่ เห็นได้ชัดว่า มีความผิดพลาด หรือเป็นสภาน้ำใจจากการแต่งตั้ง ซึ่งแตกต่างจากธรรมเนียมปฏิบัติ ของรัฐธรรมนูญในอังกฤษ

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่า หลัก “ศีล” และ “อวิโรมนะ” ในศพิธิราชธรรม นั้น สอดคล้องและตอกย้ำกำกับหลักการประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนในโลกปัจจุบันได้อย่างดี

และยังสร้างธรรมาภิบาลให้เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย โดยมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว โดยผ่านพระราชบัญญัติฯ ตลอด ๖๐ ปี ในรัชกาลนี้

๒. ทศพิธราชธรรม: หลักธรรมาภิบาลแนวใหม่ในการบริหารรัฐ-ประชาชน (Civil and Public Management Principles)

คำว่า “ธรรมาภิบาล” (good governance) ในความหมายใหม่เชิงหมายถึง การใช้อำนาจตัดสินใจที่ดีเพื่อจัดสรรทรัพยากรที่มีจำกัดของประเทศให้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมอย่างสมดุลและเป็นธรรมนั้น เป็นคำที่เพิ่งใช้มาเมื่อกว่า ๑๐ ปีนี้เอง และการบริหารตามหลักดังกล่าว ก็ประกอบด้วยหลักการใหญ่ ๆ ๓ หลักการคือ

๑. การมีส่วนร่วม (participation) ของคนกลุ่มต่าง ๆ ในการตัดสินใจ
๒. ความโปร่งใส (transparency) 在การบริหาร และ
๓. ความรับผิดชอบ (accountability) ของผู้บริหาร

มีข้อสังเกตว่า หลักธรรมาภิบาลข้างต้นมีเป้าหมาย (ends) ที่ต้องการให้เกิดขึ้น ก็คือ การจัดสรรทรัพยากรอย่างสมดุลและเป็นธรรม (balanced and equitable allocation of resource) ในสังคมแก่กลุ่มคนกลุ่มต่าง ๆ โดยมีหลักการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ เป็นเพียงวิธีการ (means) ในการดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าหมายดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดการทุจริต หรือประพฤติมิชอบขึ้นในการบริหารจัดการ

นอกจากนี้ หลักดังกล่าวยังมีขึ้นเพื่อกำกับการตัดสินใจในการบริหารขององค์กร ผู้มีอำนาจตัดสินใจ (decision making bodies) 在การจัดสรรทรัพยากรในสังคมทั้งหลาย ซึ่งในที่นี้หมายถึงองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่เป็น “ส่วนภูมิภาคและคณะกรรมการรัฐมนตรีเป็นหลัก แต่สำหรับสถาบันพระมหากษัตริย์ในระบบประชาธิปไตย ซึ่งไม่ได้มีอำนาจตัดสินใจใด ๆ ในรัฐธรรมนูญโดยตรง เพราะเป็นเพียงองค์กรอันเป็นส่วน “อันทรงเกียรติยศ” (dignified part of the Constitution) นั้น การใช้หลักการบริหารดังกล่าวจึงต้องปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพขององค์กรซึ่งแตกต่างกันด้วย

หากเราสำรวจตรวจสอบพระราชบัญญัติในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอด ๖๐ ปี ในรัชกาลก็จะพบว่า แม้จะไม่มีพระราชบัญญัติตัดสินพระทัยทางการเมือง 在การจัดสรรทรัพยากรใด ๆ ในสังคม เพราะเป็นเรื่องของรัฐบาล แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่อยู่ในชนบทและมีความยากจน แม้ว่ารัฐบาลและระบบราชการจะได้ทำหน้าที่ดูแลทุกชุมชน อยู่แล้ว แต่อาจไม่ทั่วถึง ดังนั้น เมื่อทรงเห็นประชาชนที่ด้อยโอกาสในชนบทส่วนใหญ่เป็นหัวใจของการพัฒนาดังพระราชดำรัสที่ว่า “การพัฒนาเกื้อการให้ความสะดวกและให้ความก้าวหน้าแก่ประชาชนที่ไม่มีโอกาสที่จะช่วยตนเองได้” (๑๔ มีนาคม ๒๕๑๔) จึงทรงถือเป็นพระราชภาระที่จะเสถียรพระราชนิรันดร์เป็นไปทรงเยี่ยมเนื่องในทุกภาคทุกพื้นที่ ทั้งที่โดยพระราชสถานะนั้น จะประทับอยู่ในพระตำแหน่งได้ ทรงถือเป็นพระราชภาระที่จะทรงรับรู้ทุกข์ ทรงรับรู้ปัญหาด้วย

พระเนตรพระราชกรณของพระองค์เอง ไม่ทรงรับรายงานอยู่ในพระราชฐานท่ามั้น พระราชดำรัส
นับร้อยองค์ต่างสะท้อนปัญหาที่ได้ทรงรับรู้มาด้วยพระองค์เองโดยตลอด เช่น “การที่ไปส่วนไหน
ของประเทศไทย ข้าพเจ้าก็เห็นได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้สอดส่องความเป็นอยู่ของ
ประชาชนได้ดี เพราะถ้าหากว่าความเป็นอยู่ของประชาชนในส่วนใดของประเทศไทยมีความบกพร่อง
ก็ทำให้ประเทศไทยเป็นส่วนรวมเสียหายไปได้” (๑ ตุลาคม ๒๕๔๖)

แม้ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๕ ก็ทรงเล่าว่า “ไปอยู่
ภาคอีสาน ประมาณสองสามอาทิตย์และได้ไปเยี่ยมที่แหงหนึ่ง คือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
ไปดูการทำางกูรรักสีกัวมีความก้าวหน้ามากจากที่เคยเห็นบางมากเมื่อสิบปีก่อน เมื่อสิบปีก่อนนี้
รักสีกแรกนั้นอย่างยิ่ง เดียวไม่ใช่ ไม่แรกนั้น แต่คนก็มีความขยันหมั่นเพียร...และก็เป็นคนที่
ค่อนข้างจะยื้มแย้มแจ่มใส...เมื่อเห็นอย่างนั้นแล้วก็อยากจะไปดูที่แหงหนึ่งที่น่าจะพัฒนาให้ดีขึ้นได้
จึงไปดูแหงหนึ่งที่ได้เห็นจากเยลิคอปเตอร์”

เราจะเห็นได้ว่านอกจากจะเสถียรพระราชดำเนินไปทรงพัฒนาพื้นที่ยากจนด้วยพระองค์
เองแล้ว ยังทรงตามประเมินผลงานด้วยพระองค์เองอีกจนกว่าจะแน่พระทัยว่าประชาชนมี
ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจริง ก็จะทรงพัฒนาที่อื่นอีก

การเสถียรพระราชดำเนินไปท่องพระเนตร และทรงสั่งบตรับฟังปัญหาของประชาชน
ด้วยพระองค์เอง แทนที่จะให้ประชาชนเดินทางเข้ามาในเมืองหลวงที่ประทับนั้น นับเป็นการบริหาร
ตามหลักการมีส่วนร่วมของหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง เพราะนอกจากจะได้ทรงทดสอบพระเนตร
สภาพจริง ซึ่งเป็นที่มาของพระราชดำรัสที่ว่า “การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามสภาพภูมิศาสตร์และภูมิ

ประเทศทางสังคมศาสตร์ในทางสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราย้ายไป ไปช่วยโดยที่จะตัดเข้าให้เข้ากับเรามิได้แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่าเข้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เข้าใจ หลักการของ การเข้าไปพัฒนาที่จะเกิดประโยชน์อย่างยั่ง”

นี่คือที่มาของหลัก “เข้าถึง เข้าใจ พัฒนา” ที่พระราชทานแนะนำรัฐบาล เพื่อแก้ปัญหา ในทุกพื้นที่โดยเฉพาะบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนี่คือพระราชจารยาที่แสดงถึง “บริจาค” และ “ตอบ” ที่ทรงปฏิบัติเสียสละ ทุ่มเทกำลังพระภารกิจ กำลังประสิทธิปัญญา ความสุขส่วนพระองค์ และพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อประชาชน ทั้ง ๆ ที่ห้องถินที่เสด็จพระราชดำเนินนั้นเป็นห้องถิน ทุกันดาร ซึ่งในหลายกรณีไม่มีคนเข้าถึงด้วยซ้ำไป

ที่สำคัญคือ ทรง “รับฟัง” ปัญหาของประชาชนแม้เรื่องเล็กน้อยซึ่งเป็นการบริหาร ตามหลักการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ ให้ประชาชนได้ “รับรู้” และได้ “แสดงความคิดเห็น” ต่อพระราชดำริได้ ซึ่งต่างจากวิธีการที่ส่วนราชการไทยโดยทั่วไปนิยมทำกันคือ กำหนดเรื่องที่จะ ช่วยไปจากส่วนกลางแล้วให้ประชาชนเป็นเครื่องรองรับนโยบายช่วยเหลือนั้น ผลก็คือ บางครั้ง ความช่วยเหลือที่ราชการให้ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน มีหน้าที่บางครั้งรายการตั้งใจ จะช่วยเหลือประชาชนเรื่องหนึ่ง แต่กลับไปทำให้ประชาชนเดือดร้อนอีกเรื่องหนึ่ง แต่การช่วยเหลือ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ประชาชนนั้น ทรงไม่ถือว่าประชาชนเป็นเครื่องรองรับนโยบาย แต่ทรงถูกใจความร่วมมือจากเขาทรงคำนึงถึงความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นจากการ ของพระองค์ตลอดเวลา

ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสพระราชทานเล่าเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๗๘ ถึงการ เสด็จพระราชดำเนินจากสกลนครไปบำเพ็ญพระราชทานเล่าฯว่า “การไปเยลิกคือปะต่อร์ทุกครั้งก็นึกถึงว่าจะต้อง สิ้นเปลือง แต่ถ้าใช้เยลิกคือปะต่อร์นั้นในทางที่เกิดประโยชน์ที่สุดก็จะคุ้มค่า ฉะนั้น ก็ต้องพยายามดู สำรวจที่ทางและพอตีผ่านที่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เหมาะสมในการเก็บกักน้ำ โดยที่จะไม่ทำให้ประชาชน เดือดร้อนแต่ประการใด เพราะจะไม่ทวนที่ทำนาหากินของเขาเลย จึงเห็นว่าตรงนั้นเหมาะสม” เมื่อเสด็จลงพื้นดินแล้วก็ทรงเล่าต่อว่า “แล้วมาตามชาวบ้านที่อยู่ที่นั่นว่าเป็นอย่างไรปีนี้ เขานอกกว่า เก็บข้าวได้แล้ว ข้าวอยู่ต่ำนั้นกองไว้ เราก็ไปดูข้าว ข้าวนั้นมีรวงข้าวจริง แต่ไม่มีเม็ด... ก็หมายความว่า ไร่นีงคงได้ประมาณสักถังเดียว... อันนี้เป็นบทเรียนที่ดีเขาก็เล่าให้ฟังอย่างตรงไปตรงมา แสดงให้เห็นว่าชาวนี้เป็นพืชที่แข็งแกร่งมาก ขอให้ได้มีน้ำค้างก็พอ... ถ้าหากว่าเราช่วยเขาก็ เล็กน้อยก็ สามารถที่จะได้ข้าวมากขึ้นหน่อย พอที่จะกิน ฉะนั้น โครงการที่จะทำ... ทำเล็ก ๆ ก็ได้ คือต้องเก็บ น้ำฝนที่ลงมา ก็เกิดความคิดว่าอย่างที่ลอบดูแลสักสิบไร่ ในที่อย่างนั้น สามไร่จะทำเป็นบ่อน้ำ คือเก็บ น้ำฝนแล้ว ถ้าจะต้องใช้บุตัวยพลาสติก ก็บุตัวยพลาสติกที่ลดลงดูแล้วอีกหากจะทำเป็นที่นา ส่วนเรื่อง ที่เหลือนั้น ก็เป็นที่บริการ หมายถึง ทางเดินหรือเป็นกระตื้อบ... หมายความว่า น้ำสามสิบเปอร์เซ็นต์ ที่ทำนา หกสิบเปอร์เซ็นต์ ก็เชื่อว่าถ้าเก็บน้ำไว้ได้จากเติมที่เก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละหนึ่งถังสองถัง ถ้ามี น้ำเล็กน้อยอย่างน้อยอย่างนั้นก็ควรจะเก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละประมาณสิบถังยี่สิบถัง หรือมากกว่า...

วันรุ่งขึ้น ได้ข่าวมาว่าที่ตระหัน... มีชาวบ้านสองคนเข้าหากথาข้อบนบริจัคทิดินคนละห้าไร่เพื่อที่จะทำโครงการตามอธิบายดัง...เข้าเข้าใจว่าพยาบาลที่จะช่วยเหลือแม้จะรู้ว่าโครงการที่จะช่วยนั้นเป็นโครงการทดลอง...เขาก็ให้แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านมีความเข้าใจในการพัฒนา ถ้าหากโครงการนี้สำเร็จก็หมายความว่าที่ต่าง ๆ ในอำเภอเขางงที่แห้งแล้งจริง ๆ หรือที่อื่นก็ตามจะทำได้ทั้งนั้น"

จะเห็นได้ว่าพระราชนารีอันเป็นที่มาของ "ทฤษฎีใหม่" นี้เป็นพระราชนารีที่ "รอบด้าน" อยู่บนความเข้าใจทุกข์ของประชาชน ไม่ทรงใช้วิธีบังคับจะเกณฑ์ ทรงปรึกษา ทรงขอความร่วมมือ ทรงหลักเลี้ยงแม้ผลประโยชน์เล็กน้อย

แม้ในการแก้ปัญหาน้ำท่วมในเมือง เมื่อทรงตรวจดูคลองแล้วพบว่ามีการปลูกต้นกล้วย วางทางน้ำ ถ้าจะให้น้ำระบายน้ำได้ต้องเอาต้นกล้วยออก ก็ไม่เคยทรงใช้วิธีสั่งการหักหานุราษฎร์เลย แต่ "ท่านก็ไปพูดกับเขาดี ๆ ว่า กล้วยเป็นของใคร คนก็มาบอกว่าเป็นของเขา ท่านก็ถามดี ๆ ว่า "หวงใหม่" เขาก็กราบทูลว่า "ก็ไม่หวง" ก็แปลว่า "หวงนิดหน่อย" ท่านก็บอกว่าท่านไม่อยากรังแก เขารอก แต่ว่าอันนี้เห็นว่า ถ้าไม่หวงก็ขออนุญาตเอารอกก็ค่อย ๆ พุดเจรจาไป" (สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเล่า)

การบริหารโดยมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลนั้นสำคัญที่สุดเพื่อประสานร่วม (participation) จะนำมาซึ่งการตัดสินใจที่มีข้อมูลครบถ้วนไปร่วมกัน และได้รับการยอมรับ จึงมีความสมดุล และเป็นธรรมในตัว และทรงยึดหลัก "**อวิทิชสา**" คือ ไม่ทรงเบียดเบียนผู้อื่นแม้จะเป็นเรื่องที่คนทั่วไปอาจเห็นว่าเล็กน้อยไม่มีความสำคัญก็ตาม และทรงยึดหลัก "**มัททะ**" คือ มีพระเมตตา นุ่มนวล แม้กับราษฎรที่อยู่ในพระบรมโพธิสมการ และเมื่อทรงรับปากสิ่งใดแล้วก็ทรงทำ อันเป็นการทรงยึดหลัก "**อาชาชา**" อย่างเคร่งครัดด้วย

เมื่อทรงเห็นทุกข์ของประชาชนก็ทรงคิดโครงการที่จะช่วยประชาชนทุกพื้นที่ ทั้งในที่ราบ ที่เขานบท ในเมือง โครงการทั้งหมดนี้จนถึงปัจจุบัน หลายพันกว่าโครงการครอบคลุมทุกจังหวัด ของประเทศไทย โครงการเหล่านี้ไม่ใช่เข้าไป “ให้” โดยประชาชน “รับ” อย่างเดียว ทรงเน้นการให้ประชาชนช่วยตนเองได้ คือ พัฒนาให้เข้าไม่ต้องพึ่งพาพระองค์ตลอดไป แต่พัฒนาให้เข้าพึ่งตนเองได้ ดังพระสัพราชดำรัสที่ว่า

“จุดหมายสำคัญของการรักษาความมั่นคงของบ้านเมืองนั้น อยู่ที่การทำให้ประชาชนสามารถปกคลุมรักษาถิ่นฐานของตนเองได้โดยมีสวัสดิภาพและอิสรภาพเต็มที่ เพื่อให้เข้าช่วยตนเองและพัฒนาตัวเองได้ ในการอาชีพในการครอบเชิง... เมื่อประชาชนสามารถพัฒนาตนเองพัฒนาท้องถิ่นที่อยู่ให้เจริญขึ้นแล้ว บ้านเมืองของเราก็จะมีความมั่นคงและปลอดภัยอย่างแท้จริง”

(๒๔ มีนาคม ๒๕๑๔)

การพัฒนาเพื่อความเป็นไทเช่นนี้ ทรงเน้นที่ไม่ทำให้สังคมชนบทล่มสลาย ทรงเน้นที่ ความต้องการพื้นฐานของประชาชน เช่น แหล่งน้ำระบบชลประทาน การพัฒนาพืชพานิชย์ที่ได้ราคาดี การหาตลาดให้ ฯลฯ ตามแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากประชาชนในชนบทแล้ว แม้คนในเมืองก็ได้ทรงกังวล ดังจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันให้ความสนใจในสังคมชุมชนต่างๆ มากขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรปัญหาและพระราชทานพระราชดำริแก่ปัญหาดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานเล่าว่า “ทรงเห็นว่าผู้คนเดือดร้อนกันจากการที่ท้องพระเนตรแผนที่อยู่่เสนอ ก็คิดว่า ท่านอาจมีทางอะไรที่จะช่วยบรรเทาหรือแก้ไขข้อเสียหายบางส่วนได้...เริ่มต้นท่านไปค้นแผนที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่สมัยเก่าที่สุดถึงสมัยใหม่มาดูว่าในสมัยเริ่มต้นนั้นมีน้ำเข้า - ออกกรุงเทพฯ เท่าไร และก้มดูภูมิประเทศเป็นอย่างไร การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นอย่างไร ท่านก็ตุ้นรู้ประกอบกับภาพถ่ายทางอากาศ ตั้งแต่สมัยเก่าที่สุดเท่าที่จะมาได้ และท่านก็ออกแบบไปเองหลายท้องที่”

ทหารสำรวจที่ได้ปฏิบัติการปกป้องประเทศไทยเป็นภูมิประเทศทั้งมูลนิธิสายใจไทยซึ่งช่วยเหลือรายภูมิประเทศที่ต้องการความช่วยเหลือ ให้ตั้งมูลนิธิราชประชาราษฎร์ฯ ช่วยแม่นักเรียนทุกคนก็ได้รับพระบารมี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริให้ทำสารานุกรณ์ฉบับเด็กและเยาวชน ฯลฯ พ้นที่ผู้เขียนจะกล่าวได้ทุกเรื่อง

แม้เรื่องที่มีพระราชดำริในโครงการทั้งหลายก็ครอบคลุมทุกเรื่องตั้งแต่ปัจจัยสี่ ที่เป็นเรื่องปากท้อง การทำกิน ไปจนกระทั่งโครงการทางการแพทย์ สาธารณสุข การเกษตร การประมง การปศุสัตว์ การปฏิรูปที่ดิน การทำฟันเทียม การพัฒนาแหล่งน้ำ การทำถนน ฯลฯ แม้เรื่องเล็ก ๆ ที่เราท่านไม่ได้คิดก็ทรงคิด เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนยากจน โครงการผลิต

เกลือไอโอดีนแก้ปัญหาโรคคอพอกของคนภาคเหนือและอีสาน ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุลมารีทรงดำเนินร้อยตามพระบุญลบาท

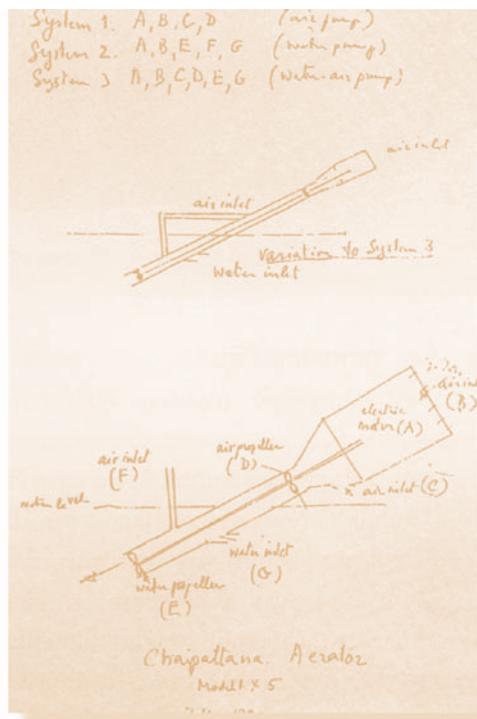
ที่สำคัญก็คือ ทรงเริ่มโครงการนี้ด้วยพระราชทรัพย์ของพระองค์เองไม่เคยทรงของบประมาณแผ่นดิน จนรัฐบาลเห็นว่าควรเข้ามาแบ่งเบาภาระราชการด้านพระราชทรัพย์ของพระองค์ท่าน จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเงินงบประมาณสมทบโครงการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทรงบำเพ็ญศรัทธาราชธรรมทั้งข้อ “ทาน” คือการให้ และ “บริจาค” คือเลี้ยงสละเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ตลอดมา และยังทรงยึดหลักความรับผิดชอบ (accountability) ด้วย โดยในตอนเริ่มโครงการนั้น ทรงรับผิดชอบด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เอง ภายหลังจากที่ได้ทรงทดลองโครงการต่างๆ ดังกล่าวแล้วในเขตพระราชดินาราษฎร์ใหญ่หรือในที่อื่นๆ ต่อเมื่อรัฐบาลเห็นว่าโครงการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดี ก็ขอพระราชทานเข้ามารับช่วงต่อโดยโอนมาเป็นโครงการของทางราชการก็พระราชทานให้ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทรงแบ่งภาระความรับผิดชอบส่วนพระองค์ กับความรับผิดชอบของรัฐบาลอย่างชัดแจ้ง และด้วยเหตุที่โครงการต่างๆ ที่ทรงทดลอง ทรงริเริ่ม และทรงรับผิดชอบด้วยพระองค์เองจนได้ผลดีและมีจำนวนมากถึง ๔,๗๖๔ โครงการดังตารางข้างล่างนี้ เมื่อดำเนินการได้ผลดีจนนำไปรัฐบาล ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ก็ขอพระราชทานรับเข้ามา เป็นของตนเอง ซึ่งหมายความว่า เรื่องใด ที่ยังอยู่ในขั้นทดลองหรือเสี่ยงก็จะทรงรับไว้เอง โดยเฉพาะโครงการแรกๆ ที่เกิดในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๐ เศษ นั้น ทรงทดลองในพระตํามนังคจิตรลดาโรหูรา ที่ประทับส่วนพระองค์ก่อน

สรุปจำนวนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๘)

ลำดับที่	ประเภทโครงการ	จำนวน
๑.	เกษตร	๔๔๕
๒.	สิ่งแวดล้อม	๕๗๗
๓.	สาธารณสุข	๔๐
๔.	ส่งเสริมอาชีพ	๗๙๕
๕.	พัฒนาแหล่งน้ำ	๑,๗๗๐
๖.	คมนาคม/สื่อสาร	๑๖๔
๗.	สวัสดิการสังคม	๑๗๙
๘.	อื่นๆ	๗๙๐
	รวมทั้งสิ้น	๔,๗๖๔

ที่มา: กองโครงการสัมพันธ์ สำนักราชเลขานธิการ และสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ก.บ.ร.)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสในหลายโอกาสว่า วิชาการที่เป็นทฤษฎีนั้น เป็นสิ่งจำเป็น แต่ทฤษฎีที่ปฏิบัติไม่ได้ เพราะไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงของลังค์คมก์ไว้ผล ดังนั้น เมื่อมีพระราชดำริเรื่องใดก็จะทรง “ทดลอง” ใช้พระราชดำริตั้งกล่าวก่อนทรงนำไปเผยแพร่เสนอ แม้ “ทฤษฎีใหม่” ที่ทรงแบ่งที่ดินเป็นสามส่วน ก็ทรงทดลองจนได้ผลดีแล้ว จึงทรงขยายผลเรื่องใด ทดลองแล้ว ไม่เป็นไปตามพระราชดำริก็ทรงยกเลิก เช่น กรณีพรุตัวแคนที่นราธิวาส เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ทฤษฎีที่ทรงคิดขึ้นจึงเป็นทฤษฎีที่อยู่บนฐานของความจริงและนำไปใช้ ได้ผลจริงตลอดมา มิใช่โครงการฉบับนี้ที่ไม่มีหลักวิชาและไม่ผ่านการทดลองอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับหลักบริหารแนวใหม่ (new public management)

เมื่อทฤษฎีที่ทรงคิดเกี่ยวกับการพัฒนา และนำไปใช้ได้ผลจริงก็จะทรงเผยแพร่ ให้ประชาชนทราบ โดยไม่ทรงกะเกณฑ์หรือบังคับให้ประชาชนหรือรัฐบาลต้องทำตาม แต่ทรง “ถ่ายทอดเทคโนโลยี” ให้ผู้ที่สนใจนำไปศึกษา หรือใช้ประโยชน์ ด้วยการตั้งโครงการศูนย์ศึกษา การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ทรงจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็น “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต ซึ่งมีอยู่ ๖ แห่งทั่วประเทศ คือ

๑. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขตน้ำช้อน ๆ ตั้งอยู่ที่อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
เป็นศูนย์รวมของความล้มบูรณาแบบเน้นการปรับปรุงและพัฒนารัพยากรอรรมชาติของดินและน้ำให้มี ความสมบูรณ์

๒. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง ๆ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี เป็นศูนย์ ศึกษาการพัฒนาพื้นที่ป่าพรุสีลมโตรม เพื่อให้สามารถทำการเกษตรได้

๓. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน ๆ ตั้งอยู่ที่บ้านนานาเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ใช้เป็นศูนย์ทดลองงานพัฒนาการเกษตรสาขาต่าง ๆ บนพื้นที่ซึ่งเป็นดินปนทรายเค็ม และขาดแคลนน้ำ

๔. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาทั่วไปของไทยฯ ตั้งอยู่ที่บริเวณป่าขุนแม่กวาง อำเภออยลักษณ์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางในการศึกษารูปแบบการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เนื่องจากมีการตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดสภาพแห้งแล้งและมีไฟป่ามาก

๕. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาทั่วทรายฯ ตั้งอยู่ที่ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์นี้ตั้งขึ้นเพื่อสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ และพลิกฟื้นป่ากลับคืนมา ก่อนที่พื้นดินจะกลายเป็นทะเลรายในที่สุด

๖. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองชุม อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นศูนย์ที่ทำการศึกษาค้นคว้าทดลอง เพื่อปรับสภาพแวดล้อมด้านการประมงชายฝั่ง และการเกษตรในเขตพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกของจังหวัดจันทบุรี

ศูนย์เหล่านี้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อศึกษาจากทฤษฎีไปสู่ความเป็นจริง โดยทั้งประชาชน สถาบันการศึกษา และองค์กรระหว่างประเทศได้เข้ามาศึกษาและนำไปเป็นต้นแบบหลายที่ต่อมา อันเป็นการดำเนินการบริหารความรู้ (knowledge management) ก่อนที่ไทยฯ จะพุดถึงแนวคิดใหม่นี้ด้วยซ้ำไป

นอกจากนี้ ทรงใช้วิธีการบริหารจัดการศูนย์เหล่านี้ด้วยหลักการบริหารแนวใหม่ก่อนที่ไทยฯ จะได้มีการพูดถึงกัน นั่นคือทรงทำให้เป็น “ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จที่เดียว” (one stop service) คือให้บริการได้ทุกสาขาไม่ว่าส่งเสริมการเกษตร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข การตลาด ฯลฯ มีกระบวนการบริหารที่โปร่งใสภายใต้การกำกับของคณะกรรมการ หรือคณะกรรมการ มีแผนงาน มีงบประมาณมีการตรวจสอบประเมินผลด้วยพระองค์เอง และทรงติดตามความคืบหน้าทุกรายละเอียดโดยไม่ทรงทอดทิ้ง ทั้งหมดนี้ คือหลักการบริหารแนวใหม่ที่เรียกว่า “plan , do , check , act” หรือ “PDCA”

นอกจากวิธีการบริหารดังกล่าวแล้ว ทรงใช้วิธีการผสมแบบพหุวิธีคือ ใช้ทั้ง รายการและวิธีการขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ดังจะเห็นได้ว่า นอกจากจะมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (ก.ป.ร.) ซึ่งเป็นส่วนราชการระดับกรม ที่รัฐบาลตั้งขึ้นเพื่อรับผิดชอบโครงการต่าง ๆ ตามแนวพระราชดำริแล้ว ยังทรงก่อตั้ง “มูลนิธิ” หลายมูลนิธิซึ่งรับผิดชอบงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน อาทิ มูลนิธิอาณัตหมาดิล มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ มูลนิธิราชประชาสามัคຍ มูลนิธิชัยพัฒนา มูลนิธิสายใจไทย มูลนิธิโครงการหลวงฯ เป็นระบบราชการมีความล้าช้าต้องปรับปรุง ตามระเบียบข้อบังคับ ขั้นตอนมากนัย จึงอาจไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทัน ทั้ง ๆ ที่พระมหากรุณาธิคุณ เป็นสถาบันสำคัญซึ่งเป็นที่มาของ “ราชการ” ทั้งหมดไม่ว่าราชการนิติบัญญัติ ราชการบริหาร หรือ ราชการตุลาการ ราชศัพท์เอง คำว่า “ราชการ” ก็หมายถึง “การงานของพระราชา” แต่ในการช่วยเหลือประชาชนนั้น พระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งนำจะทรงเป็น “ราชการ” ยิ่งกว่าหน่วยราชการใด ๆ กลับทรงเป็น “ราชการ” ที่ไม่ใช้วิธีการของราชการอย่างเดียว แต่ทรงใช้วิธีการขององค์กรพัฒนาเอกชน ทรงบริหารโครงการช่วยเหลือประชาชนแบบองค์กรพัฒนาเอกชน เพราะถ้าใช้ระเบียบราชการ ประชาชนก็จะได้รับประโยชน์ช้าไม่ทันการณ์ ในการช่วยเหลือประชาชนไม่ทรงคิดถึง “ผลประโยชน์” ตอบแทนทางเศรษฐกิจ ของโครงการที่นักเศรษฐศาสตร์ไทยชอบใช้วิธีวิเคราะห์ “ต้นทุน - ประโยชน์” (cost - benefit analysis) ทรงเน้นว่า “การขาดทุนคือกำไร” ดังที่ทรงอธิบายไว้เมื่อ ๔ อันวาระ ๒๕๗๔ ว่า...เมืองไทยนี้ “ขาดทุนคือกำไร” ใช้ได้ ยกตัวอย่างที่อยู่ใกล้ตัว คือ โครงการพระราชดำริ... บางคนบอกว่าโครงการพระราชดำรินั้น ไม่ถูกหลักวิชา จริง ไม่ถูก แต่ว่าเราเห็นว่าที่ไหนทำโครงการได้ เราก็ต้องทำโดยเร่งด่วน แม้จะยังไม่ได้ประกวดราคาอย่างถูกราคาระเบียบหรือแม้ราคาของโครงการนั้น อาจแพงกว่าจริงบ้าง...สมมติว่าโครงการแห่งหนึ่งต้องลงทุน ๑๐ ล้านบาท ถ้าทำการศึกษาอย่าง รอบคอบแล้ว มีการประกวดราคา ตามระเบียบ ราคาอาจตก ๕ ล้านบาท แต่การนี้ต้องเสียเวลา เป็นเดือนเป็นปี แต่ว่าถ้าหากไปเลิกตก ๑๐ ล้านบาท โดยที่ปลายปีนี้หรือก่อนปลายปี โครงการได้ผลแล้ว ประชาชนจะได้กำไร คือประชาชนจะมีรายได้แล้ว ถ้ายอม “ขาดทุน” คือ ยอมเสีย ๑๐ ล้านบาท ตั้งแต่ต้น ก็สามารถที่จะ “ได้กำไร” คือ ประชาชนจะได้ผลดีตั้งแต่ปีแรก..."

ทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าทศพิธราชธรรมที่ทรงบำเพ็ญโดยผ่านพระราชกรณียกิจ ทั้งปวง ตลอด ๖๐ ปี นั้น ไม่ได้ล้าสมัยเลย แต่สอดคล้องกับหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล และ ที่สำคัญคือ ทรงนำตัวอย่างของการบริหารแบบรัฐ - ประชาธิ ทั้งวิธีการบริหารที่เป็นแบบราชการและแบบ องค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรไปให้คนส่วนใหญ่ที่เป็นคนยากจนในชนบท เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของธรรมาภิบาลนั้นก็คือ การพัฒนาที่สมดุลและเป็นธรรมแก่คนหมู่มาก ของประเทศไทย

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่น่าสงสัยเลยว่าเหตุใดเลขานิการสหประชาธิ (นายโคฟี่ อันนัน) จึง ได้นำร่างวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาทูลเกล้าฯ ถวายเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ และกล่าวในโอกาสนี้ ความตอนหนึ่งว่า

“สำหรับสหประชาธิ พิธีมอบรางวัลเชิดชูเกียรตินี้มีความหมายสำคัญยิ่ง เนื่องจาก เป็นครั้งแรกที่สหประชาธิได้จัดทำร่างวัลเกียรติยศนี้ เพื่อมอบแด่บุคคลดีเด่น ที่ได้อุทิศตนตลอด

ช่วงชีวิต และสร้างคุณค่าของผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และเป็นคุณูปการที่ผลักดันความก้าวหน้าในการพัฒนาคน

การพัฒนาคนโดยแก่นแท้แล้วเป็นแนวทางเรียบง่าย การพัฒนาคนเป็นเรื่องของการสร้างเสริมขีดความสามารถแก่ประชาชนมิใช่เพื่อเพียงคนสองสามคน มิใช่เพื่อคนจำนวนมาก แต่เพื่อคนทั้งปวงโดยล้วนทั่ว การสร้างเสริมขีดความสามารถทำได้โดยผ่านทางการศึกษา การขยายโอกาสและทางเลือกสู่อนาคตและการ การพัฒนาคนเป็นเรื่องของการสร้างเสริมขีดความสามารถในการขยายโอกาสแก่ปัจเจกชน ที่จะเลือกให้มีชีวิตยืนยาวด้วยการมีสุขพลานามัยที่แข็งแรง เป็นบุคลากรที่มีความรู้ และความคิดที่สร้างสรรค์

การพัฒนาคน เป็นการพัฒนาที่ให้คนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา โดยมุ่งเน้น การพัฒนาความเติบโตทางเศรษฐกิจและอย่างยั่งยืน สิทธิมนุษยชนและความมั่นคงในชีวิต ความเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมทางการเมือง... ” และ

“...ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ หากการพัฒนาคนหมายถึงการให้ลำดับความสำคัญประชาชน เป็นอันดับแรก ไม่มีสิ่งใดอีกแล้วที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าการพัฒนาคนภายใต้แนวทางการพัฒนาคนของ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เลขอิทธิพลประชาชนติดตั้งได้สะท้อนความรู้สึกที่ชาวโลกคิดถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับการ讃嘆นามจากชาวโลกว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ นักพัฒนา พระองค์ทรงเยี่ยมเยียนพสกนิกรที่ยากไร้และด้อยโอกาสทั่วทุกภูมิภาค ทรงสั่งตั้งรับฟัง ปัญหาทุกข์ยากของราษฎรและทรงมีพระเมตตา พระราชทานแนวทางการดำเนินชีพ เพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน...”

เมื่อเป็นเช่นนี้ ต้นแบบการพัฒนาที่ทรงใช้สำหรับคนไทยและประเทศไทยกำลังจะได้รับการขยายเปิดตัวอย่างไปทั่วโลก ดังที่เลขาธิการสหประชาชาติกล่าวว่า “...อนึ่ง ด้วยประบิริยาสามารถในการเป็นนักคิดของพระองค์ท่านทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับรูปแบบการพัฒนาภายใต้แนวคิดใหม่”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นความสมดุล องค์รวมและยั่งยืน โดยเน้นหลักการความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดินที่จะดำเนินงาน และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนภัยธรรมนูญ ปรัชญาดังกล่าวซึ่งเน้นแนวทาง การเดินสายกลากทำให้ สหประชาชาติมีปณิธานมุ่งมั่นพัฒนาคนให้ประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนต่อไป

โครงการพัฒนาและปรัชญาแนวความคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เป็น แนวทางในการพัฒนาของพระองค์ท่าน และสำหรับประชาชนทุกคนแห่ง

ราบรื่นความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์สหประชาชาติมีปณิธานที่จะส่งเสริม ประสบการณ์ และแนวทางปฏิบัติ ใน การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่าง หาที่สุดมิได้ของพระองค์ท่าน เพื่อจุดประกายแนวความคิดการพัฒนาแบบใหม่สู่นานาประเทศ”

๓. ทศพิธราชธรรม: ธรรมะอันเป็นศูนย์รวมของลังค侃

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเคยมีพระราชหัตถเลขาถึงพระสหายที่เคยศึกษา ร่วมกันในยุโรปตอนหนึ่งว่า “...ข้าพเจ้าได้เรียนรู้การทำางานที่นี่ว่า ที่มาของข้าพเจ้าในโลกนี้ คือการอยู่ ท่ามกลางประชาชนของข้าพเจ้า นั่นคือ คนไทยทั้งปวง...” ความข้อนี้เป็นที่ประจักษ์แก่ตาและแก่ใจ ของไทยทั้งปวง จึงไม่ต้องสงสัยว่า เหตุใดคนไทยจึง “รักและเต็ดทูน” พระมหากรุณาธิรัชของเขามาก กว่าพระมหากรุณาธิรัชธรรมด้า แต่ถือว่าพระองค์ทรงเป็น “พ่อ” ของประชาชน ทรงเป็น “พ่อ” ผู้เอื้อ อาทรต่อประชาชนเหมือนลูกในไส้ มีความปราถนาให้ลูกพ้นทุกข์ (เมตตา) มีความสุข (กรุณา) และ ยินดีเมื่อลูกได้ดี (มุทิตา) ทรงเป็น “พ่อ” ผู้ทำประโยชน์ให้โดยไม่ต้องร้องขอ ทรงเป็น “พ่อ” ที่ทรง ทำตามที่ทรงสั่งสอน และทรงสั่งสอนสิ่งที่ทรงกระทำ ด้วยเหตุดังนี้ ประชาชนชาวไทย จึงมีความ ไว้วางใจที่จะ “ขอ” สิ่งที่เขามิสามารถขอจากใครได้ โดยเฉพาะ “ความเป็นธรรม” กล้าบอกเล่าสิ่งที่ เขายไม่กล้าบอกแก่ผู้มีอำนาจในบ้านเมือง สิ่งเหล่านี้ คนไทยทำโดยผ่านกระบวนการภูมิคุ้มกันทุกข์ หรือ ภูมิคุ้มกันทางความเป็นธรรมในယามที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรทั่วประเทศปีหนึ่ง นับพันเรื่อง ถ้านับตั้งแต่ต้นรัชกาลมาจนถึงปัจจุบันก็คงเป็นแสน ๆ เรื่อง เรื่องที่ขอพระราชทาน ความเป็นธรรมนั้น มีตั้งแต่ขอพระราชทานความเป็นธรรมในเรื่องที่ดิน ขอพระราชทานที่อยู่อาศัย ขอพระราชทานการศึกษา ขอพระราชทานงานทำ ไปจนถึงขอพระราชทานเงิน และขอพระราชทาน ยืมเงิน จนแม้แต่ขอพระราชทานเชีวิต และเสริมภาพเมื่อถูกศาลพิพากษาประหารเชีวิตหรือจำคุก ดังตัวอย่างสอดคล้องกับความเป็นธรรม ปี ๒๕๖๖ ปีเดียวซึ่งมีถึง ๑,๒๕๐ เรื่อง ดังนี้

๑. การขอพระราชทานความเป็นธรรมในเรื่องที่คิด	จำนวน ๗๕ เรื่อง
๒. การขอพระราชทานที่อยู่อาศัย	จำนวน ๖๕ เรื่อง
๓. การขอให้ได้กลับเข้ารับราชการ	จำนวน ๑๐ เรื่อง
๔. การขอพระราชทานความช่วยเหลือ	จำนวน ๗๐ เรื่อง
๕. การขอพระราชทานความเป็นธรรมจาก การกระทำของบุคคล	จำนวน ๔๑ เรื่อง
๖. การขอพระราชทานพรบมราชนุเคราะห์	จำนวน ๖๐ เรื่อง
๗. การขอพระราชทานการศึกษา	จำนวน ๔๗ เรื่อง
๘. การขอให้ได้รับความเป็นธรรม	จำนวน ๖๗ เรื่อง
๙. การขอพระราชทานแหล่งน้ำ	จำนวน ๗๕ เรื่อง
๑๐. การขอพระราชทานความเป็นธรรม ในการกระทำของเจ้าหน้าที่	จำนวน ๔๗ เรื่อง
๑๑. การขอพระราชทานความเป็นธรรม ในเรื่องคดีความต่าง ๆ	จำนวน ๑๕๐ เรื่อง
๑๒. การขอพระราชทานความเป็นธรรมในเรื่องการ ตัดต้นไม้ทำลายป่า	จำนวน ๑๗ เรื่อง
๑๓. การขอพระราชทานงานทำ	จำนวน ๗๕ เรื่อง
๑๔. การขอพระราชทานความเป็นธรรมในเรื่องเบินทัดแทน	จำนวน ๑๕ เรื่อง
๑๕. การขอพระราชทานไฟฟ้าและถนน	จำนวน ๔๕ เรื่อง
๑๖. การขอแสดงความคิดเห็น	จำนวน ๗๗ เรื่อง
๑๗. การที่ร้ายกรุ่นได้รับความเดือดร้อน ในการประกอบอาชีพ	จำนวน ๔๕ เรื่อง
๑๘. การขอพระราชทานเงิน	จำนวน ๕๖ เรื่อง
๑๙. การขอพระราชทานความเป็นธรรม กรณีถูกจ้องโกง	จำนวน ๔๐ เรื่อง
๒๐. การขอให้มีการพิจารณาพุติการณ์ของพระสังฆ์	จำนวน ๑๐ เรื่อง
๒๑. การขอพระราชทานยืมเงิน	จำนวน ๗๐ เรื่อง
รวม	
	จำนวน ๑,๒๕๐ เรื่อง

การที่ประชาชนหวังพึ่ง “พ่อหลวง” นี้ ทำให้เห็นได้ว่าประเทศไทยมีสถาบันที่ยิ่งกว่า “สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา” (The Ombudsman) มา ก่อนชาติใดๆ ในโลกตั้งแต่ กรุงสุโขทัยที่ปรากฏหลักฐานจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงว่า “ในปากประทู มีกระดิ่งอันหนึ่ง แขวนไว้แน่น ไฟฟ้าหน้าปากกลางบ้าน กลางเมือง มีถ้อย มีความ เจ็บท้องซ้องใจ มันจักกล่าวเติงขุนป่าไร ไปลั่นกระดิ่งจับท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อถานความมั่นด้วยเชื้อ

ไฟร์ในเมืองสุโขทัยจังชุม” ความแตกต่างระหว่างสมัยนั้นกับสมัยนี้ก็คือ สมัยนั้น ราชภูมิต้องเดินทางไปสั่นกระดิบหน้าพระราชนิพัทธ์ แต่ในเวลานี้ พระมหากรุณาธิรัชร์รับเสด็จพระราชดำเนินไปถึงที่ที่ราชภูมิอาคัยอยู่เพื่อทรงรับภูมิการด้วยพระองค์เอง ! เมื่อทรงรับมาแล้ว สิ่งใดที่ต้องอาศัยให้ราชการแก้ไข ก็จะพระราชทานไปยังรัฐบาลโดยผ่านสำนักเลขานิการคนละรัฐมนตรี สิ่งใดที่ทรงแก้ไขด้วยพระองค์เอง ก็ทรงแก้ไข เช่น ทรงรับผู้ป่วยที่ถวายภูมิการไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์ หรือพระราชทานทุนการศึกษาจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่น่าแปลกใจว่า ประชาชนชาวไทยแม้ยากจนเพียงใดก็ตาม หากมีโอกาส ทูลเกล้าฯ ถวายเงิน “โดยเสด็จพระราชกุศล” ได้มีเมื่อใด คนไทยทั้งปวงจะทำทันทีเมื่อนลูกที่เต็มใจ ให้เงินฟ้อแม่เพื่อตอบแทนพระคุณที่ยิ่งใหญ่ของพ่อแม่ เพราะแน่ใจว่า เงินทุกบาททุกสตางค์ที่ทูลเกล้าฯ ถวายจะทรงนำไปใช้เพื่อประโยชน์สุขของพวากษา

สภาพเป็นนี้ ชาวตะวันตกที่มีความผูกพันกับบิดามารดาของตนค่อนข้างน้อย เพราะต้องแยกตัวออกจากบิดามารดาอยู่ด้วยตนเองตั้งแต่อายุยังน้อย คงเข้าใจยากว่า การปกครองแบบพ่อปกครองลูก (paternalistic governance) นั้นมีลักษณะเช่นใด เพราะเขามาไม่เข้าใจความผูกพันระหว่าง “ลูก” กับ “พ่อ” ในวัฒนธรรมไทย ทำให้นักเขียนตะวันตกบางคนที่มีความเชลา สรุปแบบผิดๆ ว่า คนไทยคิดว่าพระมหากรุณาธิรัชร์เป็น “เทวราช” หรือ เทวดา และยิ่งสรุปผิดไปใหญ่กว่า การปกครองแบบนี้เป็นการปกครองแบบ “ศักดินาแปลงโฉม”

พระราชจรรยาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทำให้สถาบันพระมหากรุณาธิรัชร์ซึ่ง โดยทฤษฎีถือเป็นสถาบันการเมือง (political institution) ที่มีความเป็นกลางทางการเมือง กลับกลายเป็นสถาบันทางลัทธิ (social institution) ในลักษณะเดียวกับที่สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันทางลัทธิ

สถาบันพระมหากษัตริย์จึงเป็นสถาบันสังคมที่คนไทยมีความรัก ความผูกพัน ความเทิดทูนเสมอ “พ่อ” ของครอบครัวใหญ่ ไม่ใช่ “เทวะ” ที่อยู่ห่างไกลบนสวรรค์

ด้วยเหตุนี้จึงไม่น่าแปลกใจว่า เมื่อเกิดเหตุใด ๆ ขึ้นในบ้านเมืองไม่ว่าจะเป็น อุทกภัย ฝนแล้ง ความอดอยาก หรือแม้แต่ความขัดแย้งทางการเมืองที่เป็นวิกฤต คนไทยทุกคน จึงนึกถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมม่อน “ลูก” ที่ไม่สบายนักถึง “พ่อแม่” ให้มาอยู่ใกล้และรักษาพยาบาล และเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวร คนไทยทั้งปวงก็รู้สึกทุกข์ และจะทำทุกสิ่งที่ทำได้ เพื่อให้ทรงหาย ไม่ว่าจะเป็นการพยายามเดินทางมาใกล้และใกล้ เนื่องเพื่อมาลงนามในสมุดเยี่ยมพระอาการประชวรที่กรุงเทพฯ ไปจนถึงส่วนตัวอ่อนแวนพระรัตนตรัยให้คุ้มครองพระมหากษัตริย์ อันเป็นที่รัก เมม่อนลูกโดยผูกพันฝ่าปนนิบติรักษา庇தิที่ป่วยไข้

สิงหนาที่ไม่เคยมีในประเทศไทยที่ไหนมาก่อน แต่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แต่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ไม่เป็นที่เข้าใจของคนเหล่านั้นบางคนที่ไม่เคยอยู่ในประเทศไทยที่ประมุกับราชภรัฐมีความผูกพันอย่างอบอุ่นแบบแน่นเมม่อน “พ่อ” กับ “ลูก” เพราะประมุกของคนตะวันตกเหล่านั้นคือ “นักการเมือง” ที่มีความเท่าเทียมกับราชภรัฐ และความผูกพันระหว่างประมุกที่เป็นนักการเมืองกับประชาชนผู้เลือกตั้ง ก็เป็นความผูกพันทางการเมืองที่เมื่อหมดความผูกพันก็สิ้นความสำคัญลง คนเหล่านั้นจึงวิพากษ์วิจารณ์ด่าทอประมุกที่เป็นนักการเมืองของตนอย่างไรก็ได้ ภายใต้การอ้าง “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” แต่คนไทยที่รักและเทิดทูน “พ่อ” ของตนเองทุกคน คงยอมไม่ได้ที่จะให้ใครมาวิพากษ์วิจารณ์พระมหากษัตริย์ผู้เป็น “พ่อ” ของพวกเราอย่างไม่เป็นธรรม

นี่คือมิติทางสังคมวัฒนธรรมทางสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่คนเชื่อไม่เคยได้ “รู้สึก” (feel) คงจะเข้าใจได้ยาก เมม่อนคนที่ไม่เคยมีพ่อแม่ เพราะทำร้ายมาแต่เกิด ก็คงไม่เคยรู้สึก และไม่มีวันเข้าใจความรู้สึก “รัก” และ “ผูกพัน” ระหว่างลูกกับพ่อแม่!

ภาคนวนาก ๙

พระราชาดำรัส ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำทางด้วยกุต

พระราชดำรัส ในโอกาสที่พระบาททรงพระบรมราชโวหารกลับประเทศไทย
นำตุลาการศาลปกครองสูงสุด เฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ ณ พระตำหนัก
เปิ่ยมสุข วังไกลกังวล วันอังคารที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๔๙

ที่ได้ปฏิญาณนั้นมีความสำคัญมาก เพราะว่าก้างขวาง หน้าที่ของผู้พิพากษา หน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง มีหน้าที่ก้างขวางมาก ซึ่งเกรงว่าท่านอาจจะนึกว่าหน้าที่ของผู้ที่เป็นศาลปกครองมีขอบข่ายที่ไม่ก้างขวาง ที่จริงก้างขวางมาก ในเวลานี้ อาจจะไม่ควรจะพูด แต่อย่างเมื่อเขานี้เองได้ยินเข้าพูดเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและโดยเฉพาะเรื่องการเลือกตั้งของผู้ที่ได้คัดแนนได้แต้มไม่ถึงยี่สิบ佩อร์เซ็นต์ แล้วก็เขายังเลือกตั้งอยู่คนเดียวซึ่งมีความสำคัญ เพราะว่าถ้าไม่ถึงยี่สิบ佩อร์เซ็นต์ แล้วก็เขาก็คนเดียวในที่สุดการเลือกตั้งไม่ครบสมบูรณ์ ไม่ทราบว่าเกี่ยวข้องกับท่านหรือเปล่า แต่ความจริงน่าจะเกี่ยวข้องเหมือนกัน เพราะว่าถ้าไม่มีจำนวนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งพอ ก็กล้ายเป็นเวลาก่อการปกครองแบบประชาธิปไตยดำเนินการไม่ได้ และถ้าดำเนินการไม่ได้ ที่ท่านได้ปฏิญาณเมื่อต้นที่นี้

หมายเหตุ - กองข่าว สำนักราชเลขานธิการ ได้เผยแพร่ พระราชด้ำรัสขอบพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานในโอกาสพระราชทานพระบรมราชโวหารให้หมายอักษรทวาร จุฬารัตน ประธานศาลปกครองสูงสุด เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และนายชาญชัย ลิขิตจิต lokale ประธานศาลฎีกาน นำผู้พิพากษาประจำศาล สำนักงานศาลยุติธรรม เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งหน้าที่ ณ พระตำแหน่งเปรี้ยมสุข วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันอังคารที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๔ ซึ่งครอบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อให้สื่อมวลชนเผยแพร่ให้เป็นที่รู้ของชาวไทยยิ่งขึ้น

ก็เป็นหมัน ถึงบอกว่าจะต้องทำทุกอย่าง เพื่อให้การปกครองแบบประชาธิปไตยต้องดำเนินการไปได้ท่านก็เล่าย่างไม่ได้ และถ้าท่านทำงานไม่ได้ก็มีทางหนึ่งท่านอาจจะต้องลาออก เพราะไม่ได้มีการแก้ไขปัญหา ไม่ได้แก้ปัญหา ที่มีอยู่ต้องหาทางแก้ไขได้ เขาอาจจะบอกว่าต้องไปตามศาลรัฐธรรมนูญ แต่ศาลรัฐธรรมนูญ ก็บอกไม่ใช่เรื่องของตัว ศาลรัฐธรรมนูญว่าเป็นการร่างรัฐธรรมนูญ ร่างเสร็จแล้ว ก็ไม่เกี่ยวข้อง เลยขอร้องว่าท่านอย่าไปทดสอบที่ความปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบที่จะทำให้บ้านเมืองดำเนินการผ่านออกไปได้

แล้วก็อีกข้อหนึ่ง การที่จะ ที่บอกว่ามีการยุบสภาและต้อง ต้องเลือกตั้งภายใน ๓๐ วัน ถูกต้องหรือไม่ ไม่พูดเลย ไม่พูดกันเลย ถ้าไม่ถูกก็จะต้องแก้ไข แต่ก็อาจจะให้การเลือกตั้งนี้เป็นโมฆะ หรือเป็นอะไร ซึ่งท่านจะมี จะมีสิทธิที่จะบอกว่า อะไรที่ควร ไม่ควร ไม่ได้บอกว่ารัฐบาลไม่ดี แต่ว่า เท่าที่ฟังคุณเป็นไปไม่ได้ คือการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย เลือกตั้งพรรคเดียวคนเดียว ไม่ใช่ทัวไป ทัว แต่ในแห่งหนึ่งมีคนที่สมควรเลือกตั้งคนเดียวมันเป็นไปไม่ได้ ไม่ ไม่ใช่เรื่องของประชาธิปไตย เมื่อไม่เป็นประชาธิปไตยท่านก็พูดกันเองว่าท่านต้องดูเกี่ยวข้องกับเรื่องของการปกครองให้ดี ตรงนี้ขอฝากอย่างดีที่สุดถ้าเกิดท่านจะทำได้ ท่านลาออก ท่านเองไม่ต้องลาออก ถ้าทำไม่ได้ รับหน้าที่ไม่ได้ ตกก็ที่ปฏิญาณไปดูดี ๆ จะเป็นการไม่ได้ทำการที่ปฏิญาณ

ฉะนั้น ก็ตั้งแต่ฟังวิทยุเมื่อเช้านี้ กรณีเกิดที่ ที่นับพิตำ กรณีที่จับหัวด อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช อันนั้นไม่ใช่แห่งเดียว ที่อื่นมีหลายแห่งที่จะทำให้บ้านเมืองล่มบ้านเมือง ไม่สามารถที่จะที่จะรอดพ้นจากสถานกรณีที่ไม่ถูกต้อง ฉะนั้น ก็ขอให้ท่านไปศึกษาว่า เกี่ยวข้องอย่างไร ท่านเกี่ยวข้องหรือไม่ แต่ถ้าท่านไม่เกี่ยวข้อง ท่านก็ลาออกดีกว่าท่านผู้ที่เป็นผู้ที่ได้รับหน้าที่ ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ เป็นผู้ที่ต้องทำให้บ้านเมืองดำเนินໄได้ หรือมีฉะนั้นก็ต้องไปปรึกษากับท่านผู้พิพากษาที่จะเข้ามาต่อมา ท่านผู้พิพากษาศาลฎีกา ท่านผู้นี้ก็คงเกี่ยวข้องเหมือนกัน ก็ปรึกษากัน ๔ คน ก็ท่านปรึกษากับผู้พิพากษาศาลฎีกาที่จะเข้ามาใหม่ปรึกษากับท่าน ก็เป็นจำนวนหลายคนที่มีความรู้ ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ที่มีความและ มีหน้าที่ที่จะทำให้บ้านเมืองมี秩序 ฉะนั้นก็ขอฝาก คุณอักษราทร ก็ต้องไปพูดกับสมาชิกอื่น ๆ ด้วยก็จะขอบใจมาก เดียวเนี้ยงเพราะถ้าไม่มีสภาพผู้แทนราษฎร ไม่มีทางจะปกครองแบบประชาธิปไตย มีของเรามีศาลหลาຍชนิดมากมาย แล้วมีสภาพหลาຍแบบ และก็ทุกแบบนี่จะต้องเข้ากัน รองดองดงกันและคิดทางที่จะแก้ไขได้ นี่พูดเรื่องนี้ค่อนข้างจะประหลาดหน่อย ที่ขอร้องอย่างนี้ แล้วก็ไม่อย่างนั้นเดียวเขาก็บอกว่าต้องทำมาตรา ๗ มาตรา ๗ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งอยืนยัน ยืนยันว่า มาตรา ๗ นั้นไม่ได้หมายถึงให้มอบให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจที่จะทำอะไร ตามขอบใจไม่ใช่ มาตรา ๗ นั้น พูดถึงการปกครองแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ได้บอกว่า ให้พระมหากษัตริย์ตัดสินใจทำได้ทุกอย่าง ถ้าทำ เขายังต้องว่าพระมหากษัตริย์ทำเกินหน้าที่ ซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยเกินไม่เคยทำเกินหน้าที่ ถ้าทำเกินหน้าที่ก็ไม่ใช่ประชาธิปไตย เขายังถึงเมื่อครั้งก่อนนี้ เมื่อรัฐบาลของอาจารย์สัญญา ธรรมศาสตร์ ตอนนั้นไม่ได้ทำเกินอำนาจของพระมหากษัตริย์ ตอนนั้น

มีสภा สภามืออยู่ ประธานสภा รองประธานสภามืออยู่แล้วก็รองประธานสภ่าทำหน้าที่ แล้วมีนายก ที่สนองพระบรมราชโองการได้ตามรัฐธรรมนูญในครั้งนั้น ไม่ ไม่ได้หมายความว่าที่ทำครั้งนั้น ผิดรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่ ตอนนั้นเขาไม่ใช่นายกราชราษฎร์ นายกราชราษฎร์หมายความว่าตั้งนายก โดยไม่มีกฎเกณฑ์อะไรเลย ตอนนั้นมีกฎเกณฑ์ เมื่อครั้งอาจารย์สัญญาได้รับตั้งเป็นนายก เป็นนายก ที่มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ คือรองประธานสภานิติบัญญัติ นายทวี แรงขำ ดังนั้น ไปทบทวน ประวัติศาสตร์หน่อย ท่านก็เป็นผู้ใหญ่ ท่านก็ทราบว่ามี มีกฎเกณฑ์ที่รองรับ แล้วก็งานอื่น ๆ ก็มี แม้จะเรียกว่าสภานามมากก็หัวเราะกัน สภานามมาก แต่ไม่ผิด ไม่ผิดกฎหมาย เพราะว่านายกรัฐมนตรี เป็นผู้รับสนอง นายกรัฐมนตรี คือนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้รับสนองพระบรมราชโองการ ก็สามารถใจ ว่าทำอะไรแบบถูกต้อง ตามครรลองของรัฐธรรมนูญ แต่ครั้งนี้ก็เข้าจะให้ทำอะไรผิด ผิดรัฐธรรมนูญ ครรเป็นคนบอกก็ไม่ทราบนะ แต่ว่าข้าพเจ้าเองรู้สึกว่าผิด

ฉะนั้น ก็ขอให้ช่วยปฏิบัติอะไร คิดอะไร ไม่ให้ผิดกฎหมายทั้งหมดนี้จะทำให้ บ้านเมืองผ่านพ้นลึกลับไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ ขอบขอบใจท่าน

พระราชดำรัสในโอกาสที่ประธานศาลฎีกานำผู้พิพากษาประจำศาล สำนักงานศาลยุติธรรม ເຟຳ ພ ຄວາຍສັຫຍຸພົມກົງເກີນເກົ່າຮັບຕຳແໜ່ງທີ່ ດັ ພຣະທໍາທັກເປີຍມສຸຂ ວັດໄກລກັງວລ ວັນອັນດາຣທີ ແລກ ເມສາຍນ ແລກແກ

ถ้าจะปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาศาลฎีกាត้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อความปลอดภัย ของประชาชน เมื่อตະกິພູດກັບຜູ້ພິພາກຫາສາລົງການ ຕ້ອງຂອງໃຫ້ ເຊິ່ງໄປ ໄປປົກກາບທ່ານ ເພະວ່າ ສຳຄັນທີ່ຜູ້ພິພາກຫາທຸກຝ່າຍ ໂດຍເສັາມີທີ່ເປັນຜູ້ພິພາກຫາໃນศาลฎីກາ ເພະປະການศาลฎីກາເປັນ ໂດຍເສັາມີ ໃນປັຈຸບັນນີ້ມີບັນຫາດ້ານກູ່ມາຍທີ່ສຳຄັນມາກ ອີວ່າถ້າໄນໄດ້ປົກກັບຜູ້ພິພາກຫາຕາມທີ່ທ່ານ ໄດ້ປົກກົງເກີນວ່າຈະທຳໃຫ້ປະເທດຫາຕົກໂຄຮົງໄດ້ໂດຍແບບປະເທດອີປໄຕຍ ອີວ່າ ເວລານີ້ ມີການເລືອກຕັ້ງເພື່ອ ໄ້ມີການປົກໂຄຮົງແບບປະເທດອີປໄຕຍນັ້ນເອັນ ແຕ່ຄ້າໄນມີສັກທີ່ຄຽບຄ້ວນ ກີ່ໄມ້ໃໝ່ການປົກໂຄຮົງແບບປະເທດອີປໄຕຍ ຊະນັ້ນ ກີ່ຂອ້ໃຫ້ໄປປົກກາບກັນ ຜູ້ທີ່ມີໜ້າທີ່ໃນທາງສາລົງການ ໃນທາງສາລົງຢ່າງທີ່ມາ ເມື່ອຕະກີ່ ເພື່ອທີ່ຈະເປັນຄຽບ ເປັນລຶ່ງທີ່ຄຽບ ແຕ່ກ່ອນນີ້ມີໜ້າຢ່າງເຕີວິມສາລົງກາ ສາລົງອຸທອຣນີ້ ສາລາວຸງ ສາລແພັງ ເຕີວິມສາລົງກາຍຢ່າງອັນນັບໄມ່ຖຸກ ກີ່ເມື່ອມີກີ່ຕ້ອງໃຫ້ໄປດໍາເນີນການດ້ວຍຕີ ຕັ້ງນັ້ນ ກີ່ຂອ້ໃຫ້ ໄປປົກກາບສາລົງນີ້ ທ້າຍ ຈະທຳໃຫ້ບ້ານເມືອງປົກໂຄຮົງແບບປະເທດອີປໄຕຍໄດ້ ອຍ່າໄປຄອຍທີ່ຈະໃຫ້ຂອ້ ນາຍກພຣະການ ເພະຂອນນາຍກພຣະການໄມ້ໄດ້ເປັນການປົກໂຄຮົງແບບປະເທດອີປໄຕຍ

เดียวนี้ประชาชน ประชาชนทั่วไปเข้าห้องในศาล โดยเฉพาะศาลฎีกา ศาลอื่น ๆ เข้ายังบอกว่าศาล ขึ้นชื่อว่าศาล ดี ยังมีความซื่อสัตย์สุจริต มีเหตุมีผล และมีความรู้ เพราะท่านได้เรียนรู้กฎหมายมา และพิจารณาเรื่องกฎหมายที่จะต้องศึกษาดี ๆ ประเทศชาติจึงจะรอดพันได้ ถ้าไม่ทำงานหลักกฎหมาย หลักของการปกครองที่ถูกต้อง ประเทศไทยไม่รอด อย่างที่เป็นอยู่เดียวนี้ เพราะว่าไม่มี ไม่มีสมาชิกสภาถึง ๕๐๐ คน ทำงานไม่ได้ ก็ต้องพิจารณาดูว่า จะทำยังไงสำหรับให้ทำงานได้ จะมาขอให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ตัดสิน เขาอาจจะว่า รัฐธรรมนูญนี้พระมหากษัตริย์เป็นคนลงพระปรมาภิไธย จริง แต่ลงพระปรมาภิไธยก็เดือดร้อน แต่ว่าในมาตรฐาน ณ นั้น ไม่ได้บอกว่า พระมหากษัตริย์สั่งได้ ไม่มี ลองไปคุยมาตรฐาน ณ เขายืนว่า ไม่มีการบทบัญญัติแบบประอาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ไม่ได้บอกว่ามีพระมหากษัตริย์ที่จะมาสั่งการได้ แล้วก็ขอยันยืนว่า ไม่เคยสั่งการอะไรที่ไม่มีกฎเกณฑ์ของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย พระราชนูญต่าง ๆ ทำถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ทุกอย่าง อย่างที่เขายก บอกว่าขอให้มี ให้พระราชนาน นายกพระราชนาน ไม่เคย ไม่เคยมีข้อนี้ มีนายกแบบมีการรับสนองพระบรมราชโองการอย่างที่ถูกต้องทุกครั้ง มีคน เขาก็อาจจะมา นาบบอกว่าพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ เนี่ยทำงานใจชอบ ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ตั้งแต่เป็นมา มีรัฐธรรมนูญหลายฉบับ แล้วก็ทำมาหลายฉบับปี ไม่เคยทำอะไรตามใจชอบ ถ้าทำไป ตามใจชอบ ก็เข้าใจว่าบ้านเมืองล่มจนนานนานแล้ว แต่ตอนนี้เขายกให้ทำงานใจชอบ แล้วเวลาถ้าเขาก็ทำตามที่เขายก เขาก็ต้อง ต้องด่าวันนินาพระมหากษัตริย์ว่าทำงานใจชอบ ซึ่งไม่ใช่กลัว ถ้าต้องทำ ก็ต้องทำ แต่ว่ามันไม่ต้องทำ ต้องวันนี้นะอยู่ที่ผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็น เป็นสำคัญที่จะบอกได้ ศาลอื่น ๆ ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลอะไรไม่มีข้อที่จะอ้างได้มากกว่าศาลฎีกา เพราะว่า ผู้พิพากษาศาลฎีกาที่จะมีสิทธิที่จะพูด ที่จะตัดสิน ฉะนั้น ก็ขอให้ท่านได้พิจารณาดู กลับไปพิจารณา ไปปรึกษากับผู้พิพากษาศาลอะไรอื่น ๆ ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ ว่าควรจะทำอะไร แล้วต้องรีบทำ

ไม่บ้านเมืองล้มจม พอดีตะกัคคู ดูทีวี เรื่องหลายมีนั้นโคนพายุ Jamalไป ๔ พันเมตรในทะเล
เข้ายังต้องดูว่าเรือนนั้นลงไปอย่างไร เมืองไทยจะจมลงไปลึกกว่า ๔ พันเมตร แล้วก็ไม่ได้ กู้ไม่ขึ้น
จะนั่นท่านเองก็จะเท่ากับจมลงไป ประชาชนทั่วไปที่ไม่รู้อ่อนอ้อเห็นก็จะ จะจมลงไปในมหาสมุทร
เดียววันี้ เป็นเวลาที่วิกฤติที่สุด ที่สุดในโลก จะนั่นท่านก็มีหน้าที่ ที่จะปฏิบัติ ปรึกษาภัยผู้ที่มีความรู้
เพื่อที่จะเข้าเรียกว่ากู้ชาตินั้นแหละ เออะอะอะไรก็กู้ชาติ กู้ชาติ กู้ชาติ นั่นนะ เดียววันนี้ยังไม่ได้จม
ทำไม่คิดถึงจะที่ไปกู้ชาติ แต่ว่าป้องกันไม่ให้จมลงไป แล้วเราจะต้องกู้ชาติจริง ๆ แต่ถ้าจมแล้ว
กู้ชาติไม่ได้ จำไปแล้ว จะนั่นต้องไปพิจารณา ดูดี ๆ ว่าควรจะทำอะไร ถ้าทำได้ ปรึกษาหารือกันได้จริง ๆ
ประชาชนทั่วประเทศ และประชาชนทั่วโลกจะอนุโมทนา อาจจะเห็นว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาในเมืองไทย
ยังมี เรียกว่ายังมีน้ำยา และเป็นคนที่มีความรู้ และตั้งใจที่จะกู้ชาติจริง ๆ ถ้าถึงเวลา

ก็ขอขอบใจท่านที่ตั้งอกตั้งใจที่จะทำหน้าที่ แล้วก็ทำหน้าที่ดี ๆ อวยชั้น บ้านเมืองกรุดพัน
ไม่ต้องกลัว ขอขอบใจที่ท่านพยายามปฏิบัติโดยดี แล้วประชาชนจะอนุโมทนา ขอบใจแทนประชาชน
ทั่วทั้งประเทศที่มีผู้พิพากษาศาลฎีกาที่เข้มแข็ง ขอบใจ ขอให้ท่านสามารถที่จะปฏิบัติงานด้วยดี
มีพลานามัยแข็งแรง ต่อสู้ ต่อสู้นั้น ต่อสู้เพื่อความดี ต่อสู้เพื่อความยุติธรรมในประเทศ ขอบขอบใจ

ฉบับพิเศษ หน้า ๖

เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๑๓๒ ราชกิจจานุเบกษา ๑๕ ตุลาคม ๒๕๙๖

ประกาศ
แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี
ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มี
พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง จอมพล
ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศลงวันที่ ๑๘
ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๙๕ แล้วนั้น

บัดนี้ จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้กราบถวายบังคมลาອอก
จากตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๙๖ และทรงพระราชน
ดำริว่า นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นผู้ที่สมควรไว้วางพระราชภัยทั้ง
ที่จะให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ฉบับพิเศษ หน้า ๒

เดือน ๕ ตอนที่ ๑๓๒ ราชกิจจานุเบกษา ๑๕ ตุลาคม ๒๕๗๖

อาศัยอ้ำนาจากความในมาตรา ๔ แห่งธรรมนูญการปักครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๗๕ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๗๖ เป็นปีที่ ๒๘ ในรัชกาลปัจจุบัน

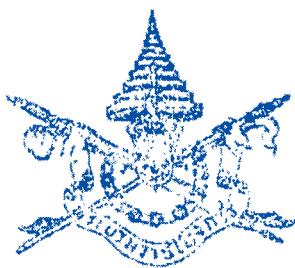
ผู้รับصنองพระบรมราชโองการ

ทวี แรงนำ

รองประธานสภานิตบัญญัติแห่งชาติ
ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภานิตบัญญัติแห่งชาติ

ฉบับพิเศษ หน้า ๑

เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๑๖๐ ราชกิจจานุเบกษา ๑๐ ชันวາคม ๒๕๗๖

ประกาศ
แต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ

กฎหมายดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลา-
ธิเบศรมราชินบดี จักรีนฤบดินทร สมมิตรราชรักษ์ บรมนาถ-
บพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อมให้ประกาศ
ว่า โดยที่สถานการณ์บัญชีไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ และรากฐาน
การปกครองราชอาณาจักรก่อนที่จะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น
ถือว่าไม่นิ่นคงพอที่จะทรงวางพระราชหฤทัยได้ นอกจากนั้น
ยังมีพระราชประสงค์ที่จะให้ประชาชนดูรู้ได้เข้ามามีส่วนใน
การวางแผนและดำเนินการปกครองเสื่อมแต่เดิมนี้อ ในการนี้จะต้อง

ฉบับพิเศษ หน้า ๒

เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๑๖๐ ราชกิจจานุเบกษา ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๒

แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติขึ้นให้หมายเหตุกับ
สถานการณ์เมืองบ้าน มะละโดยที่มีพระบรมฯ ฯ ว่า ถภานิติบัญญัติ
แห่งชาตินี้ ควรจะประกอบด้วยบุคคลผู้เป็นตัวแทนกลุ่มผล
ประโยชน์ อารชีพ วิชาความรู้ ตลอดจนทรัพย์สมบัติและแนว
ความคิดทางการเมืองให้มาก และกว้างขวางที่สุด

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โปรดฯ ทรงหม่อมให้ตั้งสมัชชา^๑
แห่งชาติขึ้น ประกอบด้วยบุคคลผู้มีภารกิจตามทักษะประการ
พระบรมราชโองการนี้ และให้มีสมัชชาแห่งชาติประชุมกันเลือก
บุคคลที่หมายเหตุ จากสมาชิกสมัชชาแห่งชาติขึ้นจำนวนหนึ่ง
แล้วนำรายชื่อขึ้นทราบในรัฐสภา ให้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ฯ แต่งตั้งบุคคลแห่งล้านนี้เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒ ปีน
ที่ ๒๙ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ถัญญา ธรรมศักดิ์

นายกรัฐมนตรี

สุบทรพจน์ ของ นายโคพิ อันนัน เลขาริการสหประชาชาติ

ประกาศราษฎร์เดลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสถวายเกล้าฯ ฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนาเมืองของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ

“...ด้วยพระบรมราชโองการเป็นนักคิดของพระองค์ท่าน ทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับรูปแบบการพัฒนาภายใต้แนวคิดใหม่...”

“...ในปัจจุบันนี้ ผมจะได้รับเกียรติอันยิ่งใหญ่ในการถวายเกล้าฯ ภูมิพลอดุลยเดช ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และผมมีความรู้สึกปิติยินดีอย่างยิ่งในเกียรติที่ผมได้รับ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นที่ได้ร่วมเฉลิมพระเกียรติ ถวายรางวัลแดกกล่าวแด่พระองค์ ในโอกาสแห่งการเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบหกสิบปี

สำหรับสหประชาชาติ พิธีมอบรางวัลเชิดชูเกียรตินี้มีความหมายสำคัญยิ่ง เนื่องจาก เป็นครั้งแรกที่สหประชาชาติได้จัดทำรางวัลเกียรติยศนี้ เพื่อมอบแด่บุคคลดีเด่น ที่ได้อุทิศตน ตลอดช่วงชีวิตและสร้างคุณค่าขึ้นของผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และเป็นคุณูปการที่ผลักดันความก้าวหน้า ในการพัฒนาคน

หมายเหตุ - นายโคพิ อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ กล่าวสุนทรพจน์เพื่อประกาศราษฎร์เดลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ด้านการพัฒนาเมืองยิ่งในกรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๘ ที่กรุงเทพมหานคร

การพัฒนาคนโดยแก่นแท้แล้วเป็นแนวทางเรียบง่าย การพัฒนาคนเป็นเรื่องของการสร้างเสริมขีดความสามารถแก่ประชาชนมิใช่เพื่อเพียงคนสองสามคน มิใช่เพื่อคนจำนวนมาก แต่เพื่อคนทั้งปวงโดยถ้วนทั่ว การสร้างเสริมขีดความสามารถทำได้โดยผ่านทางการศึกษา การขยายโอกาส และทางเลือกสุขอนามัยและโภชนาการ การพัฒนาคนเป็นเรื่องของการสร้างเสริมขีดความสามารถในการขยายโอกาสแก่ปัจเจกชน ที่จะเลือกให้มีชีวิตยืนยาวด้วยการมีสุขพลาnamayที่แข็งแรง เป็นบุคลากรที่มีความรู้ และความคิดที่สร้างสรรค์

การพัฒนาคน เป็นการพัฒนาที่ให้คนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา โดยมุ่งเน้น การพัฒนาความเติบโตทางเศรษฐกิจและอย่างยั่งยืน สิทธิมนุษยชนและความมั่นคงในชีวิต ความเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สหประชาชาติให้ความสำคัญด้านการพัฒนาคนเป็นลำดับแรก และเราคงเพียรพยายาม อย่างเต็มที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคน โดยผ่านรายงานการพัฒนาคนของยูเน็นดีพี ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ ผ่านโครงการพัฒนาต่าง ๆ ภายใต้ทีมงานสหประชาชาติประจำประเทศต่าง ๆ ใน ๑๖๖ ประเทศทั่วโลก และโดยผ่านรายงานความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ หากการพัฒนาคนหมายถึงการให้ลำดับความสำคัญประชาชนเป็น อันดับแรก ไม่มีสิ่งอื่นใดอีกแล้วที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าการพัฒนาคนภายใต้แนวทางการพัฒนาคนขององค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงบรรยายภิเบกษาตีจ geleing วัลยราชสมบัติ ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ พระองค์ได้ทรงมีพระปฐมราชนิยมในการไว้ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา พระองค์ได้ทรงอุทิศพระราชภารกิจ และทรงงานโดยมิรู้เหน็ดเหนื่อยเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของปวงชนชาวไทยโดยมิได้เลือกเชื้อชาติ วรรณะ และศาสนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับการแนะนำจากชาวโลกว่า “ทรงเป็นพระมหาภัตtriy นักพัฒนา” พระองค์ทรงเยี่ยมเยียนพสกนิกรที่ยากไร้และด้อยโอกาสทั่วทุกภูมิภาค ทรงสั่งตั้งรัฐบาล ปัญหาทุกข์ยากของราษฎรและทรงมีพระเมตตาพระราชทานแนวทางการดำรงชีพเพื่อให้ประชาชน ของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงงานด้านการพัฒนาชนบท ยังประโยชน์น้ำปักร ต่อประชาชนนับล้านในประเทศ อาทิ โครงการที่มุ่งเน้นการเกษตรขนาดเล็ก ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อน จากน้ำท่วมและภัยแล้ง

นอกจากนั้น โครงการพัฒนาพื้นที่สูงในภาคเหนือ ภายใต้โครงการในพระราชดำริได้เปลี่ยนสภาพพื้นที่ป่าลูกฝินให้กลายเป็นแหล่งปลูกพืชทดแทน โครงการต่าง ๆ ในพระราชดำริเพื่อพัฒนาชนบททำให้คนในพื้นที่มีสุขอนามัยดีขึ้น มีโอกาสในการศึกษา และยังประโยชน์สุขแก่ประชาชนในพื้นที่และผู้อยู่อาศัยบริเวณเขตชายแดนไทยแทนพม่าและลาวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ในด้านการพัฒนาสังคมภายในโครงการพระราชดำริต่าง ๆ พระองค์ท่านได้ทรงสนับสนุนด้านสุขอนามัยและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก มีการรณรงค์ลดภาระการขาดไอโอดีน รวมทั้งส่งเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาและการยกระดับพัฒนาชีวิตของประชาชนชาวไทย

อนึ่ง ด้วยพระปริชาสามารถในการเป็นนักคิดของพระองค์ท่าน ทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับรูปแบบการพัฒนาภายในภายใต้แนวคิดใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชนานพรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ้งแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นความสมดุล องค์รวมและยั่งยืน โดยเน้นหลักการความพอประมาณและการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดินที่จะต้านทาน และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อายุร่วมเรื่องอันเนื่องมาจากการแลกเปลี่ยนภัยตัน ปรัชญาดังกล่าวซึ่งเน้นแนวทาง “การเดินสายกลาง” ทำให้สหประชาชาติมีปณิธานมุ่งมั่นพัฒนาคนให้ประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนต่อไป

โครงการพัฒนาและปรัชญาแนวความคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เป็นแนวทางในการพัฒนาของพระองค์ท่าน และสำหรับประชาชนทุกคนแห่ง

รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้ สหประชาชาติมีปณิธานที่จะส่งเสริมประสบการณ์ และแนวทางปฏิบัติ ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่างหาที่สุดมีได้ของพระองค์ท่าน เพื่อจุดประกายแนวความคิดการพัฒนาแบบใหม่สู่นานาประเทศ

เพื่อเฉลิมพระเกียรติความสำเร็จสูงสุดและความมุ่งมั่นในพระราชหฤทัยในการพัฒนาคน สำหรับประชาชนของพระองค์...”